

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Departamentul Informațional Biblioteconomic

Colecția "Universitaria"
Fascicula a 37-a

Victor Popa

Drumul ascensiunii

Studium in honorem

Chișinău, 2009

CZU 016:[342+929]
V-55

Ediție îngrijită de: Zinaida Sochircă

Alcătuitori: Lorina Beșelea, Olga Ciocan,
Tatiana Panaghiu

Redactor responsabil: Ludmila Corghenci

Redacție bibliografică: Valentina Chitoroagă

Redacție computerizată: Lorina Beșelea

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Victor Popa: Studiu in honorem / Univ. Liberă Intern. din Moldova ; alcăt. : Lorina Beșelea, Olga Ciocan, Tatiana Panaghiu ; ed. îngrijită de Zinaida Sochircă ; red. șt. : Ludmila Corghenci ; red. bibliogr. Valentina Chitoroagă. – Ch.: ULIM, 2009. – 185 p. – (Universitaria ; Fascicula 37-a).
50 ex.
ISBN 978-9975-934-66-4

016:[342+929]

Departamentul Informațional Biblioteconomic ULIM

Adresa: str. Vlaicu Pârcălab, 52

MD 2012 Chișinău, Republica Moldova

Tel. 21 24 18

e-mail: biblioteca@ulim.md

<http://library.ulim.md/>

ISBN 978-9975-934-66-4

© ULIM, 2009

**Într-o zi... vom înțelege de ce am trăit
anumite experiențe...**

**Într-o zi... vom înțelege de ce am fost creați
așa cum suntem...**

**Într-o zi... vom ști de ce am fost aleși să facem
unele lucruri...**

**Într-o zi... vom înțelege ceea ce e de nepătruns
acum...**

**Într-o zi... vom vedea ceea ce acum
nu putem vedea...**

**Într-o zi... vom ajunge acolo unde acum
ne e imposibil...**

Într-o zi... vom termina ceea ce am început...

**Într-o zi... vom înțelege de ce câte odată a fost
mai greu iar alteori mai ușor...**

**Într-o zi... vom ști de ce e cerul albastru... de ce
norii aduc ploaie...de ce doar apa potolește
setea
cel mai bine...**

**Într-o zi... vom înțelege cu adevărat
profunzimea iubirii...**

**Într-o zi... vom înțelege cât de importantă e
iertarea...**

Într-o zi... vom înțelege totul...

**Important este să înveți în continuare, să îți
placă provocările și să nu tolerezi
ambiguitatea. În final nu există răspunsuri
sigure.**

**Martina Horner,
President of Radcliffe College**

Cuprins

Prefață	7
Studii de autor	
Victor POPA. Protecția și promovarea Drepturilor Omului. Probleme sociale în Republica Moldova: (fragment de studiu)	9
Victor POPA. Autonomia Găgăuză în Republica Moldova	18
Victor POPA. Comentariu privind unele probleme ale statutului juridic special al regiunii transnistrene	39
Victor POPA. Prelegere pentru deputații Parlamentului și Șeful statului	48
Victor POPA. Reforme fără sfârșit	52
Victor POPA. Soluții posibile și probleme de reflectat în administrația publică locală	58
Inovații. Noutăți științifice. Opinii.	64
Omagii	
Andrei SMOCHINĂ. <i>Moment aniversar</i>	85
Sergiu ȚURCAN, Ion POSTU, Oxana ROTARU, Vitalie BUDECI, Natalia OSOIANU, Alexandru CAIUA, Valeriu BAEȘU, Ion BESCHIERU. <i>Celui ce ne-a învățat să fim demni și să luptăm pentru dreptate</i>	88
Victor PUȘCAȘ. <i>Profesor prin vocație. Om de știință</i>	90
Igor MUNTEANU. <i>Dreptul ca vocație universitară și exemplul de viață</i>	94

Curriculum Vitae	98
Galerie foto	106
Palmares bibliografic	
<i>Doctorat</i>	128
<i>Monografii. Volume</i>	131
<i>Articole științifice</i>	136
<i>Victor Popa – coautor în elaborarea</i>	
<i>Rapoartelor Naționale</i>	141
<i>Lucrări didactice</i>	143
<i>Cronică. Note. Omagii</i>	146
<i>Materiale promoționale, de prezentare</i>	147
<i>Profesorul Victor Popa – redactor, recenzent, conducător</i> <i>și consultant științific, responsabil de ediții</i>	154
Referințe privind activitatea lui Victor Popa	160
Cercetările Profesorului Victor Popa – suport informațional-metodologic	163
Discipolii Profesorului	166
Valori bibliofile din colecția personală	169
Autografe pentru Victor Popa	171
Correspondența cu “patriarhul” dreptului constituțional francez prof. Jacques Cadart	173
Indice de titluri	175
Indice de nume	183

Prefață

Prezentul corpus biobibliografic (fascicula a 37-a din colecția „Universitaria”, inițiată de către Departamentul Informațional Biblioteconomic în anul 1998) este dedicat domnului Victor Popa, profesor universitar la Catedra Drept Public a Universității Libere Internaționale din Moldova, doctor habilitat în drept.

Lucrarea are scopul de a sintetiza și de a integra contribuțiile științifico-didactice ale lui Victor Popa - om cu experiență bogată în pregătirea cadrelor de înaltă calificare, specialist de cea mai înaltă competență în domeniul dreptului. În calitate de profesor universitar, cercetător și expert în drept, contribuie substanțial la amplificarea procesului educațional universitar, la formarea profesională a tinerilor specialiști, experți de talie europeană. Sunt de remarcat realizările Domniei Sale în domeniul dreptului constituțional și a administrației publice locale.

Fiind un exercițiu profesional, o investigație bibliografică, lucrarea pune în valoare patrimoniul intelectual, realizat de către domnul Victor Popa în documente. Totodată, studiul se vrea și un omagiu comun efigiei pedagogice, științifice a Distinsului Domn.

Structura lucrării este determinată de caracterul predominant biobibliografic al acesteia, incluzând și șase studii valoroase de autor, opinii și inovații în domeniul de activitate. Studiul in honorem inserează articole, semnate de personalități din domeniul dreptului, curriculum vitae, lista publicațiilor dlui Victor Popa, discipolii săi, indexuri auxiliare.

La elaborarea biobibliografiei au fost consultate bibliografiile naționale (publicații ale Camerei Naționale a Cărții), instrumentele de informare asupra colecțiilor Departamentului Informațional Biblioteconomic ULIM, precum și colecția personală a dlui Victor Popa.

Descrierile bibliografice ale documentelor sunt structurate conform genului publicației (doctorat, monografii, articole științifice, lucrări didactice, materiale promoționale și de prezentare etc.), respectând criteriile cronologic și alfabetic. Descrierile bibliografice sunt realizate în corespundere cu prevederile standardelor bibliografice în vigoare, fiind păstrate caracterele originale ale documentelor.

Indexul auxiliar de nume facilitează utilizarea lucrării, orientând beneficiarii spre numerele de ordine ale descrierilor bibliografice.

Lucrarea este destinată profesorilor și studenților, managerilor universitari, colaboratorilor instituțiilor științifice de profil, specialiștilor din domeniu.

Selectarea informației a fost finisată la 07.04.2009.

Autorii sunt recunoscători Dlui Victor Popa pentru colaborarea pe parcursul elaborării studiului, precum și pentru aprecierea la justa valoare a activității informațional-bibliotecare în sprijinul comunității universitare.

Lorina Beșelea
Tatiana Panaghiu
Olga Ciocan,
alcătuitori

STUDII DE AUTOR

*Învățătura fără gândire este muncă pierdută;
gândirea fără învățatură este periculoasă.
Confucius (551 BC - 479 BC)*

PROTECȚIA ȘI PROMOVAREA DREPTURILOR OMULUI. PROBLEME SOCIALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

(fragment de studiu)

Victor POPA

1. Situația politică, economică și socială.

Este incontestabil faptul că conducerea societății este o știință, sau altfel spus, o artă a guvernării. Succesul guvernării se află în raport direct cu însușirea artei de a governa. Menționăm că în Republica Moldova arta guvernării se află într-o stare incipientă iar, experiența de la 1991 înapoi ne spune că, de multe ori, guvernanții implicați nemijlocit în designul instituțional de reformare a societății, nu reușesc să ajungă la o bună înțelegere a principiilor pe care le invocă ori de care se feresc, ori, încercând să minimalizeze prin jumătăți de măsură impactul pe care acestea ar putea să-l aibă asupra propriilor interese, aducând prin aceasta prejudicii enorme statului atât pe plan intern cât și extern.

Astăzi, Republica Moldova se confruntă cu probleme grave atât de ordin politic, cât și economic și social. Între autoritățile publice antrenate în exercitarea suveranității naționale nu există armonie și înțelegere, iar conflictele existente, în majoritatea lor de ordin subiectiv, diminuează, și chiar am spune subminează rolul statului în realizarea interesului general, agravează situația socio-economică a membrilor societății, făcându-i să-și piardă încrederea în capacitatea autorităților statale de a exercita efectiv puterea în numele lor.

Adesea ori, fiind ignorată experiența unor țări în dezvoltarea societății, căutându-se forme și căi proprii de

dezvoltare, se comit greșeli grave care aduc prejudicii materiale și morale statului.

Analiza tuturor acțiunilor întreprinse de către autoritățile aflate la guvernare, în perioadă existenței Moldovei ca stat suveran și independent, atestă faptul că orientarea spre reforme consistente și structurale este anevoioasă și greu de realizat, iar majoritatea greutăților cu care se confruntă Republica Moldova sunt de ordin subiectiv, generate de confruntările politice ale celor care se află la putere. Greutăților de ordin obiectiv, la rândul lor, sunt și ele generate de subiectivismul guvernanților, care situează pe prim plan interesele de grup, clan, partid și nu pe cele naționale.

În statele care tranzitează perioada de la socialism spre capitalism, se consemnează o prejudiciere profundă a întregii complexități de relații sociale, fiind caracteristice disfuncțiile, disensiunile, și chiar sfidările reciproce (câte odată destul de grave) între stat, societate și individ. Aceste perioade de obicei, sunt nestabile, tensionate și însoțite de calvaruri.¹

Dacă în țările Europei centrale – Cehia, Slovacia, Ungaria, Polonia, în rezultatul consensului între partidele politice s-a instaurat o stabilitate și colaborare privind funcționarea mecanismelor statale, inclusiv raporturile dintre șeful statului și celelalte puteri, în statele spațiului post sovietic – Rusia, Ucraina, Belorusia, Armenia, Azerbaigan și altele are loc o luptă politică pentru împărțirea sferelor de influență între diferite forțe politice, pentru schimbarea statutului președintelui și mărirea setului de competențe, sau invers, diminuarea rolului acestuia ajungând chiar până la suprimarea acestei instituții. O astfel de situație, explică Vladimir Mocreac și Maruan Abdull Halil, se datorează nivelului de cultură politică, interpretării eronate a

---

¹ Alexandru Roșca, Problemele privind relațiile dintre stat, societate și individ în condițiile tranziției, Moldova Suverană, nr.171-172, 21 august 1999, p.3.

democrației, precum și apariției elitei politice interesele căror predomină interesele statului și a societății².

Lupta între legislativ și executiv este vădită, și nu atât din divergențe de doctrine, forme de guvernare, cât prin faptul că mulți din cei care se află la putere și mulți din cei care tind spre această putere, sunt formați profesional și mintal în fostul regim care și-a pus amprenta asupra caracterelor lor, și din aceste considerente se manifestă o tendință spre abuz de putere, protejarea intereselor personale, intereselor de grup, de partid divizându-se în diferite culori politice. În rezultat, înflorește corupția în tot sistemul de guvernare, de jos până sus, crima organizată, „cumătrismul”, „nepotismul” și alte „isme”, uitându-se că mai există și interese naționale, că mai există și popor care așteaptă schimbări spre bine.

Conform aprecierilor lui Vasile Boari, prin faptul că ignoranța, neștiința generează nu numai incompetență, ci și imoralitatea, fiind posibilă și instaurarea totalitarismului acolo unde puterea ajunge în mâna unor indivizi incompetenți, lipsiți de înțelepciune, chiar dacă aceștia vor pretinde cu cinism să guverneze în numele poporului³.

Acesta este și cazul țării noastre care se află într-o stare economică deplorabilă cu enorme insolvabilități și datorii de durată, cu pauperizarea crescândă a populației, majoritatea cărei se află sub pragul sărăciei, fără pensii, fără salarii, fără surse de existență, fără speranță în ziua de mâine.

Continuă declinul produsului intern brut (PIB), care în 1998 a constituit doar 34 % din cel al anului 1989. Datoriile interne și externe depășesc volumul PIB, devenind o povară nu numai pentru generațiile de astăzi, dar și pentru cele următoare. Un semn alarmant, sesizat în anul 1998 a fost depășirea consumului final al valorii PIB cu 2,3 %. Țara a început să consume în contul datoriilor. Standardul de viață a majorității populației a coborât la un minimum insuportabil. Cheltuielile pentru servicii medicale, medicamente, educație,

---

² Vladimir Mocreac, Maruan Abdull Halil, Instituția Președintelui în țările de tranziție, Statul de drept și administrația publică, Ed.Cartier, 1999, p.106.

³ Vasile Boari, Filosofia și condiția morală a cetății, ED.Dacia, Cluj, 1991, p. 85.

cultură sunt mult diminuate comparativ cu cerințele, având un caracter rezidual. Ponderea acestor servicii în structura cheltuielilor s-a mărit de 2,2 ori, preponderent din cauza creșterilor la serviciile comunale, transport și alte categorii de servicii. Serviciile comunale și transportul absorb 53 % din totalul cheltuielilor pentru servicii.

Începând cu anul 1995, alocațiile pentru sănătate s-au redus simțitor. În 1998, cota cheltuielilor pentru sănătate în PIB a scăzut de la 6,8 % la 4,5 %, iar alocațiile bugetare pe cap de locuitor s-au micșorat cu 25%.

Republica Moldova, grație subiectivismului guvernanților, din 26 de țări ale Europei de Est, Centrale și CSI, care în 1989-1990 au purces în tranziția spre o economie de piață, se situează pe ultimul loc la capitolul declin economic, fiind una din țările cele mai sărace. Pentru Republica Moldova, procesul globalizării, al integrării în structurile economice, politice, culturale de tip european va cere mari eforturi și investiții corespunzătoare pe o perioadă de timp ca să devină o țară dezvoltată, cu o civilizație contemporană compatibilă cu cea a țărilor dezvoltate⁴

Nu sau efectuat schimbări considerabile în legislația penală în ceea ce privește dreptul la viața privată, păstrându-se percheziția corporală, a locuinței, ridicarea corespondenței poștale și telegrafice, ascultarea convorbirilor telefonice și a altor convorbiri în baza unui mandat eliberat de procuror și nu de instanța de judecată, iar plângerile persoanelor care se consideră victime ale acestor acțiuni procesuale se soluționează tot de procuror.

Nu sunt create condiții eficiente privind exercitarea accesului cetățeanului la justiție. Deși art.26 din Constituție prevede dreptul cetățeanului de a fi asistate de un avocat ales sau numit din oficiu, această prevedere se realizează, cu mari dificultăți în procesele penale, cât privește cele civile, cetățenii pot beneficia de asistență juridică doar în bază de contract, ceea ce transformă dreptul accesului la justiție, în cazul în care persoana respectivă nu dispune de bani pentru plata avocatului, într-o simplă declarație. Lipsa posibilității de a

---

⁴ A se vedea: Moldova 21, Strategia națională pentru Dezvoltare Durabilă, Chișinău, 2000, p.10-39.

consulta un jurist, a angaja un avocat stimulează încălcările drepturilor inerente ale cetățenilor, dezvoltă birocratismul și corupția, fac ca tot mai multe drepturi să rămână la nivel de declarație.

Există probleme mari și în domeniul urmăririi penale. Necătând la reforma sistemului judecătoresc, urmărirea penală este reglementată încă de reglementările vechi și nu asigură protejarea drepturilor, atât a persoanelor bănuite de săvârșirea unei infracțiuni, cât și a părților vătămate. Se menține în vigoare situația în care ancheta preliminară penală durează nejustificat de mult în timp, ceea ce duce la pierderea bazei probatorii, și evident, la încălcarea dreptului la libertate și siguranță a persoanei.

Interesele corporative a celor de la guvernare au stabilit bariere artificiale, în calea cetățenilor pentru a-și exercita dreptul constituțional la asociere. Astfel, Legea cu privire la partidele politice fixează un număr de 5000 de membri necesari pentru a înregistra un partid politic, ce vine în flagrant conflict cu dreptul la asociere liberă, unica condiție care trebuie să fie - unitatea de idei.

Legea cu privire la sindicate, adoptată încă în 1990 în perioada în care Moldova se afla în componența URSS, face ca sindicatele în continuare să rămână, într-un fel, dependente de stat, iar cetățenii nu pot profita cu adevărat de forța protectoare a intereselor lor economice și sociale. Parlamentul nu se grăbește să soluționeze favorabil problemă sindicatelor ele continuând să rămână o structură greoaie, aflată încă sub influența statului, ruptă de nevoile membrilor simpli, mai mult chiar fiind supuse și unor prevederi absurde, cum ar fi de exemplu, impozitarea cotizațiilor de membri ai sindicatelor dacă acestea sunt folosite la repararea echipamentului tehnic, acordarea de ajutoare materiale și prime etc.

Legea cu privire la culte, adoptată în 1992, impune limitări în dreptul pasiv la religie: exercitarea practicilor și ritualelor religioase sunt condiționate de respectarea, în afară de Constituție, și a altor legi. De exemplu, interzicerea prozelitismului religios, exercitarea practicilor și ritualelor religioase sunt condiționate de respectarea, în afară de Constituție, a celorlalte legi în vigoare. Sunt stabilite de exemplu, restricții asupra dreptului la libera circulație a

personalului religios în scopul participării la ritualele religioase în străinătate, nu se admite angajamentul persoanelor necetățeni ai republicii în serviciile religioase. Această formulare ambiguă interzice prozelitismul religios ceea ce vine în contradicție cu libertatea de a răspândi credința. În afară de aceasta, în spiritul tradițiilor sovietice, pentru a fi recunoscute de stat și înregistrate este nevoie de o decizie guvernamentală, prin care poate fi admisă sau respinsă confirmarea statutului organizației religioase sub pretextul dezacordului cu principiile confesionale ale statului, ceea ce a adus la cunoscutul conflict generat de refuzul înregistrării Mitropoliei Basarabiei. Conflictul declanșat cu concursul direct al Guvernului, privează o mare parte a cetățenilor republicii de a-și exercita liber dreptul la oricare cult religios deci, încălcându-li-se grav dreptul la libertatea conștiinței, iar pe de altă parte s-a creat o situație tensionată între cele două Mitropolii care se manifestă prin luarea prin asalt a parohiilor Mitropoliei Basarabiei, molestarea credincioșilor și a preoților ei, amenințări, hărțuire juridică etc⁵. O astfel de situație vine în contradicție cu normele constituționale și cele internaționale la care Republica Moldova este parte, dat fiind faptul că interzicerea prozelitismul religios, bunăoară, vine în contradicție cu libertatea de a răspândi credința, dreptul la confesiune cuprinzând în sine și dreptul de a schimba și adopta convingeri sau religii noi.

Sunt încălcate unele drepturi ale cetățenilor privind dreptul la întrunire. De exemplu, Legea privind organizarea și desfășurarea întrunirilor, pe lângă restricțiile privind modul de organizarea a întrunirilor, lasă spațiu pentru interpretări abuzive, nu corespund principiului proporționalității dintre drepturi și limitarea acestora. Astfel, organizatorii întrunirilor sunt obligați să aibă în coordonare cu poliția un aparat propriu de menținere a ordinii, plătind aceste servicii. Contrar procedurii simple de notificare a întrunirii de către autoritățile respective legea prevede mecanismul de obținere a autorizației (licenței), care este o procedură îndelungată, birocratică,

---

⁵ Vlad Cubreacov, Este biserica un element al societății civile, Arena Politicii, nr.3 (15) noiembrie 1997.

greoaie, stabilind termenul de solicitare cu 15 zile înainte de întrunire și fără a stabili un termen pentru obținerea ulterioară a autorizației ceea ce poate duce intenționat la întrunire neautorizată.

Locurile de detenție au rămas cele mai vulnerabile privind respectarea drepturilor omului, înregistrându-se frecvente cazuri de tratament inuman și degradant a celor care-și ispășesc pedeapsa. Asigurarea financiară, tehnică și medicală proastă a penitenciarelor fac frecvente bolile infecțioase, în deosebi tuberculoza, rata deceselor fiind în continuă creștere.

Este afectat și domeniul dreptului la informație. Deși Constituția reglementează acest drept ca fundamental, în alin.5 al art.34 se spune că mijloacele de informare în publică, de stat sau private, sunt obligate să asigure informația corectă a opiniei publice. La prima vedere s-ar părea că aceasta este o reglementare firească, totuși în realitate, aceasta duce la o limitare a posibilităților de a reflecta discuțiile, diversitatea de opinii din societate duse pe marginea diferitor acțiuni, mai ales a celor care se află la exercitarea puterii. Prevederile ambigue din cadrul legislativ privind mass-media admit: subminarea pluralismului mass-media, stipulând accesul prioritar al autorităților publice centrale la instituțiile audio-vizuale; restricții inadmisibile într-o democrație la capitolul libertăți de expresie; preluarea de către funcționarii de stat a funcțiilor judecătorești în vederea admonistării presei publice etc.⁶

3. Impactul asupra problemelor sociale.

Este știut că, politica socială cuprinde toate domeniile dezvoltării umane: condițiile de trai, relațiile de muncă, protecția socială, prestarea serviciilor sociale, echitatea socială, sănătatea, educația etc. Criza economică degradantă generează și o criză socială care are un impact negativ asupra multor probleme sociale.

În primul rând, au fost afectați pensionarii constituind astăzi cea mai vulnerabilă pătură socială. Neachitarea la timp a pensiilor și a altor indemnizații, inclusiv ajutorul de șomaj,

---

⁶ Valentina Odajiu, Rolul societății civile în promovarea drepturilor omului, Protecția și promovarea Drepturilor Omului în Republica Moldova, Raport pentru Conferința Națională, Chișinău, 1998, p.45.

aggravează pe zi ce trece situația acestei categorii. Restanțele la pensii însumau, la finele anului 1999, 300,4 mil. lei și au înregistrat o creștere de 41 mil. lei față de anul precedent.

Salariile celor angajați în sfera bugetară, neachitate la timp, este cea mai gravă încălcare a dreptului fundamental al cetățenilor la remunerarea pentru munca depusă. Suma datoriilor la salarii constituia la finele anului 1999 570 mil lei din care 261,4 mil revin instituțiilor bugetare.⁷ Scăderea veniturilor reale ale populației și a gradului de ocupare a resurselor de muncă a generat un proces masiv de sărăcie, făcând imposibilă pentru majoritatea populației acoperirea nevoilor materiale și spirituale.

La 1.01.1999, populația Republicii Moldova a înscris 4293, 0 mii persoane, cu 11,7 mii persoane mai puțin decât în 1998. Descreșterea numărului populației are loc atât din cauza sporului natural negativ, egal cu 8,6 mii persoane (0,2%), cât și datorită soldului migrator negativ, egal cu 3,1 mii persoane. Tendința de descreștere a numărului populației se observă deja de 7 ani, și în primul rând, din cauza soldului migrator negativ⁸.

Scăderea nivelului de trai, malnutriția afectează pe zi ce trece sănătatea celor mai vulnerabile grupuri – femeile gravide și a copiilor. Tendința de înrăutățire a sănătății se constată și la grupul copiilor și adolescenților de vârstă până la 14 ani. Frecvența anemiilor, retardul fizic, invaliditatea în ultimii opt ani s-a dublat.

La un nivel foarte scăzut, am spune chiar destul de rușinos se află protecția socială a diferitor categorii de populație. Mărimea indemnizației și compensației pentru copii și familii nevoiașe este sub orice critică. Astfel, mărimea medie a unei indemnizații pentru mamele solitare constituie 9,3 lei, iar pentru îngrijirea copilului până la 1,5 ani –26,8 lei (1 kg de carne la prețul de la 1.06.2000). Pentru familiile nevoiașe sunt fixate unele compensații, inclusiv și pentru copii în vârstă de la 1,5 până la 16 ani – 9,3 lei (4 pâini la prețul de la 1.06.2000).

---

⁷ Sursa: Raportul Ministerului Economiei și Reformelor: Evoluția social economică a Republicii Moldova în anul 1999.

⁸ Moldova 21, Strategia națională pentru Dezvoltare Durabilă, Chișinău, 2000, p.32.

Participarea tinerilor la elaborarea și implementarea politicii de dezvoltare a societății este implicită deoarece modul de dezvoltare al societății afectează direct viața lor în prezent și în viitor. Tineretul și copiii reprezintă o parte considerabilă din populație, iar contribuția lor intelectuală și abilitatea de a susține cu entuziasm o cauză aduc o perspectivă deosebită, care trebuie luată în considerare. Ei sunt grupul cel mai vulnerabil la efectele degradării mediului ambiant și social atât în țările dezvoltate, cât și în țările în curs de dezvoltare. De asemenea, ei reprezintă cel mai receptiv segment social față schimbările negative care au loc în societate.

Numărul șomerilor oficial înregistrați la sfârșitul anului 1999 a fost de 35 mii de persoane, din care 62% - femei. Dar conform altor calcule, numărul efectiv al șomerilor este de circa 208 mii persoane, rata șomajului fiind estimată la nivelul de 11,5%. Ajutorul lunar de șomaj a constituit, în anul 1999 101 lei, nivelul de acoperire al coșului de consum fiind doar de 15%⁹.

---

⁹ Sursa: Drepturile și Libertățile Omului în Republica Moldova, Raport Național – 1999, Casa Libertății Moldova, Chișinău, martie 2000.

AUTONOMIA GĂGĂUZĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Victor POPA

Apariția găgăuzilor pe teritoriul Moldovei.

Găgăuzii sunt un popor de origine turcică, o populație minoritară în Republica Moldova (în sudul republicii), ei numărând aproximativ 140.000 de persoane. Etnografii găgăuzi încearcă să convingă opinia publică precum că găgăuzii sunt descendenții turcilor oghuzi care s-au așezat în această regiune în secolul XI și care au adoptat creștinismul.

Documentele scrise bizantine însă, înregistrează faptul că, în secolul XI, triburi nomade de guzi au traversat fluviul Dunărea și s-au așezat cu traiul în regiunile balcanice Macedonia, Grecia, și Bulgaria. Odată așezați în aceste noi regiuni, ei au adoptat stilul de viață sedentar și creștinismul ortodox.

După ce au trăit mulți ani sub imperiul otoman, găgăuzii au migrat în teritoriile controlate de Rusia. Documentele istorice demonstrează incontestabil că găgăuzii nu sunt băștinași ai pământurilor Moldovei, patria lor fiind Bulgaria, unde în sec. XII-XVII s-a format populația găgăuză, unde și astăzi locuiește o parte din etnia lor. În virtutea consecințelor istorice, războiului ruso-turc din anii 1806-1812, încheierii Tratatului de pace din 1812 dintre Rusia și Turcia și anexarea Basarabiei de către Rusia, s-a declanșat procesul strămutării bulgarilor, iar cu ei și găgăuzii, pe teritoriul Basarabiei actualei Republici Moldove. În afară de aceasta, în scopul dizolvării populației băștinașe și întăririi bazelor sociale și naționale pe teritoriile anexate de Rusia țaristă, pe acest teritoriu au fost strămutate și numeroase grupe din Rusia Centrală și Ucraina, obținând statut de coloniști¹⁰.

Emigranții bulgari și găgăuzi au colonizat satele părăsite de triburile nogailor. Găgăuzii s-au așezat cu traiul în

---

¹⁰ Sursa: Republica Moldova, Ed. Chișinău Universitas, 1992, p. 8-25.

localitățile Avdarma, Comrat, Congaz, Tomai, Cismichioi și alte foste sate ale nogailor aflate în zona centrala a Bageacului. Rusia a încurajat colonizarea emigranților din stepa Bugeacului prin împroprietărire cu pământ și ajutor pentru stabilirea în noile teritorii. De asemenea, acești noi locuitori au fost învățați sa scrie și să vorbească în limba rusă. Limba găgăuză a fost scrisa cu alfabetul latin până în 1957, când a fost adoptată o formă modificată a alfabetului cirilic.

Separatismul găgăuz

Și conflictul din sudul republicii cu etnia găgăuză își are geneza în politica imperială exercitată de unele forțe ostile, detronate din posturile de conducere ale fostei U.R.S.S. De data aceasta, dreptul la autodeterminare este pretins de găgăuzi, care locuiesc dispersat în sudul republicii. Zicem dispersat pentru că în raioanele Ciadâr-Lunga, Comrat, Taraclia, Cagul și Vulcănești unde locuiesc găgăuzii nu există teritoriu compact.

Naționalismul găgăuz a apărut ca o mișcare intelectuală, odată cu acceptarea idealurilor democratice în fosta Uniune Sovietică. În 1988, sa creat mișcarea cunoscută sub numele de "Poporul Găgăuz". Un an mai târziu, "Poporul Găgăuz" și-a ținut primul sau congres care a acceptat rezoluția care cerea crearea unui teritoriu autonom în sudul Moldovei, cu capitala la Comrat. Însă, de la un teritoriu autonom, încurajați de unii lideri de la Moscova, această mișcare a îmbrățișat separatismul șovinist, deoarece în luna august a anului 1990, Comratul s-a autoproclamat republică autonomă. Evident Parlamentul Republicii Moldova a anulat aceasta declarație pe considerente de neconstituționalitate. La 26 octombrie 1990 Președintele Mircea Snegur introduce starea de urgență în raioanele cu populație găgăuză. Necătând la aceasta, liderii găgăuzi pe data de 28 octombrie aleg Sovietul Suprem al R.S.S.Găgăuze. Ca răspuns la acțiunea Președintelui Snegur, ajutați de separatiștii de la Tiraspol, în decembrie 1990 găgăuzii creează unități proprii de miliție dotate cu armament. La 1 decembrie 1991 secesioniștii găgăuzi organizează alegerea președintelui găgăuziei. Găgăuzii au sprijinit (puciul) tentativa de lovitură de stat de la Moscova, tensionând și mai mult relațiile cu Chișinăul, însă

acest fapt nu i-a împeticat ca pe data de 19 august 1991, ziua declanșării puciului, să-și autoproclame și independența față de Republica Moldova.

În continuare, a urmat o perioadă încordată între Chișinău și Comrat, perioadă în care găgăuzii au exercitat o presiune masivă asupra autorităților centrale a Republicii Moldova pentru a obține suveranitatea. Parlamentul a creat o comisie specializată sarcina cărei a fost elaborarea unui proiect de lege privind statutul teritoriului în care locuiesc găgăuzii. După lungi tratative cu partea găgăuză comisia a elaborat un proiect care, în ultimă instanță nu a fost acceptat de liderii de la Comrat considerând că nu li se acordă suficientă autonomie pentru libera dezvoltare a găgăuzilor, dorind mai multă libertate politică. Proiectul elaborat de comisia parlamentară avea la bază mai multe elemente de autonomie culturală și autonomie administrativă, ceea ce este prevăzut în Declarația de Principii asupra Minorităților a Națiunilor Unite (1992) prin care sa-u făcut unii pași spre recunoașterea drepturilor colective.

Această formulare a fost extinsă, pentru a cuprinde dreptul de a participa la viața socială, economică și politică și de a înființa asociații ale minorităților naționale. Declarația din 1992 în art.3 prevede: « Persoanele aparținând minorităților naționale își pot exercita drepturile, inclusiv cele proclamate în această declarație, în mod individual sau împreună cu alți membri ai grupului lor, fără nici o discriminare ». Însă, primatul integrității teritoriale a fost menționat încă o dată în art.8 în care se spune că, « Nici o parte a acestei declarații nu poate fi interpretată ca permițând o activitate contra scopurilor și principiilor Națiunilor Unite, inclusiv suveranității egale, integrității teritoriale și independenței politice a statelor.»

Au fost luate în considerație și opiniile OSCE care, deasemeni a introdus în discuția despre protecția minorităților sugestia că, aceasta ar putea fi obținută prin acceptarea unor forme de autoadministrare. În Raportul Reuniunii la nivel de experți, asupra minorităților (Geneva,

iulie 1991) se notează rezultatele obținute în unele state ale OSCE, în «legislație locală și autonomă»¹¹ .

Conform protocolului adițional adoptat de Congresul Uniunii Federale a Comunităților Etnice Europene (UFCEE) la Gdansk la 12 mai 1994, autonomia este definită ca instrument de protecție al grupurilor etnice. În funcții de anumite condiții, se evidențiază trei forme de autonomie, cum ar fi:

- * *autonomie teritorială, în cazurile în care grupul etnic este majoritar în zona în care trăiești;*
- * *autonomie culturală, pentru cazurile în care grupul etnic nu este majoritar în zona în care trăiești;*
- * *autoadministrarea locală (autonomia locală), pentru cazurile în care membrii grupurilor etnice locuiesc în zone izolate, dispersate și nu sunt majoritari decât în unități administrative mai mici (regiuni, comune).*

Comisia pentru elaborarea proiectului de lege privind statutul găgăuzilor a propus în proiect autonomia teritorială, precum și autonomia locală pentru teritoriul respectiv, fiind în deplină concordanță cu cerințele și normele dreptului internațional.

Deoarece partea găgăuză nu era de acord cu aceste prevederi ei au elaborat un proiect de alternativă în care în afară de autonomie teritorială au inclus și un anumit grad de autonomie politică. Deoarece adoptarea primului proiect ar fi dus la tensionarea de mai departe a situației social politice în sudul republicii, cu acordul părții găgăuze s-a convenit de a organiza o expertiză calificată a ambelor proiecte la Consiliul Europei. Astfel, în septembrie 1993 un grup de experți din 7 țări (Franța, Anglia, Olanda, Irlanda, Belgia, Italia, Germania) au examinat ambele proiecte și unanim au susținut proiectul elaborat de comisia parlamentară, menționând în avize separate că, acest el este în conformitate cu standardele internaționale și oferă largi posibilități privind libera dezvoltare a găgăuzilor în Republica Moldova. Proiectul elaborat de găgăuzi nu a fost apreciat pe motivul că conținea elemente de autonomie politică ce va duce inevitabil la conflicte interetnice.

---

¹¹ *A se vedea mai pe larg:* Dennis Deletant, Autonomie și autodeterminare, Revista Altera,1, Liga Pro Europa, Târgu-Mureș, 1995.

Cu regret, proiectul elaborat de comisia parlamentară nu a mai fost inclus în ordinea de zi a Parlamentului deoarece, acesta se blocase, nu mai putea funcționa și în luna noiembrie 1993 sa autodizolvat.

Cadrul legislativ al Statutului juridic al Găgăuziei

În februarie 1994, președintele Mircea Snegur și Partidul Democrat Agrar, din care făcea parte și el în acea perioadă, a promis găgăuzilor autonomie teritorială în cazul în care ei vor sprijini această formațiune la alegerile parlamentare din 1994.

Pe data de 23 decembrie 1994, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea despre statutul juridic special al Găgăuziei" (*Gagauz Yeri*). Trebuie sa menționăm faptul că Partidul Democrat Agrar sa ținut de cuvânt și ca bază în adoptarea proiectului a luat proiectul elaborat în 1993 de găgăuzi, fără a aduce la cunoștința Parlamentului proiectul elaborat de Comisia parlamentară și avizele celor 7 experți din țările membre ale Consiliul Europei.

Găgăuzia este în momentul de față o *unitate teritorială autonomă* cu trei limbi oficiale (rusă, găgăuză și moldovenească. Faptul că Găgăuzia a primit mai mult decât este necesar la recunoscut și Șeful statului Vladimir Voronin în alocuțiunea rostită la Conferința Internațională „10 ani ai U.T.A. Găgăuzia și unitatea poporului Republicii Moldova” (22 decembrie 2004, Palatul Republicii) în care a menționat:” Astfel, noi am construit un model unic prin eficiența sa de dezvoltare teritorial-autonomă, în care pentru autonomia găgăuză au fost fixate mult mai multe drepturi și garanții decât le au subiecții federației din unele state federative.”

Este adevărat că, în continuare Șeful statului și-a exprimat opinia precum că: „Împreună cu acțiunile consecvente întreprinse pentru realizarea noii politici naționale, bazată pe strategia polietnicității și dezvoltării diversității lingvistice și culturale, modelul găgăuz dobândește trăsăturile unei modalități universale și reușite de soluționare a problemelor de acest fel, și, în primul rând, a problemei transnistrene” Prin aceasta trebuie să înțelegem că modelul găgăuz, deși conține unele elemente mai mult decât este necesar pentru o autonomie administrativă, se propune și pentru teritoriul Transnistrean, și din aceste considerente

credem, că în viitorul apropiat, sau cel puțin până la soluționarea conflictului transnistrean, autoritățile centrale ale statului nu sunt dispuse a reveni la problema găgăuziei sub aspectul revizuirii legislației.

Constituția Republicii Moldova

Constituția Republicii Moldova prin reglementare constituțională fixează unele probleme ce țin de statutul juridic al Găgăuziei. Modificările care au fost făcute în Constituție, articolele 110 și 111 au fost la 25.07.2003 și deci sunt mai recente decât Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) care a fost adoptată la 23.12.94. Se explică acest lucru prin faptul că și majoritatea parlamentară actuală negociază cu partea găgăuză în campanile electorală pentru sprijin politic în teritorii, iar în rezultat se acceptă propunerile găgăuzilor de a legifera statutul lor și prin normă constituțională.

Autoritățile găgăuze își motivează acțiunile prin dreptul la păstrarea identității etnice. Sunt invocate pericole ipotetice viitoare a căror realizare ține de domeniul futurologiei. Dreptul însă nu operează cu ipoteze ci cu certitudini. O acțiune în sensul protecției minorității etnice se întemeiază pe o evaluare exactă a cauzelor și surselor pericolelor și pe o prescriere exactă a măsurilor de adoptat. Măsurile de protecție a minorităților etnice pot fi adoptate numai dacă pericolul pentru identitatea lor este real și imediat.

Ori cum, articolele 110 și 111 prevăd următoarele:

Articolul 110 Organizarea administrativ-teritorială

(1) Teritoriul Republicii Moldova este organizat, sub aspect administrativ, în sate, orașe, raioane și unitatea teritorială autonomă Găgăuzia. În condițiile legii, unele orașe pot fi declarate municipii.

Articolul 111 Unitatea teritorială autonomă Găgăuzia

(1) *Găgăuzia este o unitate teritorială autonomă cu un statut special care, fiind o formă de autodeterminare a găgăuzilor, este parte integrantă și inalienabilă a Republicii Moldova și soluționează de sine stătător, în limitele competenței sale, potrivit prevederilor Constituției Republicii Moldova, în interesul întregii populații, problemele cu caracter politic, economic și cultural.*

(2) *Pe teritoriul unității teritoriale autonome Găgăuzia sînt garantate toate drepturile și libertățile prevăzute de Constituția și legislația Republicii Moldova.*

(3) *În unitatea teritorială autonomă Găgăuzia activează organe reprezentative și executive potrivit legii.*

(4) *Pămîntul, subsolul, apele, regnul vegetal și cel animal, alte resurse naturale aflate pe teritoriul unității teritoriale autonome Găgăuzia sînt proprietate a poporului Republicii Moldova și constituie totodată baza economică a Găgăuziei.*

(5) *Bugetul unității teritoriale autonome Găgăuzia se formează în conformitate cu normele stabilite în legea care reglementează statutul special al Găgăuziei.*

(6) *Controlul asupra respectării legislației Republicii Moldova în unitatea teritorială autonomă Găgăuzia se exercită de Guvern, în condițiile legii.*

(7) *Legea organică care reglementează statutul special al unității teritoriale autonome Găgăuzia poate fi modificată cu votul a trei cincimi din numărul deputaților aleși în Parlament.*

În fond, aceste articole nu au introdus nimic nou în statutul juridic al Găgăuziei preluând doar unele prevederi din Lege. Sunt clare doleanțele găgăuzilor de a avea și reglementare prin normă constituțională, deoarece legile constituționale se modifică mai greu, după unele proceduri speciale, cu 2/3 de voturi din numărul deputaților aleși, și cu avizul Curții Constituționale, pe când, pentru legile organice sunt suficiente pentru modificare jumătate din voturile deputaților aleși.

Dezvoltând norma constituțională, LEGEA privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova din 12.11.98, în art.2 din Capitolul 2, stabilește că:

„Unitatea teritorială autonomă cu statut special reprezintă o unitate administrativ-teritorială de nivelul al doilea. Unitatea teritorială autonomă cu statut special se formează, în condițiile unei legi organice, în conformitate cu art.111 din Constituție.”

Important este să se înțeleagă, că deși norma constituțională zice *Unitate teritorială autonomă*, Legea explică că prin aceasta trebuie să înțelegem nu altceva decât o *unitate administrativ-teritorială de nivelul al doilea*, ceea ce înseamnă că i se atribuie același rol ca și raioanelor, sau municipiului Chișinău, care sunt unități administrativ-teritoriale de nivelul al doilea. Evident că ar fi bine să fie așa însă, conținutul material al Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) vorbește despre altceva.

Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri)

În linii generale, considerăm această formă de statut special reușită, deoarece prin unitate teritorială autonomă, prevăzută de lege, trebuie înțeles unitate administrativ-teritorială și prin aceasta se păstrează forma unitară a statului. O analiză atentă a Legii menționate, ne face totuși să credem că, prin unele texte eronate pe care le-a comis legiuitorul, se întrevede o formă ascunsă a unor elemente de statalitate, elemente specifice statelor și nu unităților administrativ-teritoriale, chiar cu cel mai înalt grad de autonomie.

Astfel, în preambul se menționează că, la adoptarea legii s-a ținut cont de faptul că: *„purtător inițial al statutului Găgăuziei (Găgăuz-Yeri - locul unde trăiesc găgăuzii) este poporul găgăuz puțin numeros, care locuiește compact pe teritoriul Republicii Moldova”.*

O asemenea afirmație vine în flagrant conflict cu normele dreptului internațional, cu definițiile științifice ce este un popor, o națiune. Pe teritoriul Republicii Moldova nu locuiesc mai multe popoare, ci există un singur popor al Republicii Moldova. Este cunoscut faptul că, dacă o parte a unui popor emigrează cu traiul pe teritoriul altui popor (

anume acest lucru se referă la găgăuzi), atunci acești emigranți și urmașii lor constituie un grup etnic, integrându-se în ansamblul poporului la care s-au alipit. Acest lucru nu poate fi trecut cu vederea, deoarece statutul juridic al unui popor și al unui grup etnic nu este identic. Din aceste considerente, la stabilirea statutului juridic special al găgăuzilor urma de a porni de la premisa că grupul etnic sau minoritatea națională găgăuză, ca și alte grupuri etnice din Republica Moldova (ucrainenii, rușii, bulgarii, evreii, țiganii etc.), domiciliind pe teritoriul național al moldovenilor, nu au în Republica Moldova teritoriu național propriu.

În afară de aceasta, credem că este incorect ca găgăuzii care locuiesc în Republica Moldova să-și atribuie denumirea de popor, deoarece găgăuzii mai locuiesc în Ucraina, Bulgaria, Macedonia și ar trebui să înțelegem că și ei fac parte din această grupă.

Ținând cont de cele expuse relevăm că însăși denumirea legii Găgăuz-Yeri este incorectă, deoarece se traduce "*pământul găgăuzilor*".

Cele expuse ne permit concluzia că găgăuzii nu reprezintă un popor cu dreptul la autodeterminare, iar la soluționarea "*problemei găgăuze*" urma să se țină cont de standardele internaționale aplicabile grupurilor etnice sau minorităților naționale, standarde care permit o largă autonomie nonpolitică, culturală, inclusiv administrativ-teritorială.

Este absolut incorect și termenul de autodeterminare a găgăuzilor în unitate teritorial-autonomă administrativă. Art.1 din Lege stabilește că Găgăuzia (Gagauz- este o formă de autodeterminare a găgăuzilor.

Problema autodeterminării este destul de complicată, am spune chiar periculoasă, cu diverse opinii, viziuni și nu întotdeauna de ordin științific. De la bun început trebuie să înțelegem că, principiul autodeterminării este expresia dreptului popoarelor de a dispune de propriul teritoriu în scopul întemeierii statelor naționale. Autodeterminarea deci, este un act politic în urma căreia se recunoaște unui anumit popor dreptul de a crea o formațiune statală. Unitățile administrativ-teritoriale fac parte din organizarea administrativ-teritorială a statelor și se creează conform legii de către autoritățile centrale ale statului. Aceste unități

administrativ-teritoriale pot fi create și la inițiativa populației din anumite zone, însă nici cum nu poate fi vorba de autodeterminare, deoarece unitate teritorială este creată de stat și nu de populația din zona respectivă.

O aberație completă o constituie și reglementarea de la alin.4 al art.1 care prevede că; „*în cazul schimbării statutului Republicii Moldova ca stat independent poporul Găgăuziei are dreptul la autodeterminare externă*”. Menționăm că, atât teoria dreptului constituțional și a dreptului internațional, cât și practica internațională nu cunoaște asemenea termen de "*autodeterminare externă*". Dacă se are în vedere autodeterminarea politică menționăm că, dreptul unui popor nu poate fi acordat condiționat. Acest drept, dacă există, trebuie acordat fără nici o condiție, iar dacă nu există nici nu se pune în discuție. Dealtfel, nu găsim o explicație rezonabilă și a noțiunii - "*în cazul schimbării statutului Republicii Moldova ca stat independent*". Oare să fi avut în vedere legiuitorii că în acest caz Republica Moldova cedează teritoriul care nu-i aparține ? Ar fi ridicol să creadă cineva că teritoriile naționale pot fi cadonate, cedate indiferent de densitatea și etnia celor care locuiesc pe ele la momentul respectiv.

În afară de aceasta, reglementarea respectivă este în contradicție cu principiile dreptului internațional și cu reglementările internaționale cu privire la minoritățile naționale și la administrația locală. Ea încalcă și prevederile articolelor 1 și 3 ale Constituției Republicii Moldova, care stabilesc că R. Moldova este un stat indivizibil și teritoriul său este inalienabil, ceea ce trebuie să înțelegem că inabilitatea nu se pierde în cazul în care se pierde statalitatea pentru că ea este permanentă pentru teritoriul respectiv.

Trebuie de menționat la fel că, articolul 8 al Declarației Adunării Generale ONU cu privire la protecția minorităților naționale, adoptată prin Rezoluția nr. 47/135 din 18.10.1992, stipulează că dispozițiile acesteia nu pot fi interpretate în sensul care ar permite activități contrare scopurilor și principiilor ONU. Acestea sunt principiul egalității suverane, integrității teritoriale și independenței politice a statelor. Art. 21 al Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale, adoptată de Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei și intrată în vigoare din 01.02.1998,

prevede la fel că "nici o dispoziție din prezenta Convenție-cadru nu va fi interpretată ca implicând vreun drept de a întreprinde vreo activitate ori vreun act contrar principiilor fundamentale ale dreptului internațional, în special celor ale egalității suverane, integrității teritoriale și independenței politice a statelor".

Concluzia pe care putem să o extragem este că protecția drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale, inclusiv cele teritoriale, nu implică în nici un caz recunoașterea dreptului la autodeterminare și dreptul găgăuzilor de a revendica statutul de subiect al federației despre care se vorbește în relațiile cu autoritățile din Transnistria. Încercarea de a impune modelul federal pentru gestionarea conflictelor din R. Moldova are un caracter arbitrar și este în contradicție cu reglementările normelor de drept internațional.

Din aceste considerente sunt incorecte și prevederile (alin.2 al art.1), conform căror "*Găgăuzia soluționează de sine stătător, în limitele competenței sale, în interesul întregii populații problemele dezvoltării politice...*" Dezvoltarea politică este o prerogativă a statelor suverane și independente și nu a unităților administrativ-teritoriale

Stipulările art.3 din lege, în care se spune: „*Limbile oficiale ale Găgăuziei sunt limbile moldovenească, găgăuză și rusă iar corespondența cu autoritățile publice ale Republicii Moldova, cu întreprinderile, organizațiile și instituțiile situate în afara teritoriului Găgăuziei se face în limbile moldovenească și rusă*”, contravin prevederilor Legii din 31 august 1989 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova. Nu se încadrează în scopul propus de legiuitor și textul din preambul "*satisfacerea intereselor naționale și păstrării identității naționale a găgăuzilor, prosperării limbii și culturii naționale*", atât timp cât limba rusă va fi limbă oficială a etniei găgăuze, limba natală a cărora face parte din grupa tiurcă de limbi și nu are nimic comun cu limbile din grupa slavonă. La fel incorecte sunt termenele de „*interese naționale*”, „*identității naționale*”, „*culturii naționale*”. Nici de cum nu poate fi atribuit termenul de național unei etnii care locuiește pe teritoriul unui sat, deoarece ar însemna recunoașterea că acest grup constituie o națiune, iar națiunile conform dreptului internațional posedă dreptul la

autodeterminare.

Correspondența între autoritățile publice ale Republicii Moldova se face în limba oficială a statului, declarată ca atare de către Constituție. Odată ce Legea Găgăuziei permite în relațiile cu autoritățile publice și alte organe o altă limbă decât cea oficială, această prevedere, bineînțeles este neconstituțională.

Art.4 al legii fixează că, Găgăuzia își are simbolică sa, care se folosește deopotrivă cu simbolică de stat. Aici vom releva că simbolică unei unități administrativ-teritoriale, fie și autonome, nu poate fi folosită deopotrivă cu simbolurile statului. Astfel de drepturi pot fi atribuite numai unor subiecți ai federațiilor. Unitățile administrativ-teritoriale posedă dreptul de a avea simbolică sa dar aceasta n7u poate fi utilizată deopotrivă cu însemnele statului deoarece sar produce diminuarea acestora.

Este incorectă și prevederea art.6 care stipulează că pământul, subsolul, apele, regnul vegetal și cel animal, alte resurse naturale sunt proprietate a poporului Republicii Moldova și constituie tot odată baza economică a Găgăuziei. Astfel de prevederi se formulează în constituții privind baza economică a unui stat și nici de cum al unei unități administrativ-teritoriale. Pământul, apele, subsolul și a. m. d. constituie în ansamblu baza economică a statului. Aici ar fi fost corectă următoarea reglementare: „Găgăuzia este persoană juridică, dispune de deplină capacitate, posedă un patrimoniu și are inițiativă în tot ceea ce privește administrarea intereselor teritoriale. Ca persoană juridică civilă are în proprietate bunuri din domeniul privat, iar ca persoană juridică de drept public este proprietar al bunurilor domeniului public de interes general pentru întreaga comunitate”.

Găsim o inovație a legiuitorului și în art.11 al legii care permite Adunării populare a Găgăuziei să adopte legi locale. Nu negăm faptul că, în practica internațională (provinciile din Italia) există cazuri de adoptare de legi locale de către unitățile administrativ-teritoriale autonome, dar cu condiția că această posibilitate este admisă de către constituție. Cât privește Republica Moldova, Constituția, prin art.72, prevede numai trei categorii de legi: constituționale, organice și ordinare, și nici o referire la legile locale ca o formă

specială de administrare regională. Deci și această prevedere are un vădit caracter anticonstituțional.

În art.12 al legii sunt expuse atribuțiile Adunării Populare a Găgăuziei, inclusiv domeniul în care se adoptă legi locale. Aici logica ne spune că ar fi fost normal ca legile locale să se adopte numai în domeniul ce ține de dezvoltarea culturii, tradițiilor, obiceiurilor și limbii naționale și nici de cum în domeniile: ocrotirii sănătății, economie și ecologie; relații de muncă și asistență socială; activitate bugetar financiară și fiscală locală, care trebuiesc reglementate de legile generale ale statului. De fapt, toate atribuțiile acestei unități administrativ-teritoriale, în afară de cele exclusive, specifice, cu caracter național, în mod normal, ar trebui să fie reglementate de Legea Republicii Moldova privind administrația publică locală, sau cel puțin, dacă sunt dublate, să nu vină în contradicție cu ea. În mod normal, legiuitorul trebuia să indice în Lege că prioritate au reglementările legislative ale republicii Moldova, legile locale nu trebuie să dubleze legile statului, și că se consideră nule fără efecte juridice legile locale care contravin legilor statului. Legiuitorul nostru însă a avut tupeul ca să înmscrie în lege că: *„Actele normative ale Găgăuziei care contravin Constituției Republicii Moldova și prezentei legi se declară nule.”* Trebuie să înțelegem că numai actele normative ale Găgăuzie care contravin Constituției și Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) sunt declarate nule, iar cele care contravin altor prevederi ale legislației R.M. vor fi legale. Mai mult de atât, dacă actele Găgăuziei vor veni în contradicție cu alte legi ale Republicii Moldova, ele nu pot fi declarate ilegale și nici posibile de atacat în instanța judecătorească, deoarece ilegalitatea lor este permisă din start de această lege

La acest capitol legiuitorul a mai găsit o inovație, acordând dreptul autorităților Găgăuziei de a ataca în Curtea Constituțională chiar și actele normative ale legislativului, dacă ele lezează împuternicirile acestora (litera i) din art.12). Deci, practic, Parlamentul și-a tăiat posibilitatea de a mai modifica această lege, iar Curții Constituționale i se adaugă atribuția de a constata legalitatea legilor față de altă lege și nu constituționalitatea lor. Alin.5 al art.12 întrece orice măsură, deoarece acordă dreptul de a suspenda acțiunile actelor normative contestate până la adoptarea hotărârii respective de

către Curtea Constituțională. Și această prevedere vine în contradicție cu Constituția, care prevede un singur caz, când acțiunea actelor este suspendată până la adoptarea hotărârii definitive de către Curtea Constituțională. Este vorba despre actele Guvernului, suspendate de Președintele Republicii în cazul când acestea contravin legislației (lit.i), art.88 din Constituție).

Un nonsense juridic o constituie și reglementare de la alin.4 al art.12 care prevede că : *« În cazul în care Curtea Constituțională a Republicii Moldova declară nule pe teritoriul Găgăuziei actele normative ale Republicii Moldova sau unele prevederi ale lor, relațiile juridice, apărute în urma acțiunii acestor acte normative, vor fi reglementate de către Parlament sau de către Președintele Republicii Moldova »*. Conținutul material al acestei reglementări este la fel lipsit de logică, deoarece trebuie înțeles că dacă Curtea Constituțională a declarat o lege adoptată de Parlament nulă pe teritoriul găgăuziei, atunci relațiile juridice apărute în urma acțiunii acestei legi vor fi reglementate tot de către Parlament.

În afară de aceasta Curtea Constituțională în atribuțiile pe care le posedă conform Legii cu privire la Curtea Constituțională nu are prerogativa de a declara nule pe teritoriul Găgăuziei acte normative.

Prin prevederile alin.1 al art.13 se diminuează rolul autorității reprezentative a Găgăuziei, Adunării Populare. Astfel, Guvernatorul Găgăuziei, adică executivul, dacă nu este de acord cu legea locală nu o semnează, (citește promulgă), și o remite pentru definitivare. Dacă ea este confirmată cu 2/3 de voturi se consideră adoptată. Ne întrebăm, ce se ascunde sub aceste reglementări? Nu este oare Adunarea Populară un parlament iar Guvernatorul un Președinte de stat, deoarece li se atribuie mecanismul identic de relații legislativ executiv într-un stat? Oare aceasta nu este o formă ascunsă, voalată de statalitate? Vine să confirme acest fapt și alin.4 al art.13 în care se spune că Legile și hotărârile Adunării Populare sunt trimise Parlamentului și Guvernului Republicii în termen de 10 zile, cu titlul de informare. Deci, rolul autorităților centrale de administrare publică se reduce numai la informare. În acest caz se vede clar necesitatea tutelei statului în teritoriu prin intermediul Oficiilor teritoriale ale aparatului Guvernului

sau printr-o instituție specializată de control. La acest capitol vom menționa că până în prezent nu există instituit oficiul teritorial. Din 1994, anul adoptării Legii, autoritățile găgăuze au fost mereu împotriva instituirii instituției prefectului sau a oficiului teritorial al Cancelariei de Stat, iar autoritățile centrale ale statului n-au reacționat nici cum, la aceasta.

Alin.2 al art.20 din Lege este neconstituțional, deoarece fixează reglementarea precum că judecătorii instanțelor de judecată din Găgăuzia sunt numiți în funcție prin Decretul Președintelui Republicii la propunerea Adunării Populare cu acordul Consiliului Superior al Magistraturii. Alin.2 al art.116 din Constituție prevede că judecătorii instanțelor judecătorești, cu excepția judecătorilor Curții Supreme de Justiție, se numesc în funcție de Președintele Republicii, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii. După cum vedem, Constituția nu face nici o excepție de la regula numirii judecătorilor. Dealtfel, din textul legii nu se vede în ce raporturi se află propunerea Adunării Populare, privind numirea judecătorilor cu Consiliul Suprem al Magistraturii. Posedă ultimul dreptul de a respinge candidaturile propuse sau nu?

O "perlă" juridică se conține și în alin.3 al art.24 al legii în care se spune că comisarii comisariatelor de poliție în Găgăuzia sunt numiți și eliberați din funcție de către șeful direcției afacerilor interne a Găgăuziei în numele ministrului afacerilor interne al Republicii Moldova.

În virtutea celor expuse mai sus menționăm că, problema unui statut juridic special al Găgăuziei a fost și este mai mult o chestiune politică și nu etnică. Avem convingerea că, odată cu adoptarea acestei legi cu multiple prevederi neconstituționale, problema găgăuză nu va dispărea de pe ordinea de zi, dimpotrivă, vor apărea noi și noi încălcări de Constituție și a legilor statului, alături de problemele ce au existat anterior, vor apărea și altele.

Activitatea acestei formațiuni începând din 1994, a demonstrat că aceasta este o etapă intermediară spre suveranitate și independență. Demonstrează acest argument faptul că conducerea Găgăuziei în ianuarie 2000 a serbat aniversarea de 10 ani de la crearea Găgăuziei. Deci punctul de plecare nu este 1994 ci 1990, anul în care a fost convocat un congres al găgăuzilor și declarată republica suverană

Găgăuză. Deschiderea unor consulate a Găgăuziei la Odesa și Ancara la fel vorbesc de faptul că ei se recunosc stat și nu unitate teritorial autonomă.

O tentativă, deja în mod deschis, pentru a adopta propria Constituție o servește adoptarea la 23 ianuarie 1998 de către Adunarea Populară a Regulamentului autonomiei găgăuze, ce urma să fie expus în cadrul unui referendum local, Acest Regulament prevedea cetățenia găgăuză, judecătoria supremă, stabilea drepturilor și libertăților cetățenilor găgăuzi, structura autorităților publice găgăuze. Referendumul nu a avut loc deoarece Comisia Electorală Centrală nu a permis încălcarea Codului Electoral. Curtea Supremă de Justiția la care au apelat autoritățile găgăuze a respins apelul, anulând decizia privitoare la desfășurarea referendumului.

Adoptarea de către Parlament al statutului juridic special generează procesul de federalizare a statului, pe care găgăuzii îl dezvoltă în continuu, amenințând cu o instabilitate politică întreagă zonă de sud a republicii. Tolerarea de către Republica Moldova a acțiunilor găgăuze antistatale încurajează separatiștii în aspirațiile lor¹², și tot odată, poate servi un precedent cu consecințe negative pe plan internațional, deoarece este o abatere radicală de la standardele internaționale. Dreptul și practica internațională sun orientate mai mult spre soluționarea drepturilor și libertăților omului, indiferent de rasă, apartenență națională etc. Dealtfel, Constituția Republicii Moldova proclamă principiul egalității tuturor cetățenilor și dreptul la identitate, iar multiple documente internaționale vorbesc de autonomie teritorială, autonomie culturală, autonomie locală ca

---

¹² Acest argument este confirmat și prin faptul că autoritățile de la Comrat deja au publicat o carte în limbile engleză și rusă, numită Welcome to Gagauzia. A practical business guide, în care la p.13 în compartimentul numit „Statutul politico-juridic” afirmă că administrarea Găgăuziei are loc în baza Constituției Republicii Moldova, Legii cu privire a statutului juridic special și Regulamentului (Legii fundamentale a Găgăuziei). A se vedea: Welcome to Gagauzia. A practical business guide. Добро пожаловать в Гагаузию, Chișinău, 1997, p.13.

instrumente de protecție a grupurilor etnice însă, nici un document nu prevede pentru aceste grupuri dreptul la autodeterminare politică. În cazul în care statul a acordat găgăuzilor autonomie teritorială, tot statul trebuie să constituie organe de control, (tutelă) pentru a verifica legalitatea acțiunilor întreprinse de autoritățile autonomiei respective. Legea Găgăuziei în acest sens iarăși a creat un precedent care permite activități exceptate de la control. Astfel, alin.4 al art.13 spune că Legile și hotărârile Adunării Populare sunt trimise Parlamentului și Guvernului Republicii Moldova în termen de 10 zile de la data adoptării, cu titlul de informare. Legea nu spune nimic despre actele emise de Guvernatorul Găgăuziei, cine le poate suspenda, ataca și care sunt consecințele. Nici Constituția nu prevede dreptul Parlamentului de a suspenda sau ataca în instanța judecătorească actele acestor autorități. Este adevărat, alin.6 al art.12 prevede că actele Găgăuziei care contravin Constituției și Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei se declară nule însă, nu se precizează, cine le declară nule.

O Încălcare gravă a Constituției Republicii Moldova, precum și a unui șir de norme internaționale ratificate de R.M o constituie art. 14 alineatul 10 al Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei, precum și prevederile alineatului 1 art. 51 și alineatul 8 al art. 79 al Regulamentului Găgăuziei, prin care se stabilește că Adunarea Populară poate lua decizia de destituire a unor persoane oficiale ale autorităților administrației publice cu majoritatea de voturi ale deputaților Adunării Populare. Sub aceste autorități publice se subînțelege și cele electiv.

Astfel, la 23 martie 2004, în baza adresării consiliului municipal Comrat, Adunarea Populară a Găgăuziei a adoptat hotărârea nr. 27-IV/III de a-l suspenda din funcție pe primarul municipiului Comrat Constantin Taușanji ales în această funcție de locuitorii municipiului al treilea mandat consecutiv. Adunarea Populară s-a adresat către Bașcanul (Guvernatorul) Găgăuziei în vederea emiterii de către acesta a unei hotărâri privind destituirea dlui Taușanji din funcția de primar al municipiului Comrat . La 5 aprilie 2004, Bașcanul Găgăuziei emite hotărârea nr. 4 prin care primarul Taușanji

este eliberat din funcția de primar și forțat să părăsească locul de muncă.

În vederea apărării drepturilor sale constituționale precum și a drepturilor și intereselor alegătorilor săi, în conformitate cu legislația în vigoare, la 9 aprilie 2004 primarul municipiului Comrat s-a adresat la Curtea de Apel Comrat cu o cerere privind anularea hotărârilor respective ale Adunării Populare și Bașcanului Găgăuziei ca fiind ilegale și în contradicție cu prevederile Constituției Republicii Moldova și ale Legii privind administrația publică locală privind autonomia locală, organizarea și funcționarea administrației publice locale.

Însă la 31 mai 2004, Curtea de Apel Comrat a respins cererea Dl. C. Tușanji apreciind actele organelor supreme ale administrației Găgăuziei ca fiind legale și conforme Constituției Republicii Moldova. Hotărârea sa, instanța de judecată a motivato prin următoarele argumente:

1. Conform art. 14 alineatul 10 al Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei, precum și prevederile alineatului 1 art. 51 și alineatul 8 al art. 79 al Regulamentului Găgăuziei, se stabilește că Adunarea Populară poate lua decizia de destituire a unor persoane oficiale ale autorităților administrației publice cu majoritatea de voturi ale deputaților Adunării Populare.î

2. Conform alineatul 2 al art. 79 al Regulamentului Găgăuziei Guvernatorul Găgăuziei, în temeiul hotărârii Adunării Populare, poate adopta decizia privind destituirea din funcție a primarului ales;

Prevederile legislației Republicii Moldova privind administrația publică locală care reglementează statutul juridic al alesului local (în cazul dat – primarului) și modalitățile de încetare înainte de termen a mandatului primarului nu au fost aplicabile în cazul dat (pentru Găgăuzia), deoarece, în opinia instanței de judecată, conform prevederilor art. 2 alin. 2 și art. 6 alin. 3 al Legii privind administrația publică locală modul de organizare și funcționare a autorităților administrației publice locale în unitatea teritorială autonomă cu statut juridic special se reglementează de legea cu privire la statutul acesteia și Regulamentul Găgăuziei, care au prioritate asupra altor acte legislative la nivel național;

În cazul acceptării unor astfel de argumente, în Republica Moldova se poate crea un precedent periculos care poate răsturna și dezechilibra întregul sistem de drept existent până în prezent și bazat pe supremația prevederilor și principiilor Constituționale și legale asupra altor reglementări. Or, într-un stat integru, cu un spațiu economic și juridic comun trebuie să existe o corelație clară între diferite reglementări normative, care se adoptă în baza principiilor constituționale unice și obligatorii pentru toate autoritățile publice investite cu dreptul de a adopta acte normative. În acest sens, este inadmisibilă situația când pe o anumită parte a teritoriului Republicii Moldova să existe reglementări principial-opuse celor constituționale și ale Legii privind administrația publică locală, în ceea ce privește garanțiile juridice ale autonomiei locale și modalitățile de încetare a mandatului primarului – alesului local. Astfel de interpretări ale legislației folosite de administrația Găgăuziei și de Curtea de Apel din Comrat sunt eronate și contradictorii cu litera și sensul prevederilor constituționale și celor ale Cartei Europene ale Autonomiei locale, în vigoare pentru Republica Moldova, din 1 februarie 1998.

Administrația publică în unitățile administrativ-teritoriale, conform art.109 din Constituția R.M, precum și a Legii privind administrația publică locală, se întemeiază pe principiile autonomiei locale, ale descentralizării serviciilor publice, ale eligibilității autorităților administrației publice locale și ale consultării cetățenilor în problemele locale de interes deosebit. Autonomia privește atât organizarea și funcționarea administrației publice locale, cât și gestiunea colectivităților pe care le reprezintă. Cu regret însă, legiuitorul a comis o gafă gravă, deoarece în art.6 al Legii privind administrația publică locală stabilește că “Prevederile legii referitoare la autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi și la cele de nivelul al doilea se aplică în modul corespunzător și autorităților administrației publice din unitatea teritorială autonomă cu statut juridic special, în măsura în care ele nu sînt în contradicție cu acest statut special. Deci normele constituționale și cele legale sunt puse în dependență de Legea cu statut special, dacă normele legale și constituționale contravin reglementărilor din legea specială, trebuie să înțelegem că prioritate o au cele din legea specială.

Cu regret, trebuie să constatăm că, demiterea ilegală a primarului de Comrat, Constantin Taușanji, a intrat în faza sa finală, demonstrând încă o dată invaliditatea sistemului de administrație publică din Republica Moldova. La 3 noiembrie 2004, Colegiul Civil al Curții Supreme de Justiție a adoptat o decizie prin care a fost respinsă cererea de recurs a primarului Constantin Taușanji privind destituirea sa din funcție printr-o hotărâre a bașcanului și Adunării Populare a Găgăuziei.

O astfel de situație a putut avea loc și din cauza că în unitatea administrativ teritorială Găgăuzia pînă în prezent nu este instituit Oficiul Teritorial al Aparatului Guvernului și nici nu este determinată o altă modalitate de control a legalității actelor autorităților publice de nivelul întâi și doi din teritoriul respectiv, prin urmare nu se poate afirma cu siguranță că în această unitate administrativ teritorială se garantează respectarea ordinii de drept, a drepturilor și libertăților cetățenilor, iar statul încurajează astfel activități ilicite.

În scopul lichidării devierilor produse la la principiul legalității, și altor principii necesare organizării și funcționării efective a autorităților publice din stat, inclusiv din UTA Găgăuzia propunem următoarele:

1. *Organizarea unei conferințe științifico-practice pe tema „Probleme teretice și practice ale statutului special în R.M.”, cu participarea a experților naționali și internaționali, cadrului științific din republică, precum și reprezentanții UTAG.*

2. *Constituirea unui grup de lucru pentru elaborarea proiectelor de amendare a Constituției și altor acte legislative privind drepturile și obligațiile UTAG.*

3. *Modificarea art.111 din Constituție și a Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei, lichidând toate erorile și prevederile care vin în contradicție cu normele dreptului internațional, teoriile și doctrinele dreptului constituțional și administrativ;*

4. *Amendarea art.72 din Constituție prin care:*

- 1) *Să se instituie categoria de legi locale, indicând subiecții care au dreptul la adoptarea acestei categorii de legi, precum și domeniul în care pot fi adoptate legi locale;*

- 2) *Să se înscrie prevederea că prioritate au legile organice și ordinare a statului față de legile locale, și că ori și ce lege locală care contravine legilor statului se consideră nulă,*

fără consecințe juridice.

5. *Instituirea Oficiului Teritorial al Guvernului în UTAG (sau o subdiviziune a Ministerului de justiție) ca instituție de control asupra legalității actelor adoptate precum și a acțiunilor întreprinse de către autoritățile Găgăuziei.*

6. *Stabilirea procedurii de control asupra actelor adoptate și a activității autorităților Găgăuze și responsabilitățile pentru autoritățile respective, în cazul în care se va stabili ilegalitatea actelor și acțiunilor întreprinse.*

COMENTARIU PRIVIND UNELE PROBLEME ALE STATUTULUI JURIDIC SPECIAL AL REGIUNII TRANSNISTRENE

Victor POPA

Efortul autorităților Republicii Moldova de a rezolva pe cale pașnică conflictul transnistrean este apreciat și susținut atât în interiorul statului , cât și de multiple state și organizații internaționale. Însă de la bun început este necesar a clarifica un lucru foarte important. Regiunea care pretinde a se constitui în stat suveran și independent, constituie teritoriul Republicii Moldova din partea stângă a râului Nistru care ocupă o suprafață de 4154 km.p. cu o populație de peste 7000 mii locuitori. Argumentele invocate, precum că acest teritoriu ar fi un teritoriu rusesc sunt atât de eronate, încât pot trezi numai nedumerire și demonstrează un analfabetism istoric agresiv. În acest sens este foarte stranie și poziția Rusiei, care credem că își dă prea bine seama de absurditatea încercării creării celui de al doilea stat moldovenesc suveran și independent însă, tacit susțin separatiștii tiraspoleni în aspirațiile lor. Vom aduce doar o dovadă. Astfel, în cadrul audierilor parlamentare din Duma de Stat a Federației Ruse din 9 decembrie 1997 privind ratificarea Acordului dintre Moldova și Rusia au fost invocate mai multe opinii privind relațiile Moldova – Transnistria –Rusia, printre care: *deputatul Dumei, general-locotenent Macașov* –„Prima problemă este cea militară. În plan strategic, acest mic petic de pământ rusesc prezintă pentru Rusia o importanță deosebită. E convenabil pentru noi să avem acest sector”; *deputatul Dumei, membru Comitetului vamal Corovin A.M.* –„ Rusia trebuie să țină minte că Transnistria se află în componența Imperiului Rus de mai bine de 200 ani. Amplasarea strategică a acestui teritoriu prezintă la sigur un interes uriaș pentru Rusia. Al doilea moment important pentru Rusia – înaintarea NATO spre Est, nu trebuie să uităm aceasta”.

Evident, problema autodeterminării este un paravan care ascunde după el interesele geo-politice ale Rusiei, în primul rând posibilitatea păstrării armatei a 14-a ca o bază militară cât mai aproape de frontierele Alianței Nord Atlantice.

Evoluția conflictului transnistrean a demonstrat aceasta în repetate rânduri, pornind de la ne acceptarea legilor cu privire la statutul limbii de stat și cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova adoptate în 1989, trecând printr-un conflict armat cu participarea militarilor din armata a 14-a în 1992, și ajungând până la absurdă idee de transformare a republicii într-un stat confederativ sau federație.

Problema autodeterminării la care pretinde acest teritoriu este destul de complicată, am spune chiar periculoasă, cu diverse opinii, viziuni și nu întotdeauna de ordin științific. În acest sens trebuie să înțelegem că principiul autodeterminării este expresia dreptului popoarelor de a dispune de propriul teritoriu în scopul întemeierii statelor naționale. Aici apare problema, cine se poate considera popor distinct. Din punct de vedere științific poporul este un ansamblu de indivizi care se bucură de următoarele trăsături comune: *o tradiție istorică comună; identitate etnică; omogenitate culturală; unitate lingvistică; afinitate ideologică sau religioasă; un teritoriu comun; viață economică comună; ansamblu de indivizi trebuie să fie format dintr-un anumit număr de membri; ansamblul de indivizi ca un întreg trebuie să aibă voința de a fi identificat ca popor sau conștiința de a fi popor.*

La o analiză atentă a acestor criterii vom desprinde unele elemente definitorii: *teritoriu comun; tradiție istorică comună; identitate etnică, omogenitate culturală, conștiința și voința de a fi identificat ca popor.* Deci, poporul nu poate fi văzut pur și simplu ca un ansamblu de indivizi care locuiesc pe un anumit teritoriu. Dacă am admite așa ceva, inevitabil ne-am trezi într-o bună zi cu sute de “*popoare* “ care ar pretinde dreptul la autodeterminare.

În afară de aceasta, conștiința și voința de a fi identificat popor nu poate veni din presimțirile unor lideri sau a unor profeți ci din individualitatea colectivă de natură națională și teritorială.

Cât privește teritoriul, și acesta este indisolubil legat de popor, considerându-se teritoriu etnic, adică spațiul în care în rezultatul unei îndelungate conviețuiri în comun ansamblul de indivizi s-au transformat în stat sau națiune.

Deci, omogenitatea etnică într-o zonă, regiune a unui stat național nu poate servi criteriu pentru autodeterminare. Dreptul la suveranitate națională sau autodeterminare aparține popoarelor (națiunilor) care corespund criteriilor menționate de noi anterior.

Problema se complică în cazurile în care, pe teritoriul în care locuiește un popor, care pretinde autodeterminarea, mai trăesc și alte popoare sau minorități sau în cazul în care, pe teritorii etnice ale unor popoare (cazul găgăuzilor în Republica Moldova), în virtutea unor consecințe istorice, sunt mutate popoare de altă origine. În ultimul caz răspunsul nu este prea complicat deoarece autodeterminarea pe teritorii străine nu este posibilă deoarece teritoriul este indivizibil și inalienabil. Cât privește cazul nostru, considerăm că soluționarea problemei trebuie să aibă loc în conformitate cu normele dreptului internațional.

Există părerea că în Carta Națiunilor Unite autodeterminarea este identificată cu independența. Întrădevăr, expresia de la art.1 și art.55 *“respectarea principiilor drepturilor egale și al autodeterminării”* se referă la dreptul poporului unui stat de a fi protejat de amestecul altui stat, iar *“drepturi egale”* se referă la state și nu la indivizi.

În afară de aceasta trebuie să ținem cont că la momentul apariției Cartei Națiunilor Unite (1946) se afla în plină desfășurare procesul decolonizării, existând popoare dependente, guvernate.

În Pactul asupra Drepturilor Civile și Politice și în Pactul asupra Drepturilor Economice, Sociale și Culturale, art.1 comun prevede că *“toate popoarele au dreptul la autodeterminare în virtutea căruia ele își determină liber statutul lor politic și își urmează propria dezvoltare economică, socială și culturală”*. Actul Final de la Helsinki vorbește și el de faptul că autodeterminarea este un drept al popoarelor.

Din aceste considerente este foarte important aprecierea justă a calității de popor, a teritoriului pe care acest popor s-a dezvoltat și pe care pretinde autodeterminarea. În orice caz, trebuie ținut cont și de faptul că în documentele internaționale, dreptul la autodeterminare este condiționat de postulatul: *“nimic nu poate fi interpretat ca autorizând sau încurajând orice acțiune care ar putea dezmembra sau diviza în*

totalitate sau parțial integritatea teritorială sau unitatea politică a statelor suverane și independente“.

Astfel fiind văzute lucrurile putem afirma că nu există absolut nici un fel de premise pentru autodeterminarea politică a acestui teritoriu. În primul rând, în această regiune nu există un popor sau o națiune distinctă care ar putea pretinde la autodeterminare, iar dacă nu există subiectul care ar deține acest drept evident, nu există nici teritoriu etnic care ar servi bază pentru autodeterminare. Conform datelor statistice în această regiune locuiesc: populația băștinașă – 38,5%, ucrainenii –29,3%, ruși –25,3%, bulgari –1,6% și alte naționalități –4,6%. În ansamblul lor aceste grupe constituie parte integrantă a poporului Republicii Molodva.

Republica Moldova a întreprins mereu acțiuni concrete pentru soluționarea conflictului care ar fi satisfăcut ambele părți însă, respinse de liderii transnistreni. Astfel, în 1994 în textul noii Constituții a fost introdus un articol special (111) care prevede acordarea unei autonomii cu statut special localităților din stânga Nistrului, au fost introduse forțele de menținere a păcii, a fost creată o Comisie Unificată de Control, din partea Rusiei, Ucrainei, OSCE și activează mediatori speciali, la 8 mai 1997 a fost semnat un Memorandum cu privire la unele activități de soluționare a conflictului, în același scop la 20 martie 1998 la Odesa a fost semnată o Convenție și multe alte acțiuni concrete având ca scop soluționarea diferendului. Nu vom comenta diverse documente semnate la cel mai înalt nivel care conțin și unele erori (de exemplu stat comun) din punct de vedere a dreptului internațional privind soluționarea conflictelor interetnice. Cert este faptul că regimul Smirnov nu dorește integrarea republicii și nu din motivul că aceasta nu ar fi posibil, că nu s-ar găsi o soluție convenabilă pentru ambele părți. Integrarea republicii nu este convenabilă Moscovei și sub acest aspect negocierile se tergiversează la nesfârșit. Mai mult de atât, se fac și unele încercări de a argumenta din punct de vedere științific legitimitatea regimului neconstituțional de la Tiraspol. Nu ne miră argumentele care se aduc de liderii transnistreni, acestea fiind o adevărată fățărnicie,

analfabetism politic și juridic¹³. Ne miră poziția unor constituționalişti ruși, cum ar fi N.A. Mihaliova, care în manualul său «Конституционное право зарубежных стран СНГ» menționează următoarele: „Moldova până în prezent nu a legiferat statutul republicii autoprocimate Nistrene care deține toate atributele unui stat suveran cum ar fi: Constituție; organe supreme ale puterii de stat, inclusiv șef de stat; monedă proprie, forțe armate.”¹⁴. Conducându-ne de această logică am putea recunoaște sumedenii de formațiuni statale care cu ușurință ar putea crea atributele de care vorbește N.A. Mihaliova, uitând intenționat de elementele inerente ale unui stat: popor, teritoriu, suveranitate, în baza cărora o formațiune statală poate fi recunoscută ca subiect al raporturilor de drept internațional.

În baza argumentelor cu privire la dreptul la autodeterminare, vom menționa că statutul special care poate fi acordat nu poate nici de cum îmbrăca forma unei formațiuni statale. Statutul special trebuie văzut într-o formă autonomă de administrare a unei unități administrativ-teritoriale în baza principiului de descentralizare administrativă, care prevede atât o autonomie administrativă cât și economică, nu însă și politică. La baza elaborării acestui statut trebuie plasate următoarele principii:

- titularul puterii în Moldova este numai poporul, iar autorităților reprezentative din raioanele de est li se încredințează doar exercițiul puterii și nu puterea ca atare;
- recunoașterea unor categorii de interese a minorităților distincte de cele naționale;

---

¹³ Grigore Maracuța, Președintele Sovietului suprem al republicii fantomă, susține că în lume există mai multe structuri de state, mai mult de jumătate din statele lumii sunt organizate în confederații și federații. Pune la îndoială cineva, se întreabă autorul, unitatea, suveranitatea și independența Elveției, Germaniei, Canadei, Italiei, Spaniei, Ucrainei, Rusiei și a multor alte state? Nu are de unde ști autorul că astăzi în lume nu există state confederative, mai mult de atât, confederația nici nu se sokoate structură de stat ci o asociație de state, iar Italia, spania și Ucraina sunt state unitare și nu federative. A se vedea: Г.С.Маракуца, К миру – через согласие, Тирасполь, 1997, стр.14.

¹⁴ Н.А. Михалева, Конституционное право зарубежных стран СНГ, Москва, Юристъ, 1998, стр.213.

- recunoașterea necesității introducerii unui sistem de autogovernare, în care cetățenii sunt egali, iar deciziile politice corespund voinței majorității;

- calitatea de persoană juridică a localităților din stânga Nistrului atrage după sine deținerea de resurse și patrimoniu propriu, de autonomie financiară;

- desemnarea prin vot universal a autorităților reprezentative căreia populația din teritoriu îi va încredința administrarea afacerilor sale;

- independența autorităților publice reprezentative autonome în vederea gestionării afacerilor de interes local prin adoptarea de acte juridice necesare realizării atribuțiilor ce le revin conform legii;

- exercitarea unui control de stat asupra legalității realizării autonomiei în teritoriu.

Pentru a garanta forma specifică de autonomie regională a Transnistriei ar fi util reglementarea unor principii direct în Constituția Republicii Moldova, de exemplu: Regiunii autonome Transnistria i se garantează autonomie administrativă, economică și financiară; regiunea autonomă se autoguvernează prin organele sale reprezentative, Guvernatorul regiunii, Consiliul regional, consiliile locale alese prin intermediul votului direct, secret și liber exprimat; în scopul realizării autonomiei regionale Consiliul regional adoptă legi locale în domeniul administrării regionale; în scopul participării directe la administrarea intereselor de stat guvernatorul regiunii autonome Transnistria deține de drept funcția de viceprim ministru al Republicii Moldova. Cât privește Legea cu privire la dezvoltarea regională a Republicii Moldova aceasta ar trebui să dezvolte și concretizeze principiile inserate în Constituție, acordând cel mai înalt grad posibil de autonomie, cu excepția problemelor ce țin de competența autorităților centrale ale statului (cetățenie, monedă, impozite, vamă, armată, securitate națională, protecție socială și altele).

Deoarece autoritățile administrației de la Tiraspol fac mereu trimitere pe voința poporului manifestată prin referendum, considerăm că populației din regiune ar trebui să i se acorde posibilitatea să se pronunțe asupra unui statut special de autonomie regională, cu condiția organizării unui

referendum liber, fără intimidări, falsificări, cu o participare masivă a observatorilor din diferite organisme internaționale.

Cît privește proiectul de lege cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stanga Nistrului, considerăm că autorii au deviat în unele cazuri de la ideea principală, autonomia trebuie să fie administrativă și nu politic. Astfel, nicicum nu se înscrie în acest concept art.1 care prevede că „În componența Republicii Moldova se constituie unitatea teritorial administrativă sub formă de republică – Transnistria. Autorii proiectului, posibil au dorit să împace „capra cu varza” deoarece au combinat 2 lucruri care absolut nu se combină. Vom menționa că, necesitatea organizării administrativ-teritoriale se explică prin faptul că în orice stat, ar fi foarte dificilă exercitarea puterii unitare doar prin intermediul organelor centrale, lipsindu-le careva puncte de sprijin în teritoriu. De aceea, în fiecare unitate administrativ-teritorială, organele reprezentative locale exercită puterea de stat conform unei politici unitare, promovate la nivelul întregii societăți de către organele centrale ale puterii de stat. În cadrul acestor unități administrativ-teritoriale se găsesc situate autoritățile administrației publice locale. În literatura de specialitate se întâlnesc două opinii privind natura organizării administrativ-teritoriale. Unii consideră că are loc delimitarea teritoriului și a populației în unități administrative, alții împărtășesc opinia că are loc numai delimitarea teritoriului în unități administrative. Ne raliem ultimei opinii deoarece considerăm că în organizarea administrativă a teritoriului elementul unic este teritoriul, fiind una din bazele organizării puterii de stat, el devine obiectul delimitării. Populația nu constituie o bază a organizării puterii deoarece, în ea se cuprind și cetățenii străini și apatrizii și din aceste considerente nu poate fi obiect al delimitării. Totuși, rolul populației în organizarea administrativ-teritorială, nu poate fi neglijat. În procesul delimitării teritoriului, alături de criteriile: *geografic, social, economic, climateric, căi de comunicație* etc., neapărat trebuie să se ea în considerație și *criteriul demografic, brațe de muncă, șomaj* etc. Deci, delimitarea teritoriului este un factor fix, iar populația un factor mobil.

În altă ordine de idei vom menționa și faptul că în statele contemporane, în care colectivităților locale li s-a garantat prin normă constituțională dreptul la administrarea autonomă a unor probleme de interes public local și regional, unitatea administrativ-teritorială și-a schimbat natura juridică. În cadrul ei alături de realizarea unitară a puterii de stat, în baza principiului descentralizării administrative, are loc și administrarea autonomă a unor interese publice locale sau regionale.

Astfel fiind văzute lucrurile, putem afirma că *delimitarea teritoriului statului în unități administrativ-teritoriale are loc în scopul realizării unitare a puterii de stat și realizării unor interese publice ale colectivităților integrate în unitățile administrative respective.*

Cât privește republică este bine cunoscut faptul că aceasta este o formă de guvernare care se atribuie numai statelor. În republică guvernarea are loc prin reprezentăți aleși de către popor după anumite proceduri electorale (alegeri directe sau indirecte). După felul în care se alege organele supreme ale statului în special șeful de stat, republica se clasifică în: prezidențială, semiprezidențială, parlamentară și regim special de adunare. Astfel, nu poate fi vorba de o nouă republică sub formă de unitate administrativ-teritorială.

Cât privește organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, articolul 110 din Constituție precizează cu claritate caracterul *organizării administrative a teritoriului și cadrul juridic al localităților.*

În acest sens, nici prevederea de la alineatul 3 al art.1, precum că Transnistria soluționează de sine stătător problemele ce țin de dezvoltarea juridică, economică și culturală. Cât privește dezvoltarea economică și culturală nu există obiecții, deoarece dezvoltarea teritoriilor, evident înseamnă dezvoltarea lor economică, iar populația, în dependență de originea etnică posedă dreptul la libera dezvoltarea a culturii naționale. Cât privește problemele juridice, dezvoltarea acestora nu pot fi date unităților administrativ-teritoriale, ele aparțin în exclusivitate statului, care le dezvoltă prin mecanismele sale politico-juridice (Constituție, cadrul legislativ adoptat de organul legislativ al statului).

Nu este corectă viziunea autorilor proiectului, art.3, alin.3 de a acorda dreptul Transnistriei de a avea propria constituție, deoarece constituția este legea fundamentală a unui stat. Unitățile administrativ-teritoriale pot beneficia de un Regulament care nu trebuie să vină în contradicție cu Constituția statului.

PRELEGERE PENTRU DEPUTAȚII PARLAMENTULUI ȘI ȘEFUL STATULUI

Victor POPA

O cugerare minunată, pe care ai scris-o, dar o ții pentru tine, e ca o pasăre ținută-n colivie. Cugetarea, ca și pasărea, trebuie să zboare.

Reprezentanți ai cadrului științifico-didactic, universități private și de stat, centre științifice și de cercetare independentă, întrunind specialiști consacrați în Drept Constituțional și Teorie a Statului și Dreptului, întruniți astăzi 6 martie 2003 în cadrul unei dezbateri publice cu tema: „Fundamentul legitimității constituției ca lege de bază a statului”, au analizat sub mai multe aspecte inițiativele propuse de către șeful statului de a abroga actuala Constituție a Republicii Moldova scopul de a purcede la elaborarea unei noi constituții în tandem cu reprezentanții regiunii secesioniste Transnistria.

Cu această ocazie, considerăm necesar să aducem la cunoștința publicului larg și în atenția șefului statului, deputaților din Parlamentul Republicii Moldova, Guvernului Republicii Moldova asupra unor chestiuni deosebit de sensibile ale acestor inițiative în lumina dreptului constituțional și a instrumentelor sale specifice:

1. Întotdeauna, adoptarea unei Constituții reprezintă un mare eveniment politic, social și juridic în viața fiecărui stat, deoarece inserează principiile care privesc organizarea statului și rapoartele de echilibru între diferite puteri ale statului. În acest fel, Constituția reglementează o serie de principii fundamentale ale întregii societăți în conformitate cu valorile fundamentale pe care statul le promovează și le apără. Constituția este legea fundamentală a oricărei țări, fiindcă este investită cu forță juridică supremă în raport cu toate celelalte acte care reglementează principiile, modul de organizare și de funcționare a autorităților publice;

2. Grație funcțiilor pe care le îndeplinește Constituția în viața structurilor și instituțiilor politice, adoptarea sa și

modificările care pot surveni mai târziu trebuie să urmeze o linie strict determinată de proceduri politice și juridice, servind unei logici constituționale acceptate prin procedura inițială de adoptare. Aceste proceduri izvorăsc din teoriile și doctrinele constituționale, din practicile internaționale care călăuzesc eforturile de modernizare a sistemelor politice și constituționale. Este bine că, de regulă, o constituție apare odată cu apariția statului în rezultatul autodeterminării pot fi schimbate în rezultatul unor revoluții, răsturnări de putere, sau a schimbării orânduirii social-politice;

3. Adoptarea Constituției este un proces complex cuprinzând în sine trei elemente definitorii, cum ar fi: inițiativa adoptării constituției; organul competent pentru a adopta o constituție; modul de adoptare a constituției.

Dat fiind faptul că în Republica Moldova se ignorează aceste lucruri elementare, ținem să aducem unele explicații.

a) Inițiativa adoptării constituției trebuie să aparțină unui organism sau forțe politice care se află la conducerea societății cu condiția că inițiativa va obține încuviințarea poporului sau însuși poporul poate să manifeste această inițiativă. Constituția Republicii Moldova în art.141 fixează în calitate de subiecți cu dreptul de inițiativă la revizuirea Constituției un număr de cel puțin 200000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot; un număr de cel puțin o treime din deputații din Parlament; Guvernul. După cum putem observa, printre subiecții care dispun de dreptul la inițiativa revizuirii nu intră șeful statului și deci nu poate înainta inițiative de modificare sau schimbare a Constituției;

b) Organul competent pentru a adopta o constituție în practica constituțională poartă denumirea de putere constituantă care este investită cu o putere politică specială de către popor, deoarece el este autorul autodeterminării în stat, el este acel care stabilește bazele statului (structura de stat, forma de guvernare, apartenența și realizarea suveranității naționale etc). Important să reținem că art.66 din Constituție nu stabilește Parlamentului dreptul de a adopta o constituție, iar art.143 fixează Parlamentului numai dreptul de a modifica Constituția printr-o lege constituțională după cel puțin 6 luni de la data prezentării inițiativei corespunzătoare. Trebuie să înțelegem că în cazul în care se dorește adoptarea unei noi constituții poporul ar trebui să

desemneze puterea constituantă prin referendum sau alegeri parlamentare anticipate pe un termen de 2 ani. În calitate de putere constituantă poate fi desenat și Parlamentul care în termenul fixat este dator să adopte constituția cu supunerea ulterioară ratificării populare.

c) modul de adoptare a constituției se deosebește și el radical de modalitățile ordinare de adoptare a unei legi organice sau ordinare. În primul rând, deja am menționat, organul care adoptă constituția poartă denumirea adunare constituantă, și înainte de a purcede la examinarea și adoptarea textului constituțional îl supune dezbaterilor publice și avizării în cele mai prestigioase instituții științifice din țară și din străinătate. În rândul doi, după o procedură specială, solemnă se adoptă textul integral al constituției cu intrare în vigoare numai după ratificarea populară.

Din cele menționate de noi mai sus pot fi trase următoarele concluzii:

1. Șeful statului, conform reglementărilor constituționale nu dispune de inițiativa revizuirii Constituției și în acest sens, nu poate înainta oficial o astfel de inițiativă;
2. Pentru a abroga și a adopta o nouă constituție este necesar ca intenția să fie validată printr-un referendum de către popor - titularul puterii suverane, instituind în acest sens și puterea constituantă.

Pentru abrogarea Constituției - legea fundamentală a statului, sunt necesare motive foarte serioase care ar demonstra incapacitatea acestei de a reglementa relații sociale fundamentale esențiale organizării societății în stat, funcționării puterilor publice, asigurării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor. Faptul că la elaborarea proiectului nu au participat reprezentanții Transnistriei nu poate servi ca motiv argumentat din punct de vedere științific pentru a abroga Constituția.

1. Pentru investirea Constituției Republicii Moldova cu o adevărată forță juridică supremă este necesar organizarea unui referendum pentru ratificarea acestei de către popor, referendum la care trebuie să participe și populația republicii din parte stângă a Nistrului;
2. Constituția țării, grație funcțiilor pe care le îndeplinește, nu poate fi folosită în calitate de instrument pentru soluționarea

conflictelor teritoriale, ea fiind aceea care fixează modalitățile soluționării diferitor probleme care ar trebui să evite conflictele, iar toate activitățile întreprinse de puterile publice ale statului trebuie să fie în strictă corespundere cu prevederile constituționale.

Domnule Președinte al Republicii Moldova, domnilor deputați din Parlament, sperăm că această mică prelegere să fie înțeleasă corect, precum și intenția noastră de a ne aduce aportul la edificare unui stat de drept, de a sprijini eforturile de clarificare a obiectivelor, rolurilor, și responsabilităților autorităților publice din stat în scopul realizării eficiente a suveranității naționale care aparține poporului nostru. Vă încredințăm că în continuare suntem disponibili de a participa la dezvoltarea instituțională a statului prin cunoștințele de care dispunem într-o ramură foarte importantă a sistemului de drept al Republicii Moldova, cum este dreptul constituțional și instituțiile politice.

REFORME FĂRĂ SFÂRȘIT

Victor POPA

Motto:

Cei care sunt incapabili să învețe din greșelile trecute sunt condamnați să le repete.

Mc.Kertan

Odată cu declararea Republicii Moldova ca stat suveran și independent sau început și eforturile pentru realizarea reformei sistemului de administrație publică locală. Deși din 1991 sau schimbat 4 Parlamente și 8 Guverne, cu regret, până în prezent, administrația publică locală așa și nu a obținut un contur clar și real, la baza cărui ar fi fost puse standardele europene acceptate prin ratificarea Cartei Europene: exercițiul autonom al puterii locale.

Într-o carte, denumită „De la centralism spre descentralizare” am identificat trei perioade de dezvoltare a sistemului de administrație publică locală în Republica Moldova,¹⁵ perioade în care sau făcut mereu eforturi și încercări de a instaura un model eficient de administrație publică locală. Numai în perioada a III-a care a pornit în 1999 odată cu reforma administrativ-teritorială se poate vorbi de conturarea unui sistem bazat pe principiile autonomiei locale și descentralizării serviciilor publice. În prezent Republica Moldova, se află în perioada a IV de reformă administrativă, reformă inițiată de guvernarea comunistă care se prezintă ca cea mai nereușită din câte au fost până acum.

Interesant de remarcat că, în Republica Moldova orice putere care vine la guvernare încearcă a realiza o reformă în administrația publică locală, considerând că cheia succesului guvernării lor depinde de acest domeniu. Trebuie să recunoaștem că întradevăr așa este, deoarece realizarea intereselor generale ale cetățenilor constituie chint-esența oricărei guvernări. Evident, în acest scop este necesar de a crea condiții clare, normale și eficiente pentru a realiza aceste interese pornind de la nivelul de bază - comună, oraș, municipiu.

---

¹⁵ Victor Popa, Igor Munteanu, Victor Mocanu, De la centralism spre descentralizare, Ed. Cartier, 1998, p.5.

În același timp, necesar de menționat faptul că, deocamdată, nimeni dintre cei care au fost la guvernare nu le-a reușit constituirea unui sistem eficient de administrație publică locală. Reforma administrației publice locale în Republica Moldova pornind 1991 nu a mai evoluat spre modelul de autonomie locală, acceptată pretutindeni în Europa Centrală și Occidentală, întemeiată pe principiile descentralizării administrative prin care se înțelege un complex de atribuții specifice organelor de administrație publică locală, necesare pentru administrarea unei părți substanțiale din treburile publice transmise sub responsabilitatea lor prin lege, fără amestecul organelor centrale, sub controlul statului aflându-se doar legalitatea acțiunilor întreprinse. Nici odată nu sa întreprins nimic concret pentru ca autoritățile publice locale să poată realiza eficient un set de servicii descentralizate, să dispună de suficiente resurse financiare și materiale pentru necesitățile administrației, să dispună de suficientă autonomie și inițiativă în tot ceea ce este necesar realizării intereselor comunității.

Inițiatorii recente reforme administrative au deteriorat tot ceea ce sa acumulat pe parcursul ultimilor ani fără a avea măcar o viziune clară sau un calcul a costurilor și beneficiilor care se vor obține în urma pretinsei reforme. Aici trebuie să menționăm și faptul că, ceea ce se propune, defapt nici nu poate fi numită reformă administrativă, deoarece prin reformă trebuie să înțelegem o schimbare în bine, introducerea a ceva nou, înlocuirea cu ceva care funcționează mai bine. Ceea ce se propune nu constituie o noutate ci o combinare de ceea ce deja a fost în regimul sovietic și în perioada de până în 1998 constituind așa zisa verticala puterii. Aceasta este demonstrat și de afirmațiile Prim-ministrului Vasile Tarlev precum că, reforma teritorială adoptată de Parlament în decembrie 2001 intenționează să consolideze *“ierarhia verticală”* între autoritățile centrale și locale¹⁶.

---

¹⁶ Claude CASAGRANDE (Franța, L) și Yavuz MILDON (Turcia,R), Schiță de recomandare despre situația democrației locale și regionale în Moldova, (Strasbourg, 4 – 6 iunie 2002)

În repetate ori se demonstrează că pentru cei implicați nemijlocit în exercitarea puterii în numele poporului teoriile clasice, principiile și standardele în baza cărora este necesar a fi organizat un sistem democratic de administrație publică sunt puțin înțelese, iar activitățile necesare prea „strâmte” și de aici nu se reușește să se ajungă la o bună înțelegere a necesităților societății și mecanismelor prin intermediul cărora aceste necesități pot fi atinse. În schimb, pe prim plan sunt plasate interesele de partid sau de grup, dezvoltându-se astfel corupția, protecționismul, și alte -isme aducându-se astfel prejudicii materiale și morale comunităților noastre, cetățenilor care cu multă răbdare și încredere se află în așteptarea unor schimbări spre bine.

Experiența de până acum demonstrează că cei care se află la guvernare, înțeleg reforma administrativă numai prin adoptarea unui set de acte normative. Astfel sa întâmplat în 1991, 1994, apoi în 1998 când sau readoptat legile de bază a administrației publice locale, același lucru la întreprins în 2001 și intenționează să-l realizeze în continuare guvernarea actuală. Suntem de acord cu afirmația că administrația centrală de stat promovează o abordare perimată, de secol XIX, a procesului de decizie publică, centrată aproape exclusiv în redactarea și adoptarea de acte normative, considerându-se că o politică este bună și legitimă numai dacă se respectă litera legii – și nimic mai mult. În aceste condiții, ca și în fostul regim sovietic, se creează o situație în care, pe deoparte există norme oficiale și în mare parte inaplicabile, iar pe de altă parte o realitate paralelă cu norme nescrise care le fac inaplicabile pe cele oficiale. Sunt foarte rare evaluările preliminare în termen de fezabilitate a aplicării unei politici, costuri și beneficii, precum și a consecințelor sociale reale ale deciziilor adoptate sau măsurarea eficienței instrumentelor de aplicare¹⁷.

Republica Moldova de astăzi, în calitate de stat suveran și independent organizat în baza relațiilor economiei de piață și a pluralismului politic nu este și nu are cum să fie identică cu Republica Moldovenească din regimul sovietic

---

¹⁷Societatea Academică din România, IDIS „Viitorul” - Republica Moldova, Raport de prevenire a crizelor, Republica Moldova, București, noiembrie 2002, p.16.

după care duce dorul guvernarea actuală. Republica Moldova de astăzi trebuie să răspundă nevoilor curente dar și celor de viitor, nevoi inedite și complexe, în raport cu care trebuie să se adapteze, să se transforme și să se perfecționeze.

Până în decembrie 1998 în Republica Moldova nu se putea vorbi de o dezvoltare regională adecvată deoarece, fostele raioane, unități administrativ – teritoriale de nivelul doi, erau prea mici pentru a le considera regiuni și nici nu erau create ca regiuni ci mai degrabă ca centre decizionale concentrate a sistemului de partid – unic care uzurpaseră toată puterea din stat. Republica Moldova a moștenit de la vechiul sistem o organizare administrativ-teritorială constituită din 40 raioane și 10 orașe de subordonare republicană, având un grad înalt de centralizare a puterii și de birocratizare masivă în mici unități administrativ-teritoriale. Pe un teritoriu de 33,7 mii km², cu o populație de 4,3 milioane, la o unitate administrativ-teritorială de nivelul doi revenea în medie 86 mii locuitori, unele raioane având cu mult mai puțin de medie: Căinari - 42,7 mii; Taraclia – 44,3 mii; Șoldănești - 45,8 mii; Leova – 52,8 mii.

Spunem până în 1998, deoarece Parlamentul ales în 1994 în care predomina majoritatea agro-socialistă a legiferat vechea organizare administrativ-teritorială ne ținând cont de știința administrației publice, necesitatea dezvoltării unor centre regionale industrializate cu prestări de servicii publice dotate. Au trebuit 8 ani ca acest lucru să fie înțeles de guvernanții Republicii Moldova care sub diferite pretexte sau stăruit să păstreze vechiul sistem administrativ-teritorial.

Județele actuale, față de fostele raioane, sunt mai bine dotate din punct de vedere economic și social, având o infrastructură cu mult mai puternică. De data aceasta se poate vorbi de dezvoltarea unor centre regionale, sarcina principală a căror este realizarea necesităților economice, sociale și culturale ale populației.

Republica Moldova la etapa actuală se confruntă cu multiple probleme care sunt generate atât de condițiile perioade de tranziție cât și de proasta pregătire a funcționarilor publici și guvernanților, majoritatea căror au fost formați profesional și mintal în fostul regim care și-a pus amprenta asupra caracterelor lor, și din aceste considerente se manifestă o tendință spre abuz de putere, protejarea

intereselor personale, intereselor de grup, de partid divizându-se în diferite culori politice. În rezultat, înflorește corupția în tot sistemul de guvernare, de jos până sus, crima organizată, „cumătrismul”, „nepotismul” și alte „isme”, uitându-se că mai există și interese naționale, că mai există și popor care așteaptă schimbări spre bine.

Una din problemele globale care trebuie să le rezolve statul o constituie și dezvoltarea unor regiuni puternice cu un înalt grad de autonomie administrativă ca elemente inerente a progresului economic și social ce va permite ralierea Republicii Moldova la statele Comunității Europene.

Noțiunile de autonomie locală și regională, regionalism, globalism și regionalizare au intrat în ultimii ani în prim planul proiectelor de dezvoltare instituțională și politica ale unor imense spații geografice, orientate spre prosperitate socială și confinități culturale. Acești termeni au devenit atât de familiari încât, adeseori nici nu se mai încearcă a stabili adevăratele lor sensuri, fiind luați axiomatic drept mobiluri de acțiune politică, uitându-se cu nonșalanță că precizia și finețea terminologică sunt garanții sigure pentru reușita oricăror activități politice propuse.

Problematika regiunilor este pe cât de atrăgătoare pe atât de plină de riscuri. Recunoașterea regionalismului în calitate sa obiectivă de factor esențial pentru progresul social, integrarea economică și politică a Europei reunificate nu înseamnă, după cum ar opina unii, declanșarea unui război împotriva statelor naționale! Unul dintre aceste riscuri este ca regionalismul să fie monopolizat de către mișcările naționaliste, extremiste sau secesioniste, care nu sunt înclinate să accepte supremația drepturilor omului și a principiului de autonomie locală și democrație în cadrul societății, fiind înclinate să-și întemeieze propriile ordini interne pe imaginea discriminării, după care se ascund niște interese corporative.

Acesta este și cazul județului Taraclia care numără numai 44 mii locuitori bulgarii constituind mai puțin de 60%.

Această acțiune o considerăm nejustificată și periculoasă, având loc un precedent de a crea unități administrativ-teritoriale după criteriul etnic, deoarece dezvoltarea minorităților naționale trebuie să aibă loc în baza

unor legi speciale și nicidecum a cadrului legislativ privind administrația publică locală. .

Revenirea la vechea structură administrativ-teritorială, (33 raioane) va sorti administrația publică locală din republică la un eșec total. În primul rând, trebuie să se țină cont că în procesul delimitării teritoriului, trebuiesc utilizate criteriile: *geografic, social, economic, climateric, căi de comunicație, demografic, brațe de muncă, șomaj* etc. Este inadmisibil unirea mecanică a unor localități care ar crea unități administrativ-teritoriale deoarece, organizarea teritoriului este o știință, iar experiența demonstrează că în toate statele europene de aceste probleme se preocupă instituții specializate de cercetare și planificare urbanistică.

SOLUȚII POSIBILE ȘI PROBLEME DE REFLECTAT ÎN ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ LOCALĂ

Victor POPA

Deoarece, Republica Moldova se află continuu în perioada de tranziție spre un nou sistem de administrare publică locală, autoritățile publice locale se confruntă astăzi cu multiple și constante probleme. Soluționarea lor ar accelera procesul implementării unui sistem modern de administrare publică, ar permite Republicii Moldova trecerea mai rapidă a perioadei de tranziție și în ultimă instanță consolidarea statalității republicii.

Vom sesiza doar unele, care după părerea noastră sunt de o importanță majoră și foarte utile pentru reflectare din parte celor care se află astăzi la guvernare.

1. *Ameliorarea cadrului legal al administrației publice locale.*

Perioada scurtă în care activează autoritățile publice locale în baza noii legislații deja a scos în evidență unele lacune serioase care frânează dezvoltarea autonomiei locale. În acest sens, este necesar nu schimbarea sistemului de administrației publică, ceea ce intenționează guvernarea comunistă, ci efectuarea unor modificări ușoare a reglementărilor constituționale acordând dezvoltării regionale aceleași principii de care beneficiază colectivitățile locale. Este strict necesar a ameliora de urgență a instituția jurisdicțională de contencios administrativ care ar permite o protecție mai eficientă, atât a autonomiei locale și regionale, cât și a cetățenilor de eventualele abuzuri ale autorităților publice.

Descentralizarea serviciilor publice cere o departajare mai clară a competențelor diferitor autorități publice care activează la diferite nivele. Respectiva problemă este atât de importantă, încât în acest sens, se cere chiar o nouă lege cu privire la descentralizarea serviciilor publice. Se impune cu insistență și o lege cu privire la dezvoltarea regională care ar stabili cu claritate obiectivele de bază ale politicii de dezvoltare regională, cum ar fi: diminuarea dezechilibrelor regionale existente, stimularea dezvoltării echilibrate, recuperarea accelerată a întârzierilor în dezvoltarea zonelor defavorizate

ca urmare a efectelor regimului comunist, precum și preîntâmpinarea producerii de noi dezechilibre, corelarea politicilor și activităților sectoriale guvernamentale la nivelul regiunilor, prin stimularea inițiativelor și valorificarea resurselor locale și regionale în scopul dezvoltării socio-economice durabile etc.¹⁸

2. *Participarea cetățenilor în procesul decizional.*

Este incontestabil faptul că dreptul la autonomie locală aparține colectivităților locale, care îl exercită prin intermediul autorităților alese de către acestea. Colectivităților locale li se păstrează dreptul de a interveni direct în unele cazuri în procesul de administrație, prin referendum sau alte forme prevăzute de lege. Principiul consultării cetățenilor în problemele locale de interes deosebit sau referendumul local constituie o componentă a autonomiei locale bucurându-se de reglementare constituțională (art.109 din Constituția Republicii Moldova),

Referendumul local, ca și cel național, este un element al democrației semi-directe, deoarece oferă colectivităților locale posibilitatea de a *intervenii direct* în soluționarea unor probleme locale de interes deosebit. Este necesar să subliniem totuși că, această *intervenție directă*, în cadrul unui referendum consultativ, stipulat în Legea administrației publice locale și în Codul Electoral, o putem considera cu multă greutate ca formă de participare a colectivităților locale la exercitarea autonomiei locale, fiindcă în cadrul referendumului consultativ corpul electoral din colectivitatea locală își exprimă doar atitudinea nu și voința față de problema abordată, decizia urmând s-o ia primarul sau consiliul local.

Logic, primarul sau consiliul local ar trebui să țină cont de manifestarea de voință a titularului de drept la administrare publică locală autonomă. Teoretic însă, în condițiile pluralismului politic, ei ar putea și să nu țină cont de rezultatele referendumului, cu atât mai mult că legea nu-i obligă.

---

¹⁸ A se vedea mai pe larg: Corneliu – Liviu Popescu, Autonomia locală și integrarea europeană, Ed. ALL BECK, 1999, p. 148 și urm.

Dacă am admite că legea stabilește obligativitatea luării unei decizii conforme atitudinii colectivității locale exprimate prin referendum, atunci am fi în prezența unui referendum aprobativ și nu consultativ.

În afară de aceasta, inițierea unui referendum consultativ, conform art.38 lit.c) o poate face doar primarul cu obligația obținerii deciziei consiliului, cât privește consiliul, acesta conform art.18 care-i fixează atribuțiile, nu deține dreptul de a iniția el însuși o consultație a populației, ceea ce este o mare eroare. Democrația reprezentativă, aplicată la scară locală, trebuie să cuprindă și o reală participare la viața publică a celor, ce sunt chemați să desemneze reprezentanți, iar această chemare trebuie s-o poată face, în primul rând însăși colectivitatea locală, iar în rândul doi reprezentanții colectivității. . Atât timp cât această participare nu va fi asigurată, și anume prin intermediul referendumului aprobativ, sunt șanse ca reprezentarea locală, conform expresiei lui M. Bourjol, să nu fie decât o cochilie deșartă ¹⁹

În acest sens, ar fi util ca, atât prin normă constituțională, cât și prin Legea administrației publice locale, colectivității locale să i se acorde posibilitatea exprimării, prin referendum aprobativ, a voinței în probleme locale de interes deosebit, al căror spectru trebuie să fie identificat în lege, iar în cadrul unui referendum consultativ în orice problemă, pentru a cărei soluționare primarul sau consiliul vor să cunoască atitudinea colectivității.

Necesar de menționat faptul că, participarea cetățenilor colectivităților locale în procesul administrării publice în Republica Moldova se află într-o stare incipientă. Nu se ține cont de următoarele, dacă cetățenii vor fi apropiați nemijlocit de luarea de decizii, în diferitele materii sau, mai bine zis, în tot ceea ce le afectează existența, se va crea un parteneriat continuu între cei aleși și public. Cu cât mai mare va fi gradul de democrație aplicat la nivel local, cu atât se vor lărgi posibilitățile manifestării individuale. Cetățenii trebuie să fie conștienți de faptul că, noul sistem de

---

¹⁹ M.Bourjol, Libre-administration et decentralisation, Chaiers de droit public, 1984, p.61.

administrare este plămădit pe inițiativa lor și nu pe tendințe de a fi întreținuți de cineva.

Manifestarea cetățenilor poate avea mai multe sensuri. În primul rând, ea implică multiple forme de participare în administrarea treburilor, care privesc colectivitatea locală și posibilitatea exprimării libere a opțiunii electorale. Apropiindu-se, printr-o participare amplă, de mecanismele de luare a deciziilor, cetățenii trebuie să instituie și să determine existența unui parteneriat continuu între cei aleși și cei care aleg. Cu cât mai mare va fi gradul de democrație aplicat la nivel local, cu atât se vor lărgi posibilitățile manifestării individuale²⁰.

În acest sens, ar trebui constituite diferite grupuri pe interese, asociații cu caracter public, inclusiv ONG-uri, prin intermediul cărora cetățenii ar fi atrași în procesul administrării publice.

3. *Transparența instituțiilor publice locale.*

Având o conexiune directă cu dreptul constituțional al cetățenilor la informație și reglementarea din Legea administrației publice prin care ședințele consiliilor se declară publice și deschise, transparența ar trebui să cuprindă următoarele dimensiuni:

- informarea populației prin toate mijloacele posibile privitor la actualitatea proiectele puse în discuție;
- publicarea deciziile adoptate cu caracter public;
- utilizarea unor forme periodice de prezentare în fața locuitorilor din colectivitate a unor rapoarte evaluative privind problemele de interes public;
- oferirea unor posibilități de maximă audiență a cetățenilor;
- crearea unui sistem informațional care să facă accesibil pentru cetățean cunoașterea tuturor reglementărilor existente în domeniul administrației publice;
- facilitarea accesului tuturor doritorilor la ședințele organelor de administrației publică.

---

²⁰ Igor Munteanu, Victor Mocanu, Liubomir Chiriac , Nina Ciumacenco, Victor Popa, Viorel Chivriga. Studiu asupra dezvoltării locale în Republica Moldova, Cartier, 1998, p.10.

4. Ridicarea nivelului profesional al aleșilor locali și funcționarilor publici.

Procesul contemporan de administrație publică locală necesită de la oficialii aleși și funcționarii publici de nivel local, cunoștințe speciale în arta administrării. Starea deplorabilă în care s-a pomenit astăzi administrația publică locală se datorează și lipsei cunoștințelor necesare pentru administrarea publică în condițiile economiei de piață și a autonomiei locale.

5. Parteneriatul autorităților publice locale cu sectorul privat.

La prima vedere s-ar părea că, sfera de activitate a autoritățile publice locale nu include probleme legate de dezvoltarea sectorului privat, aceștia fiind liberi de tutela de stat. Bineînțeles, așa este, însă situația actuală a Republicii Moldova, perioada de tranziție spre o economie bazată pe relații de piață impune autorităților locale o activitate de susținere și stimulare a sectorului privat din două considerente.

1. De infrastructura colectivității locale, creată și cu participarea sectorului privat, depinde potențialul economic a acesteia și deci nivelul de viață a populației.
2. Bugetul local, care trebuie să conțină suficiente resurse pentru administrarea interesului local, trebuie să aibă cât mai multe izvoare de alimentație. Aceste izvoare trebuie să fie și diferiți agenți economici locali, cu diferite forme organizațional-juridice.

În acest sens, sunt multiple forme de colaborare a APL cu sectorul privat. Considerăm utile crearea pe lângă primăriile locale a unor Centre de consultanță și marketing, care ar implica autoritățile locale în încurajarea, susținerea și oferirea de facilități producătorilor locali, interesante pentru ei și profitabile pentru colectivitatea în întregime.

În afară de aceasta, considerăm că autoritățile publice locale ar trebui mai insistent să negocieze cu sectorul privat, în privința creării unor condiții favorabile acestora în scopul creării de servicii publice necesare populației, în baza potențialului municipal existent (arenda, privatizare, vinderea

la prețuri rezonabile, scutirea provizorie de unele impozite locale, etc.)

6. Cooperarea colectivităților locale.

Legea administrației publice conține unele referiri la posibilitatea de cooperare între colectivitățile locale, însă această activitate deocamdată nu este dezvoltată, ori din lipsa de inițiativă, experiență, informație privind posibilitățile. Credem că, ar fi necesară poate și o lege specială, care ar fixa cadrul pentru crearea unor instituții de cooperare, care să permită consiliilor locale și județene limitrofe să gestioneze în comun anumite servicii. Această activitate, în condițiile lipsei acute de resurse financiare necesare, ar trebui încurajată și susținută pe toate căile posibile, inclusiv prin reglementarea posibilităților alocării de resurse financiare.

7. Educația civică a populației.

Nu poate fi considerat democrat și de drept statul în care populația nu participă activ la viața social-politică a comunității. Lipsa de informații adecvate, corecte și independente a lăsat cu mult în urmă populația agrară, adesea ori fiind dusă în eroare prin intermediul diferitor ideologii și interese corporative. De aici și neînțelegerea necesității alegerilor locale în baza pluralismului politic, optând pentru sistemul vechi electoral. Ar fi incorect dacă, organele reprezentative centrale ar fi constituite și ar funcționa în baza principiilor democrației pluraliste, iar la nivel local autoritățile administrației publice ar fi constituite și ar funcționa în baza altor criterii. Educația civică a populației din colectivitățile locale, trebuie văzută ca element integratoriu a administrației publice, deoarece de calitatea alegerii primarului sau a consiliului depinde activitatea de mai departe, pe care o va desfășura autoritatea reprezentativă locală. În acest sens, și autoritățile locale, ar trebui să găsească mijloace efective de educație civică a populației, ceea ce va permite conștientizarea mai lesne a faptului, că dreptul la autoadministrare locală, pluralismul politic, de rând cu alte elemente, sunt componente inerente a democrației locale, fără de care nu poate funcționa un sistem modern de administrare.

INOVAȚII. NOUȚĂȚI ȘTIINȚIFICE. OPINII.

INOVAȚIE ȘTIINȚIFICĂ APLICATĂ ÎN SISTEMUL ELECTORAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Republica Moldova este unica țară din Europa care oferă posibilitatea cetățenilor de a candida în Parlament și consiliile locale de toate nivelele în calitate de candidați independenți. În sistemele electorale europene, conform scrutinului de listă, în alegeri, în calitate de concurenți electorali participă doar partidele politice, deoarece modelul matematic Londt în baza căruia se distribuie mandatele, distribuie partidelor politice un șir de mandate.

Considerând o nedreptate posibilitatea cetățenilor de ași exercita dreptul fundamental de a fi ales numai în componența partidelor politice, în proiectul Legii cu privire la alegerea Parlamentului dl Victor Popa sa propus un model matematic, în care voturile obținute de candidații independenți pot fi luate în calcul în cadrul scrutinului de listă sau a sistemului electoral al reprezentării proporționale.

La 19.10.1993 Parlamentul a adoptat Legea cu privire la alegerea Parlamentului și a acceptat reglementarea prin care la alegeri participă și candidații independenți.

Modelul respectiv a fost preluat și de Legea cu privire la alegerile locale din 7.12.1994, iar după abrogarea legilor respective sistemul reprezentării proporționale cu participarea la alegeri parlamentare și locale a candidaților independenți a fost preluat de Codul electoral al Republicii Moldova.

Legea cu privire la alegerea Parlamentului din 19.10.1993

Art, 58. (1) Atribuirea mandatelor de deputat partidelor, organizațiilor social-politice, blocurilor electorale se efectuează de comisia electorală de circumscripție prin împărțirea succesivă a numărului de voturi valabil exprimate pentru fiecare partid, organizație social-politica sau bloc electoral la 1, 2, 3, 4 ... ș.a.m.d. până la cifra ce corespunde numărului de mandate stabilit pentru circumscripția electorală.

(2) Din rezultatele tuturor împărțirilor și din numărul de voturi valabil exprimate pentru candidații independenți se iau în descreștere atâtea numere câte

mandate urmează să fie distribuite în circumscripția electorală. De câte numere din acest lanț descrescător dispune partidul, organizația social-politică, blocul electoral atâtea mandate i se atribuie.

(3) Candidatul independent va fi declarat ales, dacă numărul de voturi valabil exprimate pentru el se încadrează în lanțul descrescător.

Legea cu privire la alegerile locale din 7.12.1994

Art. 51 (1) Atribuirea mandatelor de consilier partidelor, organizațiilor social-politice, blocurilor electorale se efectuează prin împărțirea succesivă a numărului de voturi valabil exprimate pentru fiecare partid, organizație social-politică sau bloc electoral la 1, 2, 3, 4 ... ș.a.m.d. pîna la cifra ce corespunde numărului de mandate stabilit pentru circumscripția electorală.

(2) Din rezultatele tuturor împărțirilor și din numărul de voturi valabil exprimate pentru candidații independenți se iau în descreștere atâtea numere câte mandate urmează să fie distribuite în circumscripția electorală. De câte numere din acest lanț descrescător dispune partidul, organizația social-politică, blocul electoral atâtea mandate i se atribuie.

(3) Candidatul independent va fi declarat ales, dacă numărul de voturi valabil exprimate pentru el se încadrează în lanțul descrescător.

Codul Electoral al Republicii Moldova din 21.11.1997

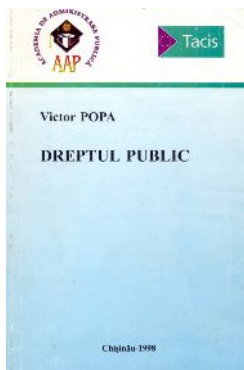
Articolul 87. Numărarea mandatelor obținute de concurentul electoral

(1) Numărul de mandate obținut de concurenții electorali se calculează de către Comisia Electorală Centrală prin împărțirea succesivă a numărului de voturi valabil exprimate pentru fiecare concurent electoral, cu excepția candidaților independenți, la 1, 2, 3, 4 ... etc. pînă la cifra ce corespunde numărului de mandate stabilit pentru Parlament.

(2) Din rezultatul tuturor împărțirilor și din numărul de voturi valabil exprimate pentru candidații independenți se iau în descreștere atâtea numere, câte mandate urmează a fi distribuite

NOUTĂȚI ȘTIINȚIFICE. OPINII.

Popa, Victor. Dreptul public / Acad. de Administrare Publică pe lângă Guvernul Rep. Moldova. – Ch.: AAP, 1998. – 460 p. – Bibliogr.: p. 455-460.

Capitolul I. Teoria Constituției. Secțiunea a 2-a. Constituția Republicii Moldova.

§1. Constituționalismul moldovenesc.

O problemă care trezește mari discuții, și va trezi și pe viitor, este originea constituționalismului în Republica Moldova. Deja au apărut publicații în care se caracterizează constituțiile sovietice socialiste moldovenești începând cu Constituția Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești din 1925¹.

Este cunoscut faptul istoric care a avut loc în sec. al XIX-a, anexarea părții răsăritene a Moldovei (denumită ulterior Basarabia de către Țarul rus din considerente politico-diplomatice) de către imperiul rus, în baza Tratatului de pace încheiat la București în 1812 între Rusia și Turcia. După acest eveniment Basarabia a fost transformată într-o provincie a Rusiei și deci, nu se putea vorbi de vre-o formă de statalitate sau autodeterminare.

Este cunoscut și faptul că pe data de 2 decembrie 1917 Sfatul Țării, organ legislativ constituit la Congresul ostășesc, ținut la Clișinău între 20-22 octombrie 1917, a proclamat Basarabia Republică Democrată Moldovenească, iar la 24 ianuarie 1918 declarându-se și independența. Două luni mai târziu, la 27 octombrie 1918, Sfatul Țării adoptă Declarația de Unire, integrând Basarabia în lotarele firești a națiunii române.

În această perioadă scurtă de independență, care bineînțeles, nu a avut loc în baza dreptului la

autodeterminare ci a unor consecințe istorice care au avut loc în Europa (sfârșitul primului război mondial, revoluția în Rusia)¹, Republica Moldovenească a avut și o constituție, croită după modelul Constituției României din 1866.

La 12 octombrie 1924 în cadrul PSS Ucraina se creează Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească, fiindu-i împrumutate în acest scop câteva raioane cu populație ucraineană (Cotovsk, Ananievsc, Codâma, Crasnookneansc și altele care după crearea RSSM în 1940 au fost restituite Ucrainei).

Era limpede că această creatură artificială, numită RASS Moldovenească a fost constituită în scopul declanșării unei propogande de integrare ulterior cu teritoriul Basarabiei, ce de fapt nici nu se ascundea, vorbindu-se despre aceasta desclis în multiple documente²¹.

La 23.04.1925 a fost adoptată Constituția RASSM, renovată apoi în 1938 în conformitate cu Constituția URSS din 1936 și a RSS Ucraina din 1937, ambele constituții având un caracter la fel de artificial ca și RASSM, care nu cerea recunoașterea nimănui, fiind creată în baza politicii imperiale sovietice de către Comitetul Central al Partidului Comunist din URSS.

În urma evenimentelor care au avut loc în 1940, “*eliberarea*” teritoriului care nu a aparținut până atunci URSS-ului sub nici o formă, a fost constituită Republica Sovietică Socialistă Moldovenească.

Important de reținut faptul că populația viitorului stat nu a fost întrebată dacă dorește autodeterminarea și nu sa exprimat printr-un act de manifestare a voinței generale. Statul a fost creat și integrat în URSS, ce este demonstrat convingător de Legea Sovietului Suprem al URSS din 2 aprilie 1940 în care se spunea următoarele: Sovietul Suprem lotărăște:

1. *A crea Republica Sovietică Socialistă Moldovenească.*

---

² A se vedea Declarația de constituire a Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenească și Manifestul primului Congres Moldovenesc a sovietelor de deputați a muncitorilor, țăranilor și ostașilor roșii, Gosudarstveno pravovăe akti Moldavskoi SSR (1924 - 1941), Cartea Moldovenească, 1963.

2. A include în componența RSSM următoarele orașe, județe și raioane(sunt nominalizate 15 unități administrativ-teritoriale, o parte din teritoriul RASSM)²².

La 10.02.1941 a fost adoptată Constituția Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, apoi în 1978 o altă constituție adoptată la Constituția socialismului dezvoltat a URSS din 1977.

Evident, imensul imperiu sovietic avea nevoie de constituție, și fiecare membru al acestuia la fel, pentru a putea fi recunoscut ca subiect al relațiilor de drept internațional. În fond, constituțiile sovietice legiferau regimul comunist și partidul comunist ca forță dominantă în societate, ce demonstrează cu prisosință că puterea politică nu aparținea poporului care o exercita prin sovietele de deputați de toate nivelurile, cum era scris în constituții, ci unicului partid care prin reglementare constituțională a uzurpat-o în mod deschis.

Pentru istoria Republicii Moldova perioada 1940-1991 bineînțeles, prezintă un interes istoric deoarece, a fost o perioadă de dezvoltare a societății și din punct de vedere economic și din punct de vedere cultural, deși cu amprenta ideologiei comuniste, totuși s-a păstrat unitatea națională, limba română, tradițiile, obiceiurile naționale. Nu putem spune același lucru și despre constituțiile din 1925,1941, 1978 deoarece pentru știința dreptului constituțional nu prezintă mare interes²³, și credem că nu merită să fie analizată detaliat.

§2. Premisele apariției și adoptarea noii constituții.

Necesitatea unei noi constituții, care ar fi legiferat cu adevărat suveranitatea poporului moldovenesc, a apărut înainte de 27.08.1991. La 16.06.1990 prin Lotărârea nr.118-XII Sovietul Suprem al RSS Moldova creează Comisia pentru

---

² Gosudarstveno pravovâe akti Moldavscoi SSR (1924 -1941), Cartea Moldovenească, 1963.

³ A se vedea în acest sens Bazele Statului și Dreptului Republicii Moldova, Boris Negru, Titlul II, Ed. Cartier, 1997. P.100.

elaborarea proiectului noii constituții din 58 membri în frunte cu Președintele Sovietului Suprem Mircea Snegur⁴.

După o , perioadă excesiv de lungă, în martie 1993 când Republica Moldova devenise deja suverană și independentă Comisia a prezentat Parlamentului proiectul constituției. La 12 martie 1993 în urma unor discuții furtunoase, Parlamentul a adoptat proiectul ca bază, la publicat în presă și a creat o nouă comisie însărcinată să-l redacteze și definitiveze.

La 15 martie 1993 Prezidiul Parlamentului adoptă Lotărârea 2Cu privire la măsurile în vederea organizării și desfășurării discutării proiectului constituției de către întregul popor” urmând ca cetățenii republicii să-și exprime atitudinea față de noile reglementări constituționale. În rezultat, comitetele executive raionale au prezentat Parlamentului peste 400 de scrisori din numele a peste 380000 cetățeni care vizau, practic, toate articolele din constituție.

La 27-28 mai 1993 la Chișinău a avut loc o conferință științifică internațională la care au participat renumiți savanți, inclusiv “patriarhul” dreptului constituțional francez Gacques Cadart, experți în domeniul dreptului din diferite țări care au supus proiectul constituției unei analize minuțioase, cu observații și propuneri concrete.

Proiectul a fost avizat de multiple organisme internaționale cum ar fi: Consiliul Europei; Comisia Europeană din Veneția; prestigioasa instituție de învățământ Universitatea din Sorbona și altele.

Anul 1993 însă, nu sa finalizat cu adoptarea noii constituții deoarece Parlamentul de legislatura a XII s-a autodizolvat, ne fiind în stare s-ă prelungească procesul de legiferare.

La 24 februarie 1994 a fost ales un nou Parlament în care majoritatea mandatelor au fost obținute de către Partidul Democrat Agrar care formând o alianță cu socialiștii din Parlament au creat o majoritate agro-socialistă, aducând mari prejudicii economiei statului și a sistemului de drept creând o imagine proastă a republicii pe plan extern.

---

⁴ Legi, Hotărâri și alte Acte, adoptate la sesiunea întâi a Sovietului Suprem al RSS Moldova de legislatura a XII-a, Ediție a Sovietului Suprem al RSSM, Chișinău, 1990.

Perioada legislaturii a XIII-a (1994-1998) poate fi numită o perioadă de stagnare, în care statalitatea Republicii Moldova a început să se dezvolte sub o anumită optică agrosocialistă, ignorându-se doctrine, teorii, tradiții și principii de dezvoltare a statului verificate pe parcursul a sute de ani în democrațiile occidentale.

La 1 aprilie 1994 a fost creată o nouă comisie pentru redactarea și completarea textului constituției care a desfășurat peste 15 ședințe pe parcursul căror proiectul a fost definitivat și prezentat Parlamentului.

Parlamentul, fără a publica proiectul în presă, fără emisiuni indirecte de la ședința constituantă, fără a familiariza cetățenii cu ceea ce se numește Lege Fundamentală, pe data de 29 iulie 1994 a adoptat noua Constituție a Republicii Moldova, promulgată în 3 zile de Șeful Statului și care a intrat în vigoare la 27.08.1994.

§3. Critica procesului de adoptare a constituției.

Fără a nega rolul și importanța constituției adoptate vom expune câteva obiecții critice pe marginea procesului adoptării deoarece au fost încălcate unele mari principii din teoria constituției.

În primul rând, ar trebui să știm dacă Constituția RSS Moldova din 1978 a avut continuitate și putere juridică după 27.08.1991. La acest capitol opiniile specialiștilor sa-u divizat, unii considerând că da, a avut putere și continuitate, alții negând acest fapt.

Considerăm și noi că nu a avut putere și odată cu declararea independenței a trebuit abrogată așa cum s-a întâmplat în România după revoluția din 22 decembrie 1989. În fond, în Republica Moldova la 27.08.1991 a avut loc aceeași revoluție, numai fără violență, răsturnarea vecliului regim comunist și autodeterminarea a avut loc pe cale pașnică.

Orișice constituție, stabilind fundamentul statului, pornește de la o ideologie, (liberală, democratică, fascistă, comunistă) și statul este așa cum prevede doctrina îmbrățișată: stat de drept; stat socialist; stat comunist etc.

Franța de exemplu, are o bogată experiență de adoptare de constituții, din 1791 până în 1958, în cadrul a cinci Republici, au fost adoptate 14 constituții, care la diferite

etape social-politice se schimbau succesiv, deci aveau calitatea de continuitate însă, trebuie să ținem cont de faptul că Franța, din momentul instaurării formei de guvernământ republicane nu și-a schimbat nici odată forma de guvernământ sau orânduirea social-politică.

Cât privește Constituția RSSM din 1978, Parlamentul de legislatura a XII-a (1990-1994) până la 27.08.1991 a modificat-o de nenumărate ori, dând procesului de autodeterminare început un caracter legal.

La 27.08.1991 când a fost proclamată independența și pe larta lumii a apărut un nou stat, Constituția din 1978, chiar și modificată, nu mai putea face față deoarece, oricum rămânea constituția fostei RSS Moldovenești adoptată în 1978 ca constituție ce legifera URSS-ul, fondat în baza doctrinei marxist-leniniste și deci, nu putea avea continuate pentru un stat nou născut, în baza complex altei ideologii, incompatibile cu cea comunistă.

La întrebarea cum se putea în perioada respectivă fără constituție răspunsul este simplu. Se putea deoarece, deja erau în vigoare: Declarația suveranității, Decretul cu privire la puterea de stat, declarația de independență, documente cu valoare constituțională, sau altfel spus *constituție nescrisă*, care de fapt au și servit ca bază pentru elaborarea viitoarei constituții. Eventual, până la adoptarea noii constituții se mai putea adopta o Declarație cu privire la drepturile și libertățile cetățenilor.

În rândul doi, se pune întrebarea puterii constituante, dacă a avut dreptul Parlamentul de legislatura a XII sau cel de legislatura a XII-a să adopte o constituție și dacă a fost acest parlament o putere constituantă autentică.

Deja am stabilit că puteri constituante sunt de două categorii: *originară* și *instituită*. Constituția RSSM din 1978 în art.71 prevedea dreptul Sovietului Suprem de a adopta o constituție și a le modifica. Deci este vorba de putere constituantă instituită. Dar se pune întrebarea cine a instituit-o? Puterea constituantă trebuie să primească această autorizare de la popor care este suveranul și titularul puterii. Constituția din 1978 nu a fost ratificată prin referendum, deci, dreptul de a adopta o constituție atribuit de Sovietul Suprem nu izvora de la popor ci de la el însuși și Comitetul Central al Partidului Comunist care adopta-se textul

constituției la una din ședințele sale, înainte de adoptarea constituției.

Deoarece constituția RSSM din 1978 nu avea continuitate asupra noului stat suveran și independent nici Parlamentul nu-și putea asuma rolul de putere constituantă acordat de regimul vechi ce corespundea ideologiei comuniste de construcție statală.

În situația creată, Parlamentul trebuia să organizeze un referendum pentru a obține aprobarea poporului și a se transforma într-o putere constituantă originară, sau să ceară aprobarea poporului altfel cumva, sau, eventual, putea să creeze o putere constituantă, adică un organ special cu participarea reprezentanților a celor trei ramuri ale puterii, a tuturor partidelor politice și organizațiilor obștești, a tuturor consiliilor raionale și orășenești, a etniilor din republică etc., cuprinzând un spectru cât mai larg de reprezentanți.

Acest lucru însă, nu sa efectuat, Parlamentul din 1994 și-a asumat rolul de putere constituantă conducându-se de prevederile vechii constituții.

Un alt aspect al procesului adoptării constituției ține de ratificarea populară. Constituția adoptată la 29 Iulie 1994, din motive nejustificate public, nu a fost supusă ratificării de către popor până în prezent.

Suntem departe de gândul că din acest punct de vedere constituția ar fi nelegitimă. Am menționat anterior că nu există o regulă generală de adoptare a constituțiilor, fiecrae stat și le stabilește de sine stătător, în schimb există o tradiție, o experiență internațională. Adoptarea constituției este un mare eveniment politic, social și juridic în viața unui stat deoarece în ea sunt consacrate principiile fundamentale ale întregii vieți a societății în conformitate cu valorile fundamentale pe care statul le promovează și apără. Investirea constituției cu forță juridică supremă, ce o deosebește de o lege obișnuită, constă exact în faptul că este adoptată de o putere constituantă cu participarea directă a poporului.

Titlul IV. Autoritățile publice. Secțiunea I. Clasificarea autorităților publice

§1. Noțiuni generale privind autoritățile și organele publice.

În literatura de specialitate, cât și în diverse acte normative, întâlnim o multitudine de expresii: autoritate publică, putere publică, putere de stat, organ de stat organ public, autoritate legislativă, organ legislativ, etc.²⁵ Pentru o mai bună înțelegere și utilizare justă a acestora noțiuni este necesar să stabilim dacă ele sunt sinonime sau fiecare are un înțeles aparte.....

O autoritate publică nu este o simplă autoritate investită cu putere și care se bucură de un anumit prestigiu. În primul rând, autoritățile publice, consideră cu bună dreptate Ion Deleanu, direct sau indirect, sunt dependente de instanța politică, juridică și morală absolută: poporul.²⁶ În rândul, doi cuvântul "*public*" atestă faptul că această autoritate este pusă la dispoziția tuturor, este o autoritate la care au acces toți și care s-a constituit și activează în favoarea tuturor.

Cât privește termenul de *organ al puterii de stat*, într-un anumit sens, ca și în anatomie în care organul este considerat parte din corpul unei ființe prin care se realizează una sau mai multe funcții vitale, și în dreptul constituțional, el desemnează un element al structurii de stat care îndeplinește anumite funcții în scopul exercitării puterii de stat. Prin organ de stat, în înțelesul strict al cuvântului se poate avea în vedere și un grup de persoane, care îl alcătuiesc și care îndeplinesc anumite funcții politice sau administrative. De exemplu, prin organ legislativ trebuie să înțelegem un grup de persoane (deputații în parlament), aleși după anumite

---

⁵ În acest sens, Tudor Drăganu în volumul II al Tratatului elementar de drept constituțional, primul paragraf din Capitolul 1 la numit "Război al cuvintelor care ascunde o luptă de idei: organe sau autorități publice?". A se vedea: Tudor Drăganu, Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar, volumul II, Ed. Lumina Lex, 2000, p.7.

⁶ Ion Deleanu, Drept constituțional și instituții politice, Ed.Chemarea, Iași, 1993, p.119.

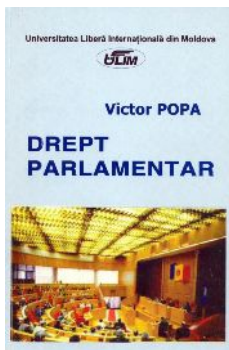
reguli de către popor, și care îndeplinesc funcția legislativă a statului.

Genoveva Vrabie considera că în sens larg categoria de *autoritate publică* este sinonimă cu cea de *organ de stat*, înțeles ca formă organizațională, constituită din deputați, demnitari sau funcționari, prin intermediul care se înfăptuiește puterea de stat.²⁷ Este adevărat că în vocabularul politic și cel cotidian aceste două noțiuni se utilizează ca sinonime, chiar și Constituția Republicii Moldova în art. 60 alin.1 spune că Parlamentul este organul reprezentativ suprem. Cât privește vocabularul juridic, aici considerăm necesar o mai mare acuratețe în expresii. Organ de stat este și oficiul înregistrării actelor stării civile însă, nici de cum, nu este autoritate publică sau putere publică, ceea ce demonstrează încă odată că un organ de stat este un element, o parte integrantă a unui sistem care conține mai multe elemente, iar toate în ansamblu constituie o autoritate. De exemplu, autoritatea sau puterea executivă are o structură bine determinată: șeful statului și guvernul, iar acestea la rândul lor sunt compuse dintr-un număr de organe (comisii, secții, ministere, departamente) care realizând diferite funcții, în ansamblu exercită puterea executivă a statului.

Astfel fiind văzute lucrurile, putem defini *autoritatea publică* ca o instituție politică, constituită în mod direct sau indirect de către popor, investită de Constituție cu anumite competențe pentru a îndeplini anumite funcții de guvernare a țării și care se bucură de o anumită autoritate și prestigiu în societate.

---

⁷ Genoveva Vrabie, Organizarea politico etatică a României, Ed. Virginia, 1995, p.61.

Popa, Victor. Drept parlamentar al Republicii Moldova: (monogr) / Univ. Liberă Intern. din Moldova. – Ch.: Complexul ed.- poligr. ULIM, 1999. – 234 p. – ISBN 9975-920-15-2.

Capitolul III. Misiunile Parlamentului. Secțiunea 1. Funcțiile parlamentului.

§1. Noțiuni generale privind funcția.

În dreptul constituțional există părerea precum că funcțiile statului se clasifică în: funcție politică; funcție socio-economică și funcție juridică, văzând statul ca o entitate, ca un organism întreg care este înzestrat cu anumite obligații, drepturi pentru a-și realiza scopul.²⁸ Se știe că puterea de stat este forma instituționalizată a puterii politice, ceea ce înseamnă că în scopul exercitării ei sunt create anumite instituții abilitate cu acest drept, în mod direct sau indirect, de către popor. Aceste instituții, numite și politice deoarece exercită puterea politică, Constituția le nominalizează autorități publice și le înzestrează cu o anumită competență. În ansamblu, autoritățile publice îndeplinesc toate funcțiile statului, iar separat, fiecare autoritate publică, o funcție bine determinată. *Funcția se consideră o direcție de activitate, o sarcină a unei autorități publice, care este prestată în mod regulat și organizat. Competența constituie un ansamblu de atribuții, drepturi și obligații cu care este înzestrată autoritatea pentru a exercita funcția pe care o deține.*

Funcțiile Parlamentului constituie o problemă mult discutată în literatura de specialitate, pornindu-se de la celebra teorie a separării puterilor în stat care fixează puterea legislativă ca funcție inerentă a statului de a emite legi, sau altfel spus de a stabili comportamentul indivizilor în societate. La acest capitol întotdeauna este văzut Parlamentul ca autoritate legislativă, ca unică autoritate legislativă, ca organ

---

²⁸ Victor Popa, Drept public, Chișinău 1998, p.90.

reprezentativ suprem. Însă, trebuie să menționăm că funcția legislativă nu este unica cu care este înzestrat Parlamentul, și de aici pornesc mai multe vizuini asupra funcțiilor parlamentului. ....

§2. Funcția cu titlul principal, funcția legislativă.

Funcția legislativă sau de edictare a legilor este determinată în primul rând de art.60 care stabilește că Parlamentul este unica autoritate legislativă a statului. La aceeași funcție se referă și art.66 lit.(a) care fixează una din atribuțiile de bază a Parlamentului adoptarea de legi, hotărâri și moțiuni. Această reglementare vorbește mai mult de o funcție de deliberare, decât legislativă, deoarece prevede și dreptul de a adopta hotărâri și moțiuni. Însă, noi vorbim de funcția cu titlul principal a Parlamentului, de edictare a legilor prin care se exprimă voința generală a poporului.

Din aceste considerente funcția legislativă nu se confundă cu funcția deliberativă. În ultimă instanță suntem de părerea că deliberarea nici nu poate fi considerată funcție, deoarece deliberarea în sens larg al cuvântului înseamnă drept de a hotărî ceva, de a lua o decizie prin vot. Prin a delibera trebuie să înțelegem a decide în urma unei discuții. Deci, adoptarea unui document prin vot, care înainte de aceasta este supus unei discuții, constituie un proces.

Cât privește noțiunea de funcție, deja am explicat că ea se consideră o direcție de activitate, o sarcină a unei autorități publice, care este prestată în mod regulat și organizat. Observăm că distincția între funcție și deliberare este semnificativă.

Activitatea, sarcina principală a parlamentului este exprimarea voinței generale prin legi, sau astfel spus destinația parlamentului constă în realizarea funcției legislative, funcție proprie și obligatorie numai lui, în virtutea delegării acestui drept direct de către popor.....

§3. Funcții secundare.

Funcția guvernamentală. În literatura de specialitate se discută dacă o asemenea funcție este caracteristică parlamentului și dacă ea se înscrie în cele trei funcții stabilite de teoria separației puterilor în stat. Însă-și teoria separației puterilor este o problemă mult discutată și criticată deoarece competența autorităților publice nu corespunde întocmai cu distincția funcțiilor făcută de Montesquieu. Care de Malberg subliniază, cu bună dreptate, ca nu clasificarea rațională a funcțiilor determină competența, ci tocmai această competență a organelor determină distincția juridică a funcțiilor²⁹. Competențele cu care este atribuit Parlamentul, diferă de la stat la stat, dar nici într-un stat nu vom găsi pentru parlament numai o singură funcție – legislativă. Analiza competențelor cu care este înzestrat Parlamentul Republicii Moldova ne permite a identifica funcția guvernamentală, văzută ca atare și de doctrina juridică franceză și cea elvețiană³⁰. ....

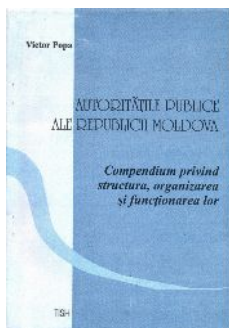
Funcția de control. Și această funcție este secundară deoarece nu aparține exclusiv Parlamentului, cu funcții de control fiind înzestrat și Președintele Republicii și Guvernul. Evident, formele de realizare a controlului sunt diferite însă în esență, funcția este identică. Art. 66 (f) fixează că Parlamentul exercită controlul parlamentar asupra puterii executive sub formele și limitele prevăzute de lege.....

---

²⁹ Care de Malberg, Contribution a la theorie general de e'Etat, Paris, 1920, p.35.

³⁰ Georges Burdeau, Francis Hamon, Michel Troper, Droit constitutionnel, L.G.D.J., 1993, p. 140.

Jean Francois Aubert, Traite de droit constitutionnel suisse, Neuchatel, 1966, p. 1179.

Popa, Victor. *Autoritățile Publice în Republica Moldova: compendiu asupra structurii, organizării și funcționării lor.* – Ch.: Ed. TISH, 2004. – 245 p.

Capitol introductiv.

Rolul și funcțiile autorităților publice în exercitarea puterii de stat.

§2. Rolul autorităților publice locale în exercitarea puterii de stat.

Există părerea precum că, autoritățile publice locale care activează în baza principiilor autonomiei locale și descentralizării administrative nu fac parte din structura organelor puterii de stat și deci nu participă la realizarea puterii de stat, ocupând un loc aparte în regimul reprezentativ al țării, având o destinație specială de a administra doar unele interese locale, atribuite lor prin lege.

Nu împărtășim această idee și avem convingerea că autoritățile publice reprezentative locale, prin natura lor juridică participă la exercitarea puterii de stat³¹, iar principiile constituționale ale autonomiei locale și descentralizării administrative, în bază căror este organizată administrația publică locală, dezvoltă democrația, coboară procesul decizional până la colectivitățile locale, le face să fie mai active, mai responsabile privind rezultatele administrației domeniului public. Organizarea unui sistem eficient al administrației publice locale v-a permite autorităților centrale ale statului concentrarea pe problemele majore, ce țin de realizarea interesului general, iar autoritățile locale, sub propria responsabilitate, vor participa la realizarea acestuia,

---

³¹ A se vedea în acest sens: Victor Popa, *Dreptul public*, Chișinău, 1998, p.414 și următoarele.

administrând de sine stătător o parte importantă al domeniului public.

Deoarece, o administrare eficientă a statului nu poate avea loc fără un sistem bine reglat la nivel local, atât nivelul central, cât și cel local, în ansamblu, constituie regimul administrativ al statului. Stabilitatea economică și politică a statului depinde de mai mulți factori însă, în mare măsură și de eficacitatea activității autorităților ambelor nivele și de raporturile care există între ele.

.....La nivel local, colectivitățile dispun de dreptul de a-și administra independent interesele publice locale, iar competențele lor sunt stabilite de stat prin lege, limitele ei aflându-se în raport direct cu gradul de descentralizare, prin care se înțelege delegarea diferitelor atribuții administrative de către puterea de stat pe plan local în avantajul reprezentanților aleși de colectivitate³². Competența transmisă nu este altceva, decât descentralizarea administrativă.

Astfel fiind văzute lucrurile, putem afirma că prin intermediul descentralizării are loc de fapt transferarea unei părți din funcția administrativă a statului pe plan local, sau altfel spus, transferarea unei părți dintr-un element component al puterii de stat. Evident, nici în cazul de față nu poate fi vorba de deplasarea locului puterii. În opinia noastră, corectă ar fi expresia deplasarea locului exercitării puterii.

.....În această ordine de idei, vom evidenția unele caracteristici specifice puterii publice locale :

1) În baza principiului descentralizării autoritățile reprezentative ale administrației publice locale sunt investite cu dreptul de a comanda populația din limitele unității administrativ-teritoriale, de a stabili un comportament prin intermediul actelor cu caracter normativ pe care le edictează. Această activitate de conducere (comandament) se desfășoară la un nivel subordonat, inferior conducerii exercitate de organele centrale ale puterii de stat, dar superior conducerii de la nivelul regiilor autonome sau ale societăților comerciale.

2) Dacă înainte de descentralizare prin atribuțiile transferate autoritățile centrale participau în ansamblul lor la exercitarea puterii de stat, după descentralizare și schimbarea

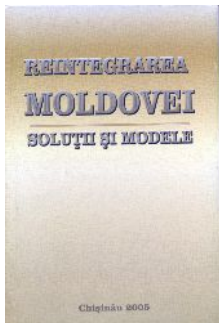
---

³² Jean Gicquel. Droit constitutionnel et institutions politiques. Montchrestien, 1989. p.76.

titularului acestor atribuții activitatea lor nu și-a pierdut această calitate.

3) Între autoritățile centrale de administrare publică și autoritățile publice reprezentative locale s-a păstrat o legătură indispensabilă în cadrul sistemului social global, ultimele îndeplinind și o funcție distinctă, determinată de poziția administrației locale în raport cu statul: de mecanism intermediar de execuție, menit să asigure execuția unor acte juridice, prin acte normative locale, în ultimă instanță prin autoritate sau constrângere ;

4) Concepută ca o formă specifică de putere publică, născută în urma descentralizării administrative, puterea locală are ca sarcină generală exercitarea unor funcții statale.

Victor Popa. Organizarea politico-juridică a statului // Reintegrarea Moldovei. Soluții și modele / Ion Creangă, Victor Popa. - Ch: TISH, 2005 (F.E. "Tipogr. Centrală". - P. 33-48. - ISBN 9975-947-52-2.

.....Evident, problema autodeterminării este un paravan, care ascunde după el interesele geopolitice ale Rusiei, în primul rând posibilitatea păstrării armatei a 14-a ca o bază militară cât mai aproape de frontierele Alianței Nord Atlantice. Evoluția conflictului transnistrean a demonstrat aceasta în repetate rânduri, pornind de la neacceptarea legilor cu privire la statutul limbii de stat și cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova adoptate în 1989, trecând printr-un conflict armat cu participarea militarilor din armata a 14-a în 1992, și ajungând până la ideea de a transforma republica Moldova într-un stat confederativ sau federație, păstrându-și dreptului de a părăsi această federație declarându-și independența.

Exprimăm categoric dezacordul cu viziunile nefondate științific a unor constituționaliști ruși, cum ar fi N.A. Mihaliova, care în manualul său «Конституционное право зарубежных стран СНГ» menționează următoarele: „Moldova până în prezent nu a legiferat statutul republicii autoproclamate Nistrene care deține toate atributele unui stat suveran, cum ar fi: constituție; organe supreme ale puterii de stat, inclusiv șef de stat; monedă proprie, forțe armate.”³³. Conducându-ne de această logică am putea recunoaște sumedenii de formațiuni statale, care cu ușurință ar putea crea atributele de care vorbește N.A. Mihaliova, uitând intenționat de elementele inerente ale unui stat: popor, teritoriu, suveranitate, în baza cărora o formațiune statală

---

³³ N.A. Михалева, Конституционное право зарубежных стран СНГ, Москва, Юристъ, 1998, стр.213.

poate fi recunoscută ca subiect al raporturilor de drept internațional.

Teoretic federalismul poate influența pozitiv, într-o oarecare măsură, soluționarea conflictului dintre Republica Moldova și Transnistria, deoarece experiența a demonstrat că în majoritatea cazurilor, în statele federale, acest model de structură de stat a fost acceptat în scopul depășirii unor contradicții din societățile respective. În același timp, ceea ce este demonstrat iarăși prin experiență (Belgia, Canada, Rusia) statul federal deja conține în el un anumit potențial generator de conflicte, dat fiind faptul că policentrismul politic specific statelor federale, înseamnă existența mai multor centre decizionale (organe politice federale – organe politice ale subiecților federației) ceea ce în unele cazuri ar însemna un conflict politic programat. Suntem absolut convinși că federalizarea Republicii Moldova nu ar soluționa conflictul existent ci pur și simplu i-ar schimba caracterul.

Ca un model efectiv de soluționare a conflictului, dar nu numai, ci și implementarea exigențelor politicii regionalizării promovată de Uniunea Europeană la care tinde și Republica Moldova, admitem posibilitatea transformării Republicii Moldova într-un stat federal în care subiecți ai federației for fi 4 regiuni ale republicii (federație de tip german, austriac, parțial a Federației Ruse), cum ar fi: Regiunea de Nord cu centrul în or.Bălți; Regiunea Centrală cu centrul în or.Chișinău; Regiunea de Sud cu centrul în or.Cahul; Regiunea Transnistria cu centrul în or.Tiraspol.

Astfel, prin acest tip nou de federație va fi posibil rezolvarea următoarelor probleme:

- titularul puterii în Moldova este numai poporul, iar autorităților reprezentative și executive regionale li se încredințează doar exercițiul puterii și nu puterea ca atare, prin organe legislative și executive constituite în baza votului universal, direct și liber exprimat;
- reprezentarea în mod egal și uniform a regiunilor în organele federale deliberative și executive;
- autonomia autorităților publice deliberative și executive față de centru federal în vederea gestionării afacerilor de interes regional prin adoptarea de acte

legislative necesare realizării atribuțiilor ce le vor revin conform legislației federale;

- creare unor regiuni egale în drepturi, puternic dezvoltate din punct de vedere economic, edilitar și social cu o dependență relativ slabă față de centru;

- calitatea de persoană politico-teritorială a regiunilor (subiecte ale federației) va atrage după sine deținerea de resurse și patrimoniu propriu, de autonomie administrativă și financiară;

- recunoașterea unor categorii de interese a minorităților naționale din regiuni, distincte de interesele naționale, garantate prin legislație federală și regională;

- exercitarea unui control de stat a centrului federal numai asupra problemelor legate de legalitatea realizării autonomiei regionale în teritoriu garantată de constituție și legislația federală.

Forma de guvernare.

.....Ca formă de guvernământ republica semiprezidențială și cea parlamentară se caracterizează printr-o posibilă instabilitate guvernamentală, dar care se compensează printr-o activitate guvernamentală eficientă.

Republica Moldova, în calitate de stat independent și suveran, a parcurs o perioadă de 12 ani, demonstrând că orientarea spre reforme consistente și structurale este anevoioasă și greu de realizat. Analiza tuturor acțiunilor întreprinse în această perioadă de către autoritățile aflate la guvernare atestă faptul că, majoritatea greutăților cu care se confruntă Republica Moldova sunt de ordin subiectiv, generate de confruntările politice ale celor care se află la putere, precum și a unor influențe masive venite din exterior.

.....Cât privește regimul semiprezidențial, vom menționa că el este, de cele mai multe ori, produsul circumstanțelor. Pe de o parte, adeseori, el este sinteza unor corecții făcute regimului prezidențial prin prisma antecedentelor. Trecutul, marcat, mai întâi de personificarea puterii, iar apoi de personalizarea ei, provoacă nu chiar rețineri, ci chiar temeri de orice formulă a regimului prezidențial.

Din aceste considerente regimul semiprezidențial poate fi acomodat la tradițiile și necesitățile fiecărui stat, ce de fapt și se face, astăzi sistemul de guvernare din Franța, ne având o analogie după atribuțiile pe care le deține șeful statului. În literatura de specialitate a Franței, privind perioada de guvernare a lui Ch. De Gaulle, se vorbește de un “*autentic monarh republican*”.

Concluzii.

Concluziile pe care ne permitem să le face la acest compartiment sunt următoarele:

- Celebra teorie a separației puterilor în stat, necesară pentru constituirea unui stat de drept, în practică este pusă în fața unor dileme, atât de ordin teoretic, cât și funcțional, ceea ce face extrem de dificilă implementarea și menținerea unui veritabil echilibru între puteri, ultimele dorind mereu mai multă supremație și exclusivitate;

- Situația actuală în care, mecanismele de echilibrare a puterilor nu funcționează pe deplin, multe dintre legi nu sunt aduse la îndeplinire, lipsește responsabilitatea clară pentru prejudiciile materiale și morale aduse statului de către cei care se află la guvernare, necesită schimbări radicală, pornind de la modificarea constituției;

- Deoarece, este vorba de modificări constituționale, acestea trebuiesc supuse unui referendum pentru ratificarea populară, reparând astfel greșala care a fost comisă de constituentul din 1994 de altfel, se vor determina în mod arbitrar dezideratele societății de către aparatul birocratic fără a afla voința adevăratului titular al puterii;

- Amplificarea puterii executive este un imperativ, atât politic cât și dictat de perioada de tranziție, în scopul ieșirii cât mai grabnice din criza economică și socială, constituind o putere executivă cât mai dinamică, competentă, cu largi spații de acțiune și decizie.

Din cele expuse mai sus, considerăm că, Republica Moldova trebuie să revină la sistemul semiprezidențial cu întărirea semnificativă a executivului, indiferent dacă se va păstra forma unitară a statului sau forma federală.

OMAGII

MOMENT ANIVERSAR

Andrei SMOCHINĂ,
prof. univ., doctor habilitat în drept

Cu prilejul jubileului Profesorului Victor Popa – 60 de ani - ași vrea să exprim înalta considerațiune, apreciere și calda solidaritate colegială cu personalitatea Domniei Sale, afirmată prin munca stăruitoare și creație autentică, cele din urmă marcând emblematic destinul civic și academic.

De-a lungul vieții sale, care n-a fost ușoară, dl Profesor Victor Popa și-a valorificat din plin calitățile, cu care l- a înzestrat natura.

Astăzi, la ceas aniversar, Profesorul nostru devine și mai înțelept, și mai tânăr, deținând o tinerețe fără bătrânețe. Este vorba despre amprenta baștinei sale - a fost hărăzit să se nască în satul Poiana , raionul Ungheni, într-o familie de oameni gospodari.

Domnia sa a muncit temeinic și cu ardoare pe parcursul întregii perioade, nelăsându-se depășit de colegii săi la învățătură. Destunul îl poartă pe mai multe cărări. A absolvit Institutul Unional de Jurudică din orașul Moscova (anii 1971-1975), Școala Superioară de Partid a CC a PCUS din orașul Rostov (anii 1982-1985).

Visul dlui Victor Popa de a se ocupa cu investigațiile științifice s-a realizat începând cu anul 1992, când a fost înmatriculat la studii postuniversitare prin doctorat la Facultatea de Drept, Universitatea București, România. Aici el a desfășurat o activitate amplă de cercetător, finalizând studiile cu susținerea tezei de doctor în drept.

Recolta nu a întârziat să apară, și fiul unor intelectuali din părțile păduroase ale Unghenilor a devenit “domn” la Chișinău și nu un „oarecare” domn, ci un “domn al Dreptului”, dascăl la Facultatea Drept din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova. Dl Victor Popa este al patrulea Doctor Habilitat în Drept din Republica Moldova. Concomitent cu munca științifică, Profesorul Victor Popa a elaborat și a susținut în fața studenților cursuri noi:

autoritățile publice, dreptul parlamentar, dreptul public, dreptul constituțional și instituții politice.

Astfel, ș-a dăruit viața celor însetați de cunoaștere - promoții întregi de tineri juriști și-au văzut visul cu ochii, precum și tinerei științe juridice moldovenești, aflată în deplină afirmare și prin contribuția semnificativă a Domniei Sale.

Suntem la un ceas de bilanț, dar acesta mai are multe până a fi definitiv.

Întotdeauna a fost cinstit, intransigent în îndeplinirea sarcinilor încredințate de conducera Universității și a Facultății, sever cu sine și cu alții.

Dar mai presus de orice, Dl Victor Popa a pus întotdeauna cuvântul. A demonstrat aceasta prin dragostea nezdruncinată față de știința dreptului constituțional, pe care o apăra cu armele minții sale scilicet, cu priceperea dobândită din numeroasele cărți citite în țară și în marile biblioteci din străinătate.

Profesor, Cercetător, care a scris și a publicat un număr impunător de lucrări științifice - monografii, articole, manuale, conținând informație inedită - Dl Victor Popa este recunoscut drept un redutabil slujitor al dreptului constituțional și apreciat de întreaga comunitate profesională, dar nu numai.

Lucrările sale sunt comentate și citate în literatura juridică de specialitate la loc de frunte. Menționăm, că în materie de drept constituțional, Profesorul și Cercetătorul Victor Popa este un deschizător de drumuri. Domnia sa reușește, cu rezultate excelente, să formeze noi cercetători în domeniul dreptului constituțional, cu precădere din rândul tinerilor absolvenți, convins fiind că astfel va contribui mai evicient la dezvoltarea doctrinei dreptului. Confirmă acest lucru cei zece doctori în științe, atestați deja, și mulți alți discipoli, aflați la diferite etape de pregătire a studiului pentru a obține titlul de doctor în științe. Domnia Sa a contribuit la pregătirea și promovarea tezelor de doctor și doctor habilitat în drept prin avizarea și aprecierea lor în calitate de membru al Seminarului științific de profi interuniversitar, precum și președinte al Consiliului științific specializat pentru conferirea gradului științific de doctor și doctor habilitat în drept.

Tinerii cercetători, discipoli ai Dlui Victor Popa, innobilati cu valori morale și de cunoaștere, au un bun prilej, în contextul jubileului, de a manifesta toată recunoștința și prețuirea, acestea îmbogățind substanțial viața Profesorului.

Unitatea de adevăr, de viziune/poziție și atitudine din Opera Dlui Victor Popa, reflectând coerența luminoasă a spiritului creativ, influențează benefic atât cercetătorii din domeniul dreptului constituțional, cât și reprezentanții altor domenii și sectoare ale științei dreptului.

Acesta este Profesorul Popa, cu o mulțime de realizări în viața profesională. Este un Jurist, care inspiră respect, flexibil în gândire, gata să abordeze noi probleme din aria preocupărilor profesionale.

Îi urez Dlui Victor Popa tinerețe continuă (la propriu și la figurat), demonstrând pentru sine, dar și pentru noi, că marele Socrate nu a greșit afirmând că “ Vârsta este doar o stare de spirit”.

Ziua de 15 aprilie 2009, sper să devină, așa cum o merită cu prisosință omagiatul, o adevărată sărbătoare a întregii comunități științifice.

La mulți ani, Domnule Profesor, sănătate și viață îndelungată, noi realizări pe tărâmul pedagogic al școlii superioare și științei dreptului public contemporan.

CELUI CE NE-A ÎNVĂȚAT SĂ FIM DEMNI ȘI SĂ LUPTĂM PENTRU DREPTATE

***Profesorii Facultății Drept, ULIM –
foștii studenți ai Dlui Profesor Universitar Victor Popa:
Serghei ȚURCAN, dr., conf. univ.,
Ion POSTU, dr., conf. univ.,
Oxana ROTARU, dr., conf. univ. interimar,
Vitalie BUDECI, magistru,
Natalia OSOIANU, magistru,
Alexandru CAUIA, magistru,
Valeriu BAEȘU, magistru,
Ion BESCHIERU, magistru***

Pentru a obține succese în orice domeniu este necesară o pregătire temeinică, consecventă și profesionistă. E un mare noroc să fii în preajma unor persoane capabile nu numai de a-ți oferi cunoștințele necesare din domeniul dreptului, dar și prin comportamentul său să-ți fie un exemplu bun de urmat în activitatea ulterioară. Una dintre persoanele care au contribuit în mod esențial la formarea noastră profesională în domeniul dreptului și la educarea noastră în spiritul slujirii cu credință Zeiței Dreptății este Dl Profesor Universitar, doctor habilitat în drept, Victor Popa.

Profesor de excepție și savant consacrat, dotat cu o inteligență deosebită, Dl Victor Popa totdeauna ne ținea în suspans în cadrul lecțiilor sale, reușind să combine armonios măiestria sa didactică cu activitatea prodigioasă de zi cu zi în domeniul propagării valorilor general umane. Exigent și sever, dar în același timp, principial și obiectiv, Dl Victor Popa a cultivat în noi credința și respectul față de dreptate, echitate și adevăr.

Expert valoros în domeniul dreptului constituțional și dreptului administrativ, Dl Victor Popa încă începând cu activitatea sa în calitate de consultant superior în cadrul primului parlament ales democratic al Republicii Moldova, a contribuit temeinic la consolidarea și promovarea principiilor fundamentale ale unui veritabil stat democratic de drept. Astfel, cunoștințele profunde și spiritul inovator al profesorului Victor Popa și-au găsit reflectarea în Constituția

Republicii Moldova, Codul Electoral, legislația din domeniul administrației publice locale.

La această frumoasă aniversare suntem alături de Profesorul nostru drag. Suntem mândri că avem fericita ocazie să lucrăm alături de dumnealui, având oportunitatea zilnică de a învăța ceva nou de la Dl Profesor. Or, în ceea ce am reușit pe tărâm profesional, meritul Dlui Victor Popa este, incontestabil, deosebit.

La Mulți Ani, Maestre!

PROFESOR ȘI OM DE ȘTIINȚĂ PRIN VOCAȚIE

Victor PUȘCAȘ,
doctor în drept,
vice-președinte al Parlamentului Republicii
Moldova (1989-1994),
președinte al Curții Constituționale a Republicii
Moldova (2001 -2007)

Are perfectă dreptate Samuel Butler, afirmând că viața e la fel cum ai interpreta în public un solo de vioara, învățând știința instrumentului pe măsură ce cânti. Această se referă în mare măsură și la Domnul Victor Popa, doctor habilitat în drept, profesor universitar, expert de talie internațională în mai multe domenii ale jurisprudenței.

Am avut posibilitatea să urmăresc și să-mi aduc un anumit aport în creșterea profesională Profesorului Victor Popa în perioada 1990 -1994, în care activam în calitate de vice-președinte al Parlamentului Republicii Moldova. Domnia Sa deținea funcția de șef adjunct al secției de lucru cu sovietele de deputați ai poporului în aparatul Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM, apoi fiind numit în funcția de consultant principal în comisia parlamentară pentru autoadministrarea locală.

Domnul Victor Popa a demonstrat profesionalism înalt, demn de admirație, în multiple probleme de importanță majoră care stăteau în fața Parlamentului. Astfel, fiind secretar al comisiei privind soluționarea problemei găgăuze, în condiții și situații extrem de dificile, manifestate de anumiți extremiști găgăuzi, a demonstrat prin argumente științifice, dreptul găgăuzilor doar la autonomie culturală sau administrativă, nu și politică. Argumentele sale au fost auzite și susținute și la Institutul Stat și Drept a Academiei de Științe a Rusiei în cadrul unei dezbateri științifice organizare la inițiativa Parlamentului cu participarea unor lideri găgăuzi, care dețineau funcții înalte în diferite structuri ale fostei URSS.

Ideile Domnului Victor Popa privind statutul juridic al găgăuzilor au fost auzite și susținute și de către comisia

experților Consiliului Europei în cadrul unei mese rotunde, desfășurate la Strasbourg în anul 1993.

Cu multă satisfacție apreciez activitatea Domnului Victor Popa în calitate de secretar al Comisiei pentru elaborarea Stemei de Stat. Dânsul a realizat o vastă activitate de documentare privind problemele heraldicii moldovenești, ceea ce a permis organizarea unui concurs adecvat, în rezultatul căruia s-a născut actuala Stemă de Stat a Republicii Moldova.

În anul 1992 Domnul Victor Popa devine unul dintre primii reprezentanți ai Republicii Moldova care a beneficiat de studii de doctorat la Facultatea de Drept a Universității din București. Nu este lipsit de importanță să precizăm, că Profesorul Victor Popa este un exemplu de strălucit discipol al unui alt mare Profesor și Constituționalist – profesor universitar, doctor Ioan Muraru, - președinte al Curții Constituționale a României, sub a cărui îndrumare științifică a obținut titlul de doctor în drept.

Putem afirma cu toată certitudinea, că odată cu decizia de a îmbrățișa pretențioasa „doamnă” cu denumirea „Știința”, Domnul Victor Popa se afirma ca un cercetător iscusit, neînfricat, aflându-se mereu în căutare și proces de elaborare de noi idei.

În acest sens este necesar să apreciem inovația științifică a Domnului Profesor Victor Popa, datorită căruia Republica Moldova este unica țară din Europa care oferă posibilitatea cetățenilor de a candida în Parlament și consiliile locale de toate nivelele în calitate de candidați independenți. În sistemele electorale europene, în care se utilizează scrutinul de listă, în calitate de concurenți electorali în alegeri participă doar partidele politice, deoarece modelul matematic, denumit și Hondt, în baza căruia se distribuie mandatele între partidele politice nu prevede modalitatea participării și a candidaților independenți. Considerând o nedreptate posibilitatea cetățenilor de a-și exercita dreptul fundamental de a fi aleși în calitate de reprezentanți numai în componența partidelor politice, Victor Popa propune ca voturile obținute de candidații independenți să fie luate în calcul în cadrul scrutinului de listă sau a sistemului electoral al reprezentării proporționale în cazul, în care numărul de voturi valabil exprimate pentru

el se încadrează în lanțul descrescător la distribuirea mandatelor.

Această inovație a Domnului Victor Popa a fost apreciată drept o mare performanță în știința dreptului constituțional de către marele constituționalist francez Gacques Cadart, care a vizitat Republica Moldova în anul 1993.

La 19 octombrie 1993 Parlamentul a adoptat Legea cu privire la alegerea Parlamentului, acceptând reglementarea propusă de către Victor Popa prin care la alegeri participă și candidații independenți. Modelul respectiv a fost preluat și de Legea cu privire la alegerile locale din 7 decembrie 1994, iar după abrogarea legilor respective sistemul reprezentării proporționale cu participarea la alegeri parlamentare și locale a candidaților independenți a fost preluat de Codul electoral al Republicii Moldova.

Nu este de neglijat și activitate desfășurată de către Domnul Victor Popa în constituirea unui sistem eficient al administrației publice locale. Fiind membru al grupului de lucru privind elaborarea pachetului de acte legislative, a depus o muncă enormă privind implementarea principiilor autonomiei locale și descentralizării administrative. Victor Popa și-a adus un aport important în elaborarea proiectului de lege cu privire la bazele autoadministrării locale, adoptat de către Parlament în anul 1991, a principiilor constituționale în baza cărora se organizează și funcționează autoritățile publice locale, înserate în art.109 al Constituției Republicii Moldova.

Domnul Profesor Victor Popa a rămas fidel acestui important domeniu al administrației publice, având multiple publicații, studii, rapoarte și recomandări destinate ameliorării cadrului normativ al autonomiei locale. Activitatea lui Victor Popa în acest domeniu este apreciată și de Congresul Puterilor Locale și Regionale ale Consiliului Europei, care l-a acceptat în calitate de expert independent.

Un domeniu important de activitate a Domnului Victor Popa ține de implementarea vocației sale de pedagog. Stilul său sobru, echilibrat și echidistant, în același timp, a influențat generații de studenți ai Facultății de Drept din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova. Aici Profesorul Victor Popa își desfășoară activitatea din anul

1996, știind să le insuflă studenților cu măiestrie pasiunea nu numai pentru dreptul constituțional, dar ceea ce este mai important, și pentru profesia de jurist.

Se cuvine de asemenea să menționăm, că începând cu anul 2000, Domnul Victor Popa este conducător de doctorat, contribuind prin experiența sa profesională la formarea unor cercetători în domeniul dreptului constituțional și administrativ, dintre care unii au devenit colaboratorii săi apropiați, demni continuatori ai operei sale științifice.

Domnul Victor Popa nu este numai un exemplar profesor, dar și unul dintre cei mai importanți constituționaliști din Republica Moldova, activitatea sa științifică fiind una de referință, profund apreciată și citată de multipli autori din țară. Autor de cursuri, manuale, monografii științifice, zeci de studii sau articole și comunicări științifice, prezentate cu prilejul participării la diverse congrese și conferințe interne și internaționale, Profesorul Victor Popa are meritul de a fi influențat în mod decisiv prin soluțiile sale științifice, viața constituțională a Republicii Moldova. Opera sa științifică se constituie din lucrări de mare valoare și originalitate, unele dintre acestea reprezentând, în egală măsură și premiere absolute.

Din această sumară prezentare a activității științifice a Domnului Victor Popa nu poate lipsi mențiunea că, din anul 1995 Domnia Sa activează cu mult succes în cadrul Fundației “Viitorul”, în prezent Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale IDIS “Viitorul”, unde a desfășurat multiple proiecte care și-au adus un aport considerabil la consolidarea democrației și autonomiei locale în Republica Moldova.

Ne face deosebita plăcere să-i transmitem Domnului Profesor Victor Popa, cu prilejul aniversării de 60 de ani, urări călduroase de sănătate, liniște sufletească, bucurie și noi realizări în domeniul științei.

Vă dorim ca anii împliniți să vă aducă strălucirea și frumusețea stelelor, înțelepciunea și puterea zeilor.

La Mulți Ani!

DREPTUL CA VOCAȚIE UNIVERSITARĂ ȘI EXEMPLU DE VIAȚĂ

Igor MUNTEANU,
doctor în drept,
director executiv al Institutului pentru
Dezvoltare și Inițiative sociale
IDIS „Viitorul”

În calitatea sa de Profesor de drept public și constituțional, Domnul Victor Popa, și-a clădit o reputație profesională ireproșabilă în Republica Moldova, precum și în străinătate, afirmându-se ca o personalitate distinctă, vizionară și cultă. Încercat de mai multe talente, domnul Profesor s-a făcut cunoscut în mai multe ipostaze inedite. Astfel, în Republica Moldova, numele lui Victor Popa, este asociat în temeii cu procesul de afirmare și întărire a primului Parlament al țării, chiar din momentul Declarației de Suveranitate limitată a RSSM în cadrul URSS, etapă intermediară, prevestitoare și pregătitoare pentru adoptarea Declarației de Independență a Republicii Moldova, din 27 august 1991.

Domnia sa s-a aflat printre pionierii procesului legislativ de formație nouă, atunci când s-au așezat, la finele anilor 80, temeliiile cursului spre independența Republicii Moldova. Studiile sale, obținute la Institutul de Științe Juridice din Moscova în perioada 1971-1975, se dovedesc deosebit de valoroase la momentul de ruptură a vechiului sistem politic, astfel încât conducerea noului Parlament al RSSM îl invită în calitate de Șef al Direcției Juridice a Parlamentului (anii 1990-1991), În această calitate domnul Victor Popa consiliază cu bună credință noua conducere democratică a primului legislativ al țării, contribuind efectiv și nemijlocit la redactarea și pregătirea primelor pachete de legi întemeietoare ale noului stat independent, proclamat la Chișinău. Astfel, Domnia Sa a asistat tranziția dificilă de la statul totalitar sovietic spre instituții responsabile și suverane legislative, în care tehnica legislativă și standardele democratice își făceau pas cu pas loc în spațiul public.

Între anii 1992-1994 Domnul Victor Popa este Consilierul Juridic al Comisiei Parlamentare pentru administrație publică și economia locală a Parlamentului, asistând la pregătirea primelor legi electorale ale Republicii Moldova (anii 1991-1993), primelor legi pe domeniul autonomiei locale. La începutul anului 1994 Victor Popa participă la lucrările grupului de lucru, format din specialiști în drept constituțional, cu scopul de a elabora primul text al Constituției Republicii Moldova. Munca de pionierat pe tărâmul practicii legislative îl călăuzește foarte curând însă spre cercetare și practică academică. În toamna anului 1992, dl Victor Popa pornește studiile de Doctorat în Drept la Facultatea de Drept a Universității din București, pe care le încheie cu obținerea titlului de Doctor în Drept, în anul 1998. În anul 1994 Domnul Victor Popa debutează în cariera sa academică, care se dovedește a fi tărâmul care-i fortifică reputația de personalitate notorie a vieții academice.

În perioada anilor 1994 – 1997 Victor Popa ține un curs integrat de drept constituțional pentru studenții Academiei de Administrație Publică, instituție aflată sub jurisdicția Guvernului Republicii Moldova. Între timp Domnia Sa desfășoară o intensă și prodigioasă muncă academică și de cercetare, înscriindu-și la activ studiile strălucite în cadrul Institutului Național de Administrare Publică din Lisaboa (anii 1995-1996), practica de studii în cadrul Universității Catolice din Leuven (Belgia), precum și cursurile specializate în cadrul Institutului European de Administrație Publică al Consiliului European de la Maastricht (Olanda). Exact în această perioadă Domnul Victor Popa se manifestă în calitate de autor de publicații de excepție, care, pe drept cuvânt, pot fi numite întemeietoare pentru știința dreptului în Republica Moldova.

Vom include printre acestea ca lucrări de referință: „De la centralism spre descentralizare” (Cartier, Chisinau 1997), „Dreptul Public” (Chisinau, 1998), „Dreptul parlamentar” (Chisinau, ULIM, 1999). În anul 2000-2001, împreună cu Igor Munteanu, Victor Popa editează o antologie fundamentală asupra efectelor schimbării sistemului administrației publice locale și sub-naționale în spațiul ex-sovietic, publicație editată la Budapesta, sub egida Institutului Inițiativei Locale al Societății Deschise (OSI-LGI) „Crearea noilor reguli de joc pe condițiile vechi”. Publicația apare în limbile engleză și rusă,

întrunind studii comparative efectuate pe experiența tranziției administrative în cele 10 state ale CSI.

Apetitul pentru cercetare și inovație științifică îl poartă pe Domnul Victor Popa pe terenul cercetării internaționale, dar și pe terenul consilierii partidelor politice. În această ipostază Domnia Sa susține opțiuni liberale, remarcându-se în calitate de promotor al primului Partid Liberal, înființat în anul 1995, în Republica Moldova. Însă vocația politică nu-l captivează suficient de mult încât să renunțe la cercetarea academică și conferențiat.

În perioada anilor 1998-2000 Victor Popa muncește intens asupra unui proiect ambițios, în care crede cu toată pasiunea și, astfel, către mijlocul anului 2000, este calificat de către autoritățile academice corस्पunzătoare pentru titlul de Doctor Habilitat în Drept. Nici această supremă distincție academică nu reprezintă plafonul final al căutărilor sale academice, continuând să scrie și să publice lucrări de o înaltă ținută academică, după cum sunt: Sistemul Administrației Publice Locale în RM, 2001, Lecțiile descentralizării, 2003, Autoritățile publice în Republica Moldova. Compendium asupra structurii, organizării și funcționării lor, 2004.

În anul 2004 Domnul Victor Popa participă alături de alți autori la elaborarea Raportului național asupra exercitării jurisdicției constituționale în Republica Moldova, stimulând dezbateri profunde și reflecții stimulative asupra rolului jucat de Curtea Constituțională în procesul democratizării și întăririi statului de drept în Republica Moldova. Din anul 1999, Victor Popa devine Membru al Asociației Juriștilor din Republica Moldova, iar din anul 2000 – Președintele Consiliului Științific specializat al ULIM pentru atribuirea de grade științifice și validare a tezelor academice.

Alături de alți experți în drept și finanțe al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, Domnul Victor Popa participă activ la monitorizarea aplicării judicioase a legislației în domeniul administrației publice locale în Republica Moldova, editând și prezentând rapoarte semestriale, în perioada anilor 2003 – 2007. Rolul activ jucat pe plan național îi deschid noi oportunități pe plan internațional, astfel încât, începând cu toamna anului 2003, Victor Popa este invitat în calitate de Expert al Grupului de

Experți Independenți ai comisiei instituționale al Congresului Puterilor locale și regionale al Consiliului Europei.

În anul 2005, Domnul Victor Popa editează și participă în calitate de autor al unui Manual al Puterilor Locale, editat la Editura Tish, ajungând astfel la a 56-a publicație a sa, ceea ce confirmă fără îndoială probitatea profesională și munca asiduă care-l caracterizează.

Îmbinând munca universitară cu participarea activă în viața publică și de cercetare, Domnul Victor Popa este binecunoscut pentru comentariile sale incisive și precise în presă și dezbaterile publice la care a fost rugat să participe. Spre deosebire de alte cadre universitare, Domnul Victor Popa consideră drept o obligație a sa de intelectual să-și manifeste convingerile sale profesionale și civice pentru întărirea actului de justiție, susținând că in justiția trebuie să fie tratată prin exemplul personal. Domnia Sa mai consideră că cetățenii trebuie să fie educați la practicarea virtuților și principiilor, pe care Constituția unei țări doar le proclamă, „dar numai exercițiul lor efectiv în viața publică le dă efecte și profunzime”. Această atitudine, activ asumată de către Domnul Profesor Victor Popa, i-au adus recunoașterea mediului academic și faima de persoană temerară, directă și imparțială. În această calitate a sa prețuită de prieteni și de dușmani, Victor Popa a dat curs unei pleiade întregi de tineri discipoli pe tărâmul științelor juridice, drept public, constituțional, civil, mulți dintre aceștia lansându-se la rândul lor în activități de conferențiar în drept, fără a uita însă de activitățile de cercetare și promovare a inovației științifice în procesul legislativ din Republica Moldova.

Aceste rezultate admirabile sub aspect profesional și moral, completează un portret în mișcare al unei personalități integre, sensibile și viguroase și, cu siguranță, confirmă o vocație pe care Domnul Victor Popa o stăpânește în mod excelent de a nu se plafona, de a nu da înapoi și de a crea prin exemplul personal.

CURRICULUM VITAE

NUME, PRENUME: **POPA Victor**
DATA ȘI LOCUL NAȘTERII: 15 aprilie 1949
s. Poiana, rn.Ungheni,
Republica Moldova

STUDII:

Universitare

1971 – 1975 Institutul Unional de Științe
Juridice din or. Moscova
1982 - 1985 Școala Superioară de Partid a CC a
PCUS din or. Rostov

Post.universitare

1992 – 1998 Doctorantura facultății de drept,
Universitatea București

GRAD ȘTIINȚIFIC: Doctor habilitat în drept

TITLU DIDACTICO-ȘTIINȚIFIC: Profesor universitar

LIMBI STRĂINE CUNOSCUȚE: franceza, engleza, rusa

FUNCȚIA DE BAZĂ:

Profesor universitar, catedra Drept
Public, Facultatea Drept,
Universitatea Liberă Internațională
din Moldova

ALTE FUNCȚII:

- Președinte al Consiliului Științific Specializat pentru conferirea titlurilor științifice în dreptul public. Specialitatea -12.00.02
- Coordinator de programe al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”.

CARIERA PROFESIONALĂ:

- 1974-1979   instructor în problemele organizării administrației publice al comitetului executiv raional Ungheni
- 1979-1983   instructor, Șef de secție al Comitetul raional de partid, Ungheni
- 1983-1986   șef al direcției raionale de producere Ungheni, Ministerul deservirii sociale
- 1986-1988   instructor superior al Comitetului Central al PC din Moldova în problemele deserviri sociale a populației
- 1986-1988   șef adjunct al Secției privind organizarea activității Sovietelor de deputați ai poporului a Prezidiului Sovietului Suprem al Republicii Moldova
- 1990-1994   consultant superior al Comisiei pentru autoadministrarea locală și economia locală a Parlamentul Republicii Moldova.
- 1994-1997   lector superior de drept constituțional al Academiei de Studii în Domeniul Administrației Publice
- 1997 - 1998   Lector superior de drept constituțional la Academia Internațională de Economie, Drept și Arte Audio-vizuale.
- 1998 - prezent   lector superior, conferențiar universitar, profesor universitar al Universității Libere Internaționale din Moldova.

EXPERIENȚA DIDACTICĂ:

- 1990 - 1991   lector la Centrul de Reciclare a Funcționarilor Publici din Administrația Publică Locală pe lângă Guvernul Republicii Moldova
- 1992 - 1993   lector de drept constituțional la Universitatea Umanistică din Republica Moldova
- 1993 - 1997   lector superior de drept constituțional la Academia de Studii în Domeniul Administrației publice din Moldova
- 1997 - 1998   lector superior de drept constituțional la Academia Internațională de Economie, Drept și Arte Audio-vizuale
- 1998 - prezent doctor, doctor habilitat în drept, lector superior, conferențiar universitar, profesor universitar, Catedra Drept Public a Universității Libere Internaționale din Moldova.

PREGĂTIRE PROFESIONALĂ:

Stagii:

- Institutul Național de Administrație Publică din Lisabona (Portugalia)
- Universitatea Catolică din or. Leuven (Belgia)
- Institutul European de Administrație Publică al Consiliului Europei din Maastricht (Olanda)

DOMENIUL DE EXPERTIZĂ JURIDICĂ: Drept constituțional;
Drept administrative; Drept municipal; Drept electoral; Drepturile omului; Organizarea și funcționarea administrației publice

RELAȚII DE COLABORARE:

- cercetător științific în științe juridice al Societății Moscovitane, București
- Universitatea MIHAI KOGĂLNICEANU, Iași
- Centrul de Drept Constituțional, Universitatea București, România
- Institutul pentru Politici Publice, București

CURSURI PREDATE: Autoritățile publice; Dreptul parlamentar; Dreptul constituțional și instituții politice; Dreptul public; Mari sisteme de drept contemporan

PARTICIPAREA LA CONFERINȚE INTERNAȚIONALE:

- Strasbourg (Franța), 8-10 iulie 1992 – “Procedurile parlamentare în parlamentele naționale și asambele europene”; organizator - Institutul Internațional de Democrație al Consiliului Europei
- Moscova (Rusia), 2-8 octombrie 1995 – “Cetățenii și alegerile organelor puterii”; organizator - Academia Păcii și Securității Internaționale din Franța
- Chișinău (Moldova), 27-28 ianuarie 1995 – “Administrația publică: standardele modernizării”; organizator - Fundația Internațională pentru Sisteme Electorale (SUA)

- Minsk (Belarusia), 4-7 martie 1996 – “O administrație modernă pentru capitalele țărilor europene”; organizator - Fundația SOROS din Belarusia.
- Sofia (Bulgaria, 10-12 decembrie 1996 – “Guvernele locale în țările în proces de tranziție: O perspectivă pentru anul 2000”; organizator - Agenția Americană pentru Dezvoltarea Internațională (USAID)
- Chișinău (Republica Moldova), 24-25 aprilie 1997 – “Administrația publică în tranziție”; organizator - Fundația IFES-Moldova și Fundația neguvernamentală "Viitorul"
- Budapesta (Ungaria), 22-24 ianuarie 1998, “Administrația Locală și colectivitatea – mobilizatori ai dezvoltării economice locale”
- Budapesta (Ungaria), 4-8 octombrie 1998 – “Administrația Publică. Activități nestatale”
- București (România), 9-12 noiembrie 1998 – “Mobilizarea resurselor comunale pentru dezvoltarea economică locală”
- Maastricht, (Olanda), 27-29 octombrie 1999 - „Forum 1999 Civil Service”
- Chișinău (Moldova), 26-27 aprilie 2001 – “Highway in Barrier: The Republic Moldova’s Integration into the Euro-Atlantic Structures”
- Chișinău (Moldova), 17-18 iunie 2002 – “Competențele Curții Constituționale și rolul ei în societate”; organizatori - Curtea Constituțională a Republicii Moldova, Coimisia de la Venetia.

ACTIVITĂȚI ÎN CADRUL PROIECTELOR NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE:

- 1995 – 1996   Expert juridic, Fundația "Viitorul" Proiectul "Modernizare și dezvoltare locală într-o societate deschisă"
- 1996 – 1997   Expert juridic, TACIS, Proiect-Pilot Privatizarea în agricultură în județul Orhei al Republicii Moldova
- 1997 - 1998   Expert juridic, Fundația "Viitorul" Proiectul "Dezvoltarea locală prin sate inovatoare"
- 1996 – 1999   Expert juridic în Comisia pe problemele de drept și Comisia pentru problemele administrației publice în cadrul Fundației SOROS- Moldova
- 1998   Expert juridic în cadrul proiectului TACIS "Politica Agricolă"
- 1998 - 1999   Expert juridic, Proiect PNUD – Reforma serviciului civil în Republica Moldova.
- 2001 – 2001   Expert, Proiect PNUD "Consolidarea administrației publice, județul Ungheni"
- 2001   Expert juridic, Proiect KOLPI (Budapesta) – Fundația Soros Moldova – "Diminuarea efectelor corupției politice"
- 2001   Proiect realizat în cadrul Local Government and Public Service Reform Initiative și Open Society Institute din Budapesta. Redactor al Studiului Local Governments in Eastern Europe, in the Caucasus and Central Asia. Developing New Rules in the Old Environment
- 2002 - 2003   Coordonator de program în cadrul proiectului „Creșterea susținerii populare în favoarea autonomiei funcționale a puterilor locale în Moldova”

ACTIVITATE DE LEGIFERENDA:

- consultant al grupului de lucru pentru elaborarea proiectului Constituției Republicii Moldova (1990-1993)
- autor al proiectului de Lege cu privire la bazele autoadministrării locale (1991)
- secretar al Comisiei parlamentare privind elaborarea Stemei de Stat a Republicii Moldova (1990-1991)
- autor al proiectului de Lege cu privire la administrația publică locală (1992)
- autor al proiectului de lege "Cu privire la alegerile Parlamentului" (1993)
- conducător al grupului de lucru al Fundației „Viitorul” pentru elaborarea proiectelor de legi de alternativă "Cu privire la organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova", "Cu privire la finanțele publice locale", "Cu privire la patrimoniul municipal" (1994)
- consultant al grupului de lucru pentru elaborarea proiectului Codului Electoral al Republicii Moldova (1997)
- membru al Comisiei Naționale pentru elaborarea proiectului de modificare a Constituției Republicii Moldova (1999)
- expert juridic privind modificarea legilor din domeniul administrației publice locale, în cadrul proiectul “Modernizarea administrației publice locale”, Proiect: USAID - USA (2002)
- conducător al grupurilor de lucru pentru propuneri legislative în cadrul proiectului „Creșterea susținerii populare în favoarea autonomiei funcționale a puterilor locale în Moldova”(2003)
- membru al grupului comisiei parlamentare pentru elaborarea proiectelor de legi în administrația publică locală (2006)

ACTIVITATE DE CONSULTANȚĂ:

- expert independent al Congresului Puterilor Locale și Regionale al Consiliului Europei
- membru al Consiliului Științific al Curții Constituționale a Republicii Moldova
- membru al Comitetului de supraveghere privind implementarea reformei Administrației Publice Centrale

ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ:

- din anul 2000 – președinte al Consiliului științific specializat pentru conferirea titlurilor științifice de doctor și doctor habilitat în drept, ULIM
- 2005-2006 - membru al grupului de experți în domeniul juridic al CNAA
- din anul 2006 - membru al Seminarului științific de profil interuniversitar
- din anul 2000 - conducător științific de doctorat
- din anul 2000 – present - membru al Senatului Universității Libere Internaționale din Moldova

ACTIVITATEA POLITICĂ:

- din anul 1994 - director al campaniei electorale al Partidului Reformei în alegerile parlamentare
- 1994 – 1995 - director executiv al Partidului Reformei
- din anul 1995 - președinte al Biroului Executiv Central al Blocului Electoral "Alianța Forțelor Democratice" în alegerile locale
- 1995-1998 - membru al Biroului executiv al Partidului Liberal din Moldova

Galerie foto Părinții

1907. Bunicul Dumitru Popa, căpitan de mazili și bunica Victoria. s. Năpădeni, raionul Ungheni

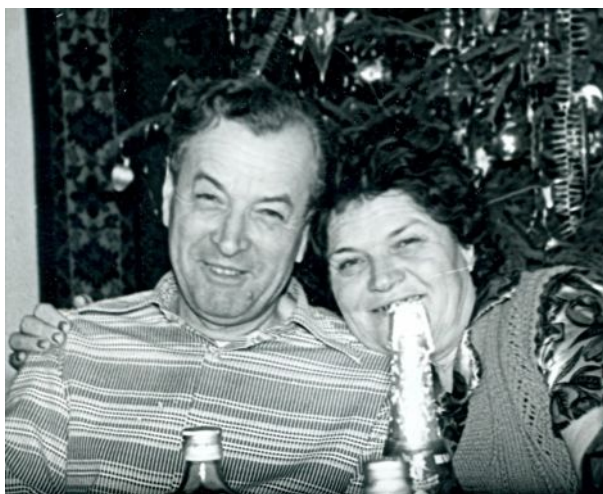
(1923-1994) Tata – Popa Semion

(1924-2008) Mama – Popa Maria

Mama și tata. Viața lor a fost ca un vals. Mereu împreună, mereu alături, mereu mână în mână, mereu în iubire și dragoste

Start în viață

Martie 1950.
Primii pași la vârsta de 11 luni

1950. Cu mama, Popa Maria și tata, Popa Semion

1951. Cu bunicul Dumitru

1953. La vârsta de 2 ani

1956. Cu părinții și fratele Veaceslav

1956. Clasa 1-a, s. Boghenii Vechi, raionul Ungheni.
Cu mama - prima mea învățătoare

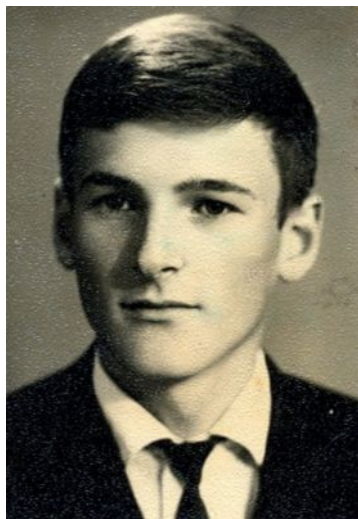

1958. Clasa a 3-a, s. Cetireni, raionul Ungheni

1963. În tabăra de muncă și odihnă, s. Cetireni, raionul Ungheni., clasa a 8-a
(poză reluată din ziarul: Patria, 1963, Nr. 87, P. 2)

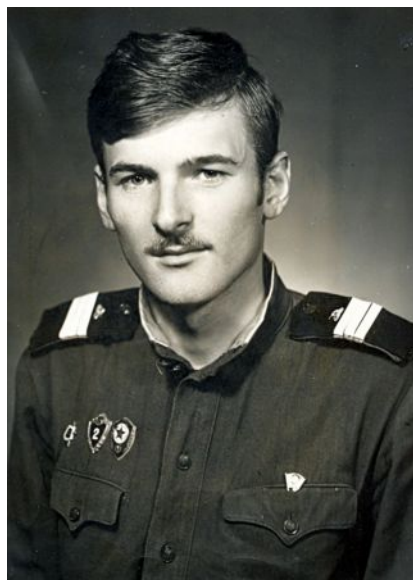
1967. Absolvent al școlii medii moldovenești nr.1,
orașul Ungheni

Propriul drum

1968. Dansator în ansamblul „Struguraș”.
Casa de Cultură, orașul Ungheni

1969. Sergent în Armata Sovietică

1987. Căpitan în rezervă în Armata Sovietică

1975. Jurământul pentru devotament și credință. Șeful secției pașapoarte, miliția raională Ungheni

1985. Director general al Întreprinderii raionale de producere din raionul Ungheni

1995. Director al Biroului Executiv Central al Alianței Forțelor Democratice din Moldova

2002. Președinte al Consiliului Științific Specializat ULIM, DH 12.97.57, pentru conferirea titlurilor științifice de doctor și doctor habilitat în drept

2007. În biblioteca personală

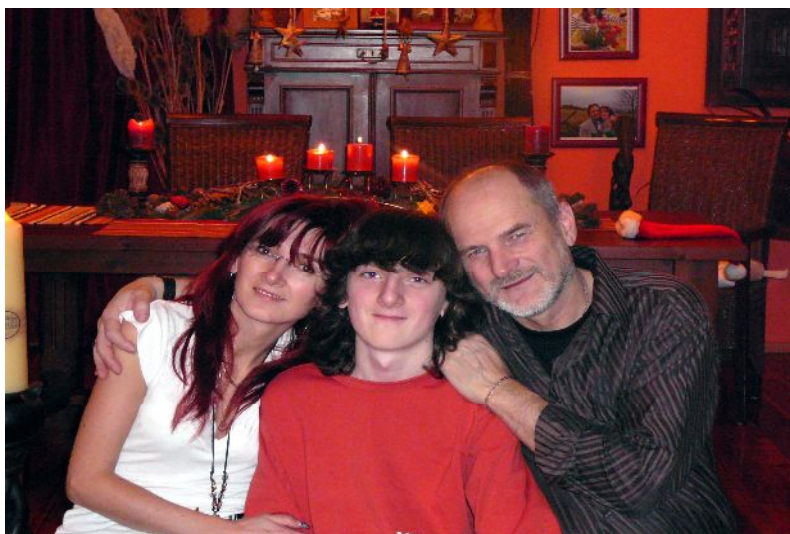

Fetele tatei: Ana și Irina Popa.

2004. Cu fiica Irina, nepoțica Nastea și ginerele Alex.
Nevada, Barajul Hoover Dam, SUA

2007. Cu fiica Ana și nepotul Victor. Germania, Warburg

Participare la conferințe, simpozioane, concursuri

1990. Cu autorii stemei Republicii Moldova Maria Dogaru (România); Gheorghe Vrabie (R.M.) și deputații din Parlamentul Republicii Moldova

1995. Moscova. Conferință internațională. Împreună cu prof. Mandelvi de la Uiveristatea din Milano

1996. Vizita de documentare la Institutul Național de
Administrație Publică din Lisabona, Portugalia

1998. Cu Adrian Ionescu, Director al LGI/OSY, Budapesta

2000. La Conferința Internațională din Sofia, Bulgaria

2000. Cu Prof. Andrei Smochină la Conferința savanților universităților europene privind elaborarea statutului Transnistriei, Kiev

2005. Maastricht. Conferința Internațională . Institutul European de Administrație Publică a Consiliului Europei

2007. Forum Internațional privind Descentralizarea administrativă. Bishkek, Kârgâzstan

Hoinărind prin lume

2004. Cu nepotul Victor.
Arizona, Grand Canion, SUA

2004. Cu familia. Nevada, Las Vegas, SUA

2006. Cu fiica Ana și nepotul Victor.
Hamburg, Germania

2007. Cu fiica Irina. Los Angeles, SUA

2007. Pescuitul în oceanul Pacific. California, SUA

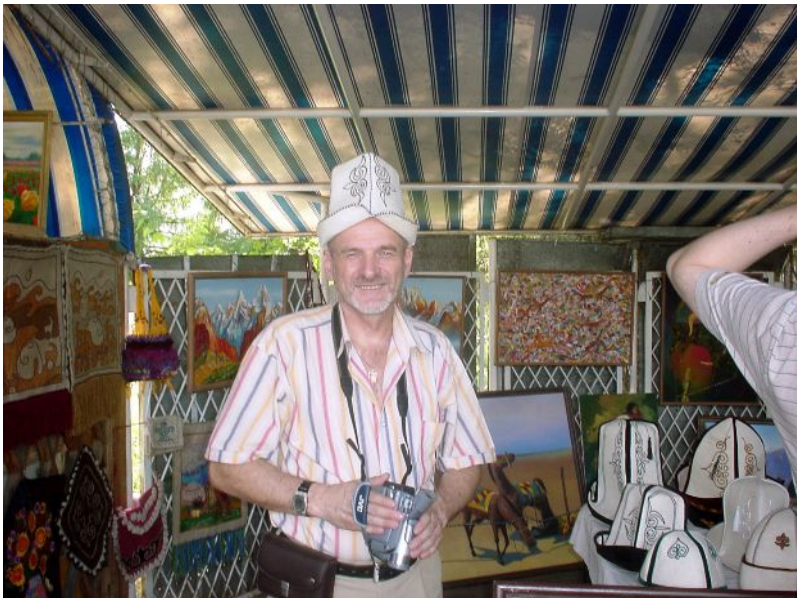

2007. Pescuit în Delta Dunării.
Gârla Turcului, Brațul Sf. Gheorghe, România

2007. Plimbare pe marea Marmara. Istanbul, Turcia

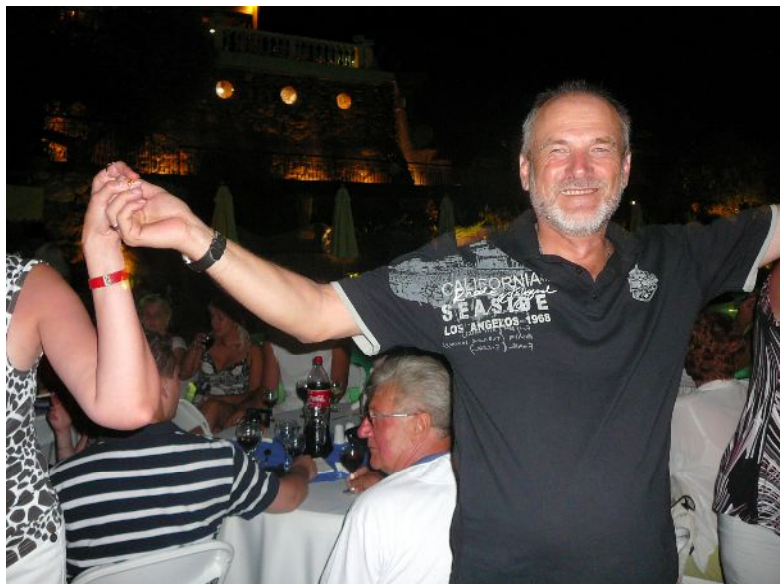
2007. Cu pălărie de kârgâz, Bishkek, Kârgâstan

2008. Cu gondola pe canalele Veneției

2008. Marea Ionică. La bordul feribotului Regina Ioana

2008. Dansând Sirtaki, Neos Marmaras, Grecia

2008. Admirând oraşul Brindisi, Italia

Palmares bibliographic

Doctorat

1998

1. Popa, Victor. Alegerile locale: tz. doct. în drept – drept constituțional / Univ. București. – București, 1998. - 286 p.

Membrii Consiliului pronunțând decizia privind conferirea gradului științific doctor în drept.

Consiliul științific al Universității București care a acordat gradul științific de doctor în drept.

1. Dr.profesor universitar Ioan Muraru
2. Dr.profesor universitar Victor Duculescu
3. Dr.profesor universitar Rădulescu Ana Lucia,
4. Dr.profesor universitar Nicolae Popa
5. Dr.profesor universitar Vasile P.

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

APROBAT de Consiliul profesoral în ședința din 27.6.92

REGISTRUL COMISIILOR
PROFESORAL
C. M. J.

PLANUL INDIVIDUAL AL ACTIVITĂȚII DE PREGĂTIRE

al dozentului **ALUI VICTOR POPA** specialitatea **DR.ȘTI. CONSTITUȚIONAL**
(anului și semestrului) **1992** și **II** 1992

Data începerii anului de pregătire al dozentului

Peste treptele de doctorat

Așteptările locale

REZUMAT

№. crt.	Diracțiunile activităților care vor fi prezentate la licență și examenul de admitere	Data prezentării	Data la care se vor susține examenul	Notă
1.	Drapetul constituțional și instituții politice	15 mai 1992	15 mai 1992	100%
2.	Drapetul administrativ	30 septembrie 1992	10 (1992)	100%
3.	Instituții parlamentare și sisteme electorale contemporane	I decembrie 1992	4.8.1993	100%
4.				

Erortarea ordonată

Resumenle vor fi prezentate și susținute în termen de 1/2 ani, pînă la 27.1992

2000

2. Popa, Victor. Aspecte juridice și politice privind consolidarea statalității Republicii Moldova: tz. doct. habilitat în drept: specialitatea 12.00.02 – drept constituțional, drept administrativ, administrația de stat, drept municipal / Univ. Liberă Intern. din Moldova. – Ch., 2000. – 241 p.

3. Popa, Victor. Aspecte juridice și politice privind consolidarea statalității Republicii Moldova: autoref. al tz. doct. habilitat în drept: specialitatea 12.00.02 – drept constituțional, drept administrativ, administrația de stat, drept municipal / Univ. Liberă Intern. din Moldova. – Ch., 2000. – 22 p.

Consiliul științific specializat

1. Dr.habilitat, prof. univ. Ivanov Vladimir -președinte
2. Dr.conf.univ. Cojocari Eugenia – secretar.
3. Dr.habilitat, prof.univ Smochină Andrei
4. Dr.prof.univ. Dobrinoiu Vasile (România)
5. Dr.prof.univ. Vrabie Genoveva (România)
6. Dr.prof.univ. Bagrii-Șahmatov Leonid (Ucraina)
7. Dr.habilitat, prof.univ. Martîncic Evghenii
8. Dr.habilitat, prof.univ . Vitruc Nicolae (Federația Rusă)

Referenți oficiali

1. Rădulescu Ana Lucia, Doctor în drept constituțional, profesor universitar, Universitatea Independentă „Titu Maiorescu”, București, România.
2. Costache Gheorghe, doctor habilitat în drept constituțional, profesor universitar
3. Todîca Iurii Nicolaevici, Membru corespondent al Academiei de drept din Ucraina, Doctor habilitat, profesor universitar, Șeful catedrei Drept constituțional al Ucrainei al Academiei Naționale Ucrainene de drept în numele lui “Iaroslav Mudrii”, or.Haricov.

Monografii. Volume

Studii de autor

1998

4. Popa, Victor. Dreptul public / Acad. de Administrare Publică pe lângă Guvernul Rep. Moldova. – Ch.: AAP, 1998. – 460 p. – Bibliogr.: p. 455-460.

1999

5. Popa, Victor. Consiliul local în acțiune: monografie. – Ch.: TISH, 1999. – 96 p. – (“Bibl. Fundației “Viitorul””).

6. Popa, Victor. Drept parlamentar al Republicii Moldova: (monografie) / Univ. Liberă Intern. din Moldova. – Ch.: Complexul ed.- poligr. ULIM, 1999. – 234 p. – ISBN 9975-920-15-2.

2001

7. Popa, Victor. Sistemul administrației publice locale în Republica Moldova. – Ch., 2001. – 46 p.

2003

8. Popa, Victor. Lecțiile descentralizării / Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale IDIS “Viitorul”. – Ch.: TISH, 2003. – 32 p. – ISBN 9975-947-33-6.

9. Popa, Victor. Regândirea procesului de reformă al administrației publice locale în R.M. prin politici publice și acțiuni participative / Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale IDIS “Viitorul”. – Ch.: TISH, 2003. – 105 p.

2004

10. Popa, Victor. Autoritățile Publice în Republica Moldova: compendiu asupra structurii, organizării și funcționării lor. – Ch.: Ed. TISH, 2004. – 245 p.

2007

11. Popa, Victor. Funcția publică în contextul reformei serviciului public / Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale IDIS "Viitorul". – Ch.: TISH, 2007. – 115 p.

2008

12. Popa, Victor. Efectele descentralizării: Rolul reprezentantului Guvernului în unitățile administrativ-teritoriale / Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale IDIS "Viitorul". – Ch.: TISH, 2008. – 70 p. – ISBN 978-9975-9553-7-9.

<http://www.viitorul.org/public/1277/ro/studiu%20reprezentant%20guvern%20popa.pdf>.

Studii în colaborare

1995

13. Popa, Victor. Administrația Publică în Republica Moldova / Victor Popa, Boris Negru. – Ch.: APA TACIS, 1995. – 218 p.

1996

14. Ghidul Funcționarului Public din administrația locală / Victor Popa, Igor Munteanu, Angela Dastic [et al.] . – Ch.: Cartier, 1996. - 169 p.

1997

15. Cartea Albă a Dezvoltării Locale în Moldova / Victor Popa, Igor Munteanu, Victor Mocanu [et. al]. – Ch.: Fundația “Viitorul”, 1997. – 191 p.

16. Ghidul funcționarului public din administrația locală: proiect comun al Fundației “Viitorul” și al Fundației IFES-Moldova “Modernizare și dezvoltare locală într-o societate deschisă” / Igor Munteanu, Angela Dastic, Victor Popa [et. al.]. – Ch.: Cartier, [1997]. – 122 p. – ISBN 9975-949-02-9.

1998

17. Cartea Albă a Dezvoltării Locale în Moldova / Victor Popa, Igor Munteanu, Victor Mocanu [et. al]. – Ch.: Fundația “Viitorul”, 1998. – 176 p.

18. Popa, Victor. De la centralism spre descentralizare: [sistemul de administrație publ. din Rep. Moldova] / Victor Popa, Igor Munteanu, Victor Mocanu. – Ch.: Cartier, 1998. – 219 p. - ISBN 9975-949-33-9.

19. Studiu asupra Dezvoltării locale în Republica Moldova / Victor Popa, Igor Munteanu, Victor Mocanu [et. al]. – Ch.: Cartier, 1998. – 157 p.

2000

20. Cartea albă. Situația autonomiei locale în Republica Moldova / Victor Popa, Igor Munteanu, Victor Mocanu [et al.]. – Ch.: Cartier, 2000. - 183 p.

21. Popa, Victor. Administrația publică locală a Republicii Moldova: coment. legislative / Victor Popa, Tatiana Manole, Ion Mihăilută. – Ch.: Museum, 2000. – 288 p. – ISBN 9975-906-31-1.

22. Stabilization of Local Governements / Victor Popa, Liubomir Chiriac, Victor Mocanu [et. al]. – Budapest: Local Governement And Public Servici Reform Initiative & Open Society Institute, 2000. – 225 p.

2001

23. Ghidul primarului / Victor Popa, Igor Munteanu, Liubomir Chiriac [et.al]; coord.și resp ed. Victor Popa. – Ch.: ARC, 2001. – 252 p. – ISBN 9975-61-169-9.

24. Corupția politică: context și semnificații [studiu] / Victor Popa, Igor Munteanu, Natalia Izdebschi [et. al]. – Ch.: Cartier, 2001. – 144 p. – ISBN 9975-137-9.

25. Developing New Rules in the Old Environment Local Governments in the Eastern Europe, in the Caucasus and Central Asia / Victor Popa, Igor Munteanu. – Budapesta: Ed.LGI/OSI, 2001. – 285 p.

2002

26. Descentralizarea finanțelor locale / Vlad Catlabuga, Liubomir Chiriac, Victor Popa [et al.]. – Ch.: TISH, 2002. – 186 p.

27. Sectorul neguvernamental din Republica Moldova: (studiu naț.) / Sorin Cace, Vladimir Catlabuga, Victor Popa [et. al]; coord.: Nicolae Sali, Mihai Lașcu. – Ch., 2002. – 152 p. – ISBN 9975-9670-8-6.

28. Strategia de dezvoltare regională în județul Ungheni: (2001-2006): elab. în cadrul progr. MOL - 97-011 "Consolidarea Guvernământului Local II", jud. Ungheni, apr.- dec. 2001 / Victor Popa, Trevor O'Regan, Lilia

Melnic [et al.]; Fundația “Viitorul”, Human Dynamics: consulting & research. – Ch.: S. n., 2002. – 208 p.: fig., tab.

2003

29. Practici de audit democratic în prevenirea corupției / Igor Munteanu, Victor Popa, Ion Cuhal [et. al.] / Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale “Viitorul” - Ch.: TISH, 2003. - 88p. - ISBN 9975-947-26-3.

30. Probleme ale edificării statului de drept în Republica Moldova / Victor Popa [et al.]; Inst. de Filozofie, Sociologie și Drept al Acad. de Științe a Rep. Moldova; Inst. Nistrean de Economie și Drept. – Ch., 2003. – 539 p. – ISBN 9975-78-225-6.

2005

31. Ghidul primarului / Victor Popa, Liubomir Chiriac, Victor Mocanu [et al.]; Liga Naț. a Asoc. de Primari din Moldova. – Ch.: Universul, 2005. – 319 p.: fig., tab. – ISBN 9975-944-98-1.

32. Reintegrarea Moldovei. Soluții și modele / Ion Creangă, Victor Popa, Andrei Smochină [et al.]. – Ch.: TISH, 2005 (F.E.-P. “Tipogr. Centrală”). – 360 p. – ISBN 9975-947-52-2.

2006

33. Consiliul Securității Naționale în procesul de luare a deciziilor. Analiza comparată: Republica Moldova, România și Ucraina / Inst. de Politici Publice. – Ch.: ED. Cartier, 2006. – 85 p.

2007

34. Ghidul funcționarului public / Victor Popa [et al.]. – Ch.: Ed. „Tehnologii Intelectuale”, 2007. – 258 p.

Articole științifice

Articole în culegeri

1999

35. Popa, Victor. Avantajele și dezavantajele teoriei separației puterilor în stat: [rez.] // Symposia Professorum. Seria Drept 1999 / Univ. Liberă Intern. din Moldova; dir.: A. Galben; red. resp.: Gh. Postică. – Ch., 1999. – P. 6-8. – ISBN 9975-920-06-3.

2000

36. Popa, Victor. Schimbarea formei de guvernământ – imperativ al timpului sau necesități politice? // Symposia Professorum. Seria Drept 2000 / Univ. Liberă Intern. din Moldova; dir.: A. Galben; red.: Gh. Postică. – Ch., 2000. – P. 5-7. – ISBN 9975-920-19-5.

37. Popa, Victor. Stabilization of Local Governements: chapter 7 // Local Governement in Moldova. – Budapesta: Ed. LGI/OSI, 2000. - P. 268-350.

2001

38. Popa, Victor. Consolidarea statalității prin ameliorarea raporturilor între autoritățile publice // Symposia Professorum. Seria Drept: materialele ses. șt. din 4-5 mai 2001 / Univ. Liberă Intern. din Moldova; dir.: A. Galben; coord.: Gh. Postică. – Ch., 2001. – P. 60-68. – ISBN 9975-920-43-8.

2002

39. Popa, Victor. Considerații teoretice cu privire la conceptul tehnicii legislative și tehnicii juridice / Victor Popa, Ion Postu // Symposia Professorum. Seria Drept: materialele ses. șt. din 26-27 aprilie 2002 / Univ. Liberă Intern. din Moldova; dir.: A. Galben; coord.: Gh. Postică. – Ch., 2002. – P. 39-45 . – ISBN 9975-920-69-1.

40. Popa, Victor. Modalități în perfecționare a cadrului juridic al descentralizării și autonomiei // Descentralizarea finanțelor locale. – Ch.: TISH, 2002. – P. 84-100.

41. Popa, Victor. Necesități, modalități și forme de organizare a teritoriului Republicii Moldova // Știința universitară la începutul mileniului trei: simpoz. șt. intern. din 15 oct. 2002: [rez. ale comunicărilor]. – Ch.: Pontos, 2002. – P. 20-21.

42. Popa, Victor. Tendințe, realități și perspective ale dezvoltării administrației publice locale în Moldova // Prioritățile și mecanismele descentralizării în Moldova: conf. șt. – practică, 25-26 iun. 2002, Chișinău. – Ch.: TISH, 2002. – P. 3-7.

2003

43. Popa, Victor. Analiza retrospectivă a evoluțiilor și involuțiilor din sistemul administrației publice locale în Moldova // Agenda descentralizării în Republica Moldova: materiale ale conf. naț., 26-27 februarie 2003, Chișinău. – Ch.: Ed. TISH, 2003. – P. 48-57.

44. Popa, Victor. Prevenirea corupției în administrația publică // Practici de audit democratic în prevenirea corupției / Igor Munteanu, Ion Cuhal, Alina Radu; Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale IDIS „Viitorul”. – Ch.: Ed. TISH, 2003. – P. 21-33.

2005

45. Popa, Victor. Organizarea politico-juridică a statului // Reintegrarea Moldovei. Soluții și Modele / resp. ed.: Ion Creangă, Victor Popa. – Ch.: TISH, 2005 (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”). – P. 33-48. – ISBN 9975-974-52-2. - Idem și în lb. rusă: Политико-юридическая организация. - http://www.ecmimoldova.org/fileadmin/ecmimoldova.org/ocs/trands.expertReport/2_V.Popa-Russian.pdf (27 p.).

2006

46. Popa, Victor. Cadrul juridic al activității CSS-realități și perspective // Consiliul Securității Naționale în procesul de luare a deciziilor. Analiza comparată: Republica Moldova, România și Ucraina / Inst. de Politici Publice. – Ch.: ED. Cartier, 2006. – P. 34-56.

47. Popa, Victor. Gradul general al descentralizării în Republica Moldova // Descentralizarea: elementele unui model / Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”. – Ch.: TISH, 2006. – P. 75-89.

Articole în reviste

1995

48. Popa, Victor. Cadrul legislativ al administrației publice în Republica Moldova // Vocea Civică. – 1995. – Nr 4. – P. 7-9.

49. Popa, Victor. Puterea locală în structura puterii politice // Legea și Viața. – 1995. – Nr 10. – P. 31-36.

50. Popa, Victor. Regim reprezentativ – Regim democratic // Administrarea Publică. – 1995. – Nr 3. – P. 48-54.

1996

51. Popa, Victor. Da autonomia locale da descentralização administrativa na República da Moldávia // Revista de Administracio Local, Centro de Estudos para Desenvolvimento Regional e Local. – 1996. – Nr 154. – P. 381-389.

1997

52. Popa, Victor. Instituția contenciosului electoral – garanția unor alegeri oneste // Vocea Civică. – 1997. – Nr 6. – P. 5-7.

53. Popa, Victor. Rolul autorităților publice reprezentative locale // Administra Publică. – 1997. – Nr 4. – P. 49-69.

54. Popa, Victor. Structura puterii politice // Arena Politică. – 1997. – Nr 10. – P. 11-13.

2000

55. Popa, Victor. Considerațiuni teoretice privind clasificarea și funcțiile autorităților publice în Republica Moldova // Legea și Viața. – 2000. – Nr 2. – P. 9-12.

56. Popa, Victor. Dreptul la autodeterminare vis-à-vis de separatism: [despre două „state” noi – „Republica Moldovenească Nistreană” și „Republica Găgăuzia”] // Avocatul Poporului. – 2000. – Nr 7/9. – P. 18-23.

57. Popa, Victor. Metehne ale descentralizării și autonomiei locale // Forum / Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”. – 2000. – Nr 1. – P. 8-9.

58. Popa, Victor. Profesionalismul – cheia succesului în administrația publică locală // Forum / Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”. – 2000. – Nr 1. – P. 10-12.

2001

59. Popa, Victor. Aspecte ale societății civile în Republica Moldova / Victor Popa, Dadia Yoram // Rev. Naț. de Drept. – 2001. – Nr 7. – P. 70.

60. Popa, Victor. Descentralizarea teritorială și administrativă: standarde și priorități de reformare pentru Moldova în contextul extinderii Uniunii Europene // Forum / Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”. – 2001. – Nr 12-13. – P. 24-27.

2002

61. Popa, Victor. De la descentralizare spre centralism: [probl. ale administrației publice locale] // Reporter M. – 2002. – Nr 1. – P. 3.

Victor Popa - coautor în elaborarea Rapoartelor Naționale

1998

62. Raportul Național asupra dezvoltării umane. Republica Moldova – 1998 / Raisa Botezatu, Lilia Carasciuc, Victor Popa [et al.]. – Ch., 1998. – 84 p. - http://www.undp.md/publications/doc/1998_romania_n_all.pdf.

1999

63. National Human Development Report, Republic of Moldova. – Ch.: UNDP Moldova, 1999. – 134 p.

2000

64. “Moldova 21” Strategia națională pentru Dezvoltare Durabilă: proiect expus dezbaterilor și consultării publice / Veaceslav Afanasiev, Bela Aladjicova, Victor Popa [et al.]; Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP). – Ch., 2000. – 166 p.

2002

65. Raport asupra autonomiei locale în Moldova / Victor Popa, Igor Munteanu; IDIS “Viitorul”. – Ch., 2002. - 21 p.

2003

66. Raport general privind situația autonomiei locale în Republica Moldova: Studiu realizat în cadrul Programului „Creșterea Susținerii Populare în favoarea Autonomiei Funcționale a Puterilor Locale” / IDIS “Viitorul”. – Ch., 2003. - 33 p.

67. Legal and practical developments in the sphere of Local and regional democracy in Moldova / Victor Popa, Igor Munteanu; IDIS "Viitorul". – Ch., 2003. - 10 p.

68. Popa, Victor. Building the Fundamentals of a Democratic State: National Human Development Report, Republic of Moldova, UNDP Moldova. – Ch., 2003. - 10 p.

2004

69. Raport general privind situația autonomiei locale în Republica Moldova / Victor Popa, Viorel Furdui; IDIS "Viitorul". – Ch., 2004. - 15 p.

70. Popa, Victor. Raportul național privind exercitarea justiției constituționale în Republica Moldova / Gheorghe Susarenco, Victor Popa. – Ch.: Prut Internațional, 2004. – 112 p. – ISBN 9975-69-623-6.

Lucrări didactice

2003

71. Popa, Victor. Programa analitică a disciplinei “Drept constituțional și instituții politice” pentru studenții anului 1 BAC / rec.: Vladimir Ivanov, Vladimir Mocreac; Univ. Liberă Intern. din Moldova. Dep. Drept. Cat. Discipline statale. – Ch., 2003. – 48 p.

2005

72. Popa, Victor. Drept parlamentar: [progr. analitică, an de predare 4] // Smochină, Andrei. Curriculum în baza Sistemului European de Credite – ECTS: Specialitatea Drept. Specialitatea: Drept civil, Drept intern., Drept penal / Univ. Liberă Intern. din Moldova; dir.: A. Galben; coord. șt.: A. Guțu. – Ch., 2005. – P. 165, 166. – ISBN 9975-934-56-0.

2006

73. Popa, Victor. E-Portofoliu educațional [resursă electronică]. – 2, 40 Mb. – Ch.: ULIM, 2006. – (CD-ROM). – Accesibil pe Intranet: ftp.ulim.md. – Cuprins: Curs de lecții la disciplinele drept constituțional și drept parlamentar.

74. Popa, Victor. E-Portofoliu educațional [resursă electronică]. – 1, 86 Mb. – Ch.: ULIM, 2006. – (CD-ROM). – Accesibil pe Intranet: ftp.ulim.md. – Cuprins: CV (rom, eng); Programa analitică a cursului “Drept constituțional și instituții politice”; Programă analitică a cursului “Drept parlamentar”; Lista lucrărilor științifice și metodico-didactice ale profesorului universitar, doctor habilitat în drept Popa Victor, publicate în perioada 2000-2006; Lista lucrărilor științifice și metodico-didactice ale profesorului universitar, doctor habilitat în drept Popa Victor; Temele recomandate pentru tezele de licență ale studenților anului 4 BAC și anului 5 secția fără frecvență; Foto.

75. Popa, Victor. Programa analitică a disciplinei “Drept constituțional și instituții politice” pentru studenții anului 1 BAC / Victor Popa, Serghei Țurcan; Univ. Liberă Intern. din Moldova. Catedra Drept public. – Ch., 2006. – 87 p.

76. Popa, Victor. Programa analitică a disciplinei “Drept parlamentar” pentru studenții anului 4 de studii / Univ. Liberă Intern. din Moldova. Catedra Drept public. – Ch., 2006. – 20 p.

2007

77. Popa, Victor. Programa analitică a disciplinei “Drept constituțional și instituții politice” pentru studenții anului 1 BAC / Victor Popa, Serghei Țurcan; Univ. Liberă Intern. din Moldova. Catedra Drept public. – Ch., 2007. – 41 p.

78. Popa, Victor. Programa analitică a disciplinei “Drept parlamentar” pentru studenții anului 4 de studii / Univ. Liberă Intern. din Moldova. Catedra Drept public. – Ch., 2007. – 17 p.

79. Popa, Victor. E-Portofoliu educațional [resursă electronică]. – 1,84 Mb. – Ch.: ULIM, 2007. – (CD-ROM). - ftp.ulim.md. – Cuprins: CV; Curriculum disciplinar; Lista publicațiilor; Bilete de examinare la disciplina “Drept constituțional și instituții politice”; Programa analitică “Drept constituțional și instituții politice”; Programa analitică “Drept parlamentar”; Prelegeri la disciplina “Drept constituțional și instituții politice”; Prelegeri la disciplina “Drept parlamentar”; Teme pentru teze de licență (rom); Teme pentru teze de licență (rus).

2008

80. Popa, Victor. Programa analitică a disciplinei “Drept constituțional și instituții politice” pentru studenții anului 1 BAC / Victor Popa, Serghei Țurcan; rec.: A. Smochină; Univ. Liberă Intern. din Moldova. Catedra Drept public. – Ch., 2008. – 87 p.

81. Popa, Victor. E-Portofoliu educațional [resursă electronică]. – 2, 72 Mb. – Ch.: ULIM, 2008. – (CD-ROM). Accesibil pe Intranet: <ftp.ulim.md>. – Cuprins: Texte ale prelegerilor la disciplinele “Drept constituțional” și “Drept parlamentar”; Programa analitică a cursului “Drept constituțional”, 2007-2008; Programa analitică a cursului “Drept parlamentar”, 2007-2008; Temele tezelor de licență – 2007 (rom, rus).

Cronică. Note. Omagii

2000

82. Popa, Victor. Prefață // Munteanu, Igor. Fundamentarea juridică a regionalismului în Republica Moldova. – Ch.: Cartier, 2000. – P. 3-5.

83. Popa, Victor. Prefață // Corupția în Moldova. – Ch.: Arc, 2000. – P. 3-5.

2005

84. Popa, Victor. Cuvânt introductiv // Reintegrarea Moldovei. Soluții și modele. – Ch.: TISH, 2005. – P. 5-7. – ISBN 9975-947-52-2.

2006

85. Popa, Victor. Pedagog de vocație: [omagiu pentru A. Smochină, prof. univ., doct. habilitat în șt. juridice] // Andrei Smochină la 60 de ani: biobibliogr. / Univ. Liberă Intern. din Moldova; Dep. Inf. Biblioteconomic. – Ch., 2006. – P. 7-10. – ISBN 978-9975-920-01-8.

86. Popa, Victor. Prefață // Descentralizarea: elementele unui model / Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”. – Ch.: TISH, 2006. – P. 3-4.

2008

87. Popa, Victor. Prefață // Cușmir, Marcel. Sisteme constituționale europene. – Ch., 2008. – P. 4-6.

Materiale promoționale, de prezentare

1975

88. Popa, Victor. Adunări sătești ale cetățenilor // Octombrie (Ungheni). – 1975. – 20 mart. – P. 2. – Cu caract. chir.

89. Popa, Victor. Să păzim pământul // Octombrie (Ungheni). – 1975. – 23 oct. – P. 2. – Cu caract. chir.

90. Popa, Victor. Sector important // Octombrie (Ungheni). – 1975. – 9 oct. – P. 2. – Cu caract. chir.

1976

91. Popa, Victor. Interpelări ale deputaților // Octombrie (Ungheni). – 1976. – 13 iul. – P. 2. – Cu caract. chir.

1978

92. Popa, Victor. Îndeplinind poruncile alegătorilor // Octombrie (Ungheni). – 1978. – 17 iun. – P. 2. – Cu caract. chir.

1981

93. Popa, Victor. Școală a educației // Octombrie (Ungheni). – 1981. – 29 sept. – P. 2. – Cu caract. chir.

1982

94. Popa, Victor. Fiecare scrisoare reprezintă omul // Octombrie (Ungheni). – 1982. – 23 noiemb. – P. 2. – Cu caract. chir.

1983

95. Popa, Victor. Program complex de lungă durată // Octombrie (Ungheni). – 1983. – 20 ian. – P. 2. – Cu caract. chir.

1985

96. Popa, Victor. Pentru ca agitația să-și atingă scopul // Octombrie (Ungheni). – 1985. – 12 mart. – P. 2. – Cu caract. chir.

1991

97. Попа, Виктор. Разве наши крестьяне недоумки?: [по поводу проекта Земельного Кодекса Респ. Молдова] // Сфатул цэрий. – 1991. – 14 сент. – P. 2.

1992

98. Popa, Victor. Expunere de motive la proiectul legii privind alegerea Parlamentului publicat în paginile anterioare ale ziarului nostru / Victor Popa, Victor Pușcaș, Valeriu Cuzmenco // Moldova suverană. – 1992. – 19 noiemb. – P. 1.

1993

99. Popa, Victor. O “gaură neagră” în universul drepturilor omului: [pe marginea respectării drepturilor omului în cazul “grupului Ilașcu”] // Observatorul. – 1993. – 16 noiemb. – P. 2.

100. Popa Victor. Stat suveran, democrat, de drept sau Joc fără reguli?: [Rep. Moldova] // Sfatul țării. – 1993. – 27 ian., 2 febr. – P. 3; Сфатул цэрий. – 1993. – 3, 10, 17 февр. – P. 2.

101. Попа, Виктор. В аппарате парламента уже обсуждают процедуру досрочных выборов: [о проекте Закона о выборах: интервью с разработчиком проекта В. Попа] / записал А. Хавронин // Независимая Молдова. – 1993. – 11 сент. – P. 2.

102. Попа, Виктор. «Я верю в мудрость нашего избирателя...»: [интервью с одним из авторов Закона о выборах нар. депутатов В. Попа] / вел интервью В. Вислогузов // Молодёжь Молдовы. – 1993. – 2 нояб. – P. 3.

1994

103. Popa Victor. Degrevarea obligatorie contravine legii electorale: [coment. la “Decretul privind unele măsuri pentru pregătirea și desfășurarea alegerilor parlamentare din 27 februarie”] // Observatorul de Chișinău. – 1994. – 18 ian. – P. 2.

1995

104. Popa, Victor. La ordinea zilei – problemele organizatorice: Blocul Electoral “Alianța Forțelor Democratice” a procedat la organizarea campaniei electorale în centru și în structurile teritoriale: [dialog cu V. Popa, preș. Biroul Executiv Central al AFD] // Libertatea. – 1995. – 1 febr. – P. 1-2.

105. Popa, Victor. Puterea locală în structura puterii politice // Legea și viața. – 1995. – Nr 10. – P. 31-36.

1996

106. Popa, Victor. Constituționalism în condiții de neprofesionalism și analfabetism juridic: [opinii privind activitatea Curții Constituționale] // Libertatea. – 1996. – 10 apr. – P. 2.; Luceafărul. – 1996. – 18 apr. – P. 2-3.

1997

107. Popa, V. Puterea locală în structura puterii politice // Arena politică. – 1997. – Nr 10. – P. 11-12. – Rez. În lb. engl.

1998

108. Bugetul, inițiativa privată și interesele colectivităților: [materiale ale mesei rotunde cu participarea: Victor Popa, reprezentant al Fundației IDIS “Viitorul” [et al.] / a înregistrat: Vasile Trofăilă; foto: Sergiu Cojocaru // Moldova suverană. – 1998. – 9 iul. – P. 3.

1999

109. Popa, Victor. Consiliile locale s-au transformat în organisme nominale și neviabile: [interviu cu V. Popa, prof. univ.] // Vocea Civică. – 1999. – Nr 3/4. – P. 4.

110. Popa, Victor. Consiliul local în acțiune: [fragm. din p. a 4-a a cărții cu același tit.] / prez. de Vasile Trofăilă // Moldova suverană . - 1999. - 28 oct. - P. 3.

111. Popa, Victor. La răscruce: [pe marginea reorganizării adm. teritoriale] // Moldova suverană. – 1999. – 12 mai. – P. 2.

2000

112. Popa V. Considerațiuni teoretice privind clasificarea și funcțiile autorităților publice în Republica Moldova // Legea și viața. – 2000. – Nr 2. – P. 9-12. - Bibliogr. în note.

113. Popa, Victor. “...în majoritatea cazurilor este vorba de răfuieli politice”: [interviu cu V. Popa, expert, Fundația IDIS “Viitorul”] // Vocea civică. – 2000. – Nr 6. – P. 2, 3. - <http://www.e-democracy.md/files/voceacivica/vocea33.pdf>.

114. Popa, Victor. “... legislația care reglementează activitatea administrației publice nu este respectată”: [interviu cu V. Popa, prof. univ.] // Vocea civică. – 2000. – Nr 2. – P. 3, 4.

2001

115. Попа, Виктор. „ ... законодательство, регламентирующее деятельность публичной администрации, не соблюдается”: [interviu] // Гражданский голос. – 2001. – Nr 2. – P. 3, 4.

2002

116. Popa, Victor. De la descentralizare spre centralism: [probl. ale administrației publ. locale] // Reporter M. – 2002. – Ian. (Nr 1). – P. 3.

117. Popa, Victor. Nu vom avea alegeri locale anticipate la 7 aprilie: [interviu cu V. Popa, doct. habilitat în drept constituțional, prof. univ.] / consemnare: Eleonora Lisnic. // Gazeta românească. – 2002. – 22 febr. – P. 3.

2003

118. Popa, Victor. Guvernanții demontează mecanismul democrației: reforma administrativ teritorială: [interviu cu V. Popa, coord. Progr. la Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale “Viitorul” / consemnare: Tatiana Corai // Capitala. – 2003. – 15 mart. – P. 6.

119. Popa, Victor. Victor Popa: ”Consiliul este “micul parlament” al comunității locale”: [interviu cu prof. univ., expert al Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale “Viitorul”] / consemnare: Nicolae Roibu // Timpul. – 2003. – 8 mai. – P. 5.

2004

120. Popa, Victor. Argumentul economic și instituțional a fost în mod constant neglijat de către cei care și-au asumat meritul de a “reforma” administrația în ultimii ani: [interviu cu V. Popa, doct. habilitat în drept, prof. univ.] / interviu realizat de Vasile Grozavu // Capitala. – 2004. – 14 iul. – P. 4.

121. Popa, Victor. Este un mare păcat să trădezi interesele locuitorilor municipiului de dragul jocurilor politice: [interviu cu V. Popa, prof. univ., doct. habilitat în drept] / interviu realizat de Vasile Grozavu // Capitala. – 2004. – 20 mart. – P. 3.

122. Popa, Victor. Sistemul administrației publice locale trebuie constituit astfel ca primarii să nu facă promisiuni: [interviu cu V. Popa, coord. de progr. la Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale IDIS “Viitorul”] / a intervievat Vasile Grozavu // Capitala. – 2004. – 17 ian. – P. 4-5.

2005

123. Popa, Victor. Crearea acestui minister ar fi logică numai în contextul refacerii județelor // Democrația. – 2005. – 22 febr. – P. 11.

2006

124. Popa, Victor. „Este ceva anormal când guvernul repară acoperișurile și „relansează” băile publice”: [pe marginea reformei administrației publ.: interviu cu V. Popa, prof. univ. Univ. Liberă Intern. din Moldova] / consemnare: Alina Țurcanu // Timpul de dimineață. – 2006. – 4 apr. – P. 5. <http://arhiva.timpul.md/Article.asp?idIssue=287&idRubric=3290&idArticle=8156>

2007

125. Popa, Victor. Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale: anunț privind Dezbaterile Publice pe marginea proiectului Legii cu privire la proprietatea unităților administrativ-teritoriale ale Republicii Moldova. <http://www.viitorul.org/public/949/ro/Anunt%20Dezbateri%20Publice%20Legea%20PUAT%202007.doc>

126. Попа, Виктор. Служить государству или обслуживать общество?: [по поводу законопроекта о публ. службе и статусе публ. служащего: интервью с экспертом IDIS „Viitorul” В. Попа] / записала Ольга Златая // Кишин. обозреватель. – 2007. – 1 февр. – Р. 4.

2008

127. Popa, Victor. Când am auzit de acest decret, am pufnit în râs. E o practică veche, sovietică de a decreta ziua www.timpul.md/Rubric.asp?idIssue=51&idRubric=976 - 49k.

128. Popa, Victor. IDIS ‘Viitorul’ recomandă restabilirea verigii de legătură dintre administrația centrală și cea locală: comunicat de presă (07.08.2008) // <http://www.viitorul.org/public/1265/ro/comunicat%20idis%20studiu%20descentralizare%2007.08.08%20follow-up.doc>.

129. Popa, Victor. Privire generală asupra ultimelor tendințe în sistemul administrației publice locale. <http://mioritix.tripod.com/discriptio/s4>.

**Victor Popa – redactor, recenzent, conducător și
consultant științific, responsabil de ediții**

***Victor Popa - redactor, coordonator, responsabil
de ediții***

2000

130. Corupția: studii privind diferite aspecte ale corupției în Republica Moldova / *red.: V. Popa*. - Ch.: Arc, 2000. - 382 p. - ISBN 9975-61-145-1. <http://www.scribd.com/doc/7092056/Coruptia>.

131. Symposia Professorum. Seria Drept: 2000 / Univ. Liberă Intern. din Moldova; dir.: A. Galben; red.: Gh. Postică; *resp. ed.: V. Popa*. - Ch.: ULIM, 2000. - 47 p. - ISBN 9975-920-19-5.

132. Administrația publică locală a Republicii Moldova: comentarii legislative / Victor Popa, Tatiana Manole, Ion Mihăilută; *resp. ed.: Victor Popa*. - Ch.: Museum, 2000. - 288 p. - ISBN 9975-906-31-1.

2001

133. Developing New Rules in the Old Environment. Local Governments in the Eastern Europe, in the Caucasus and Central Asia / *ed. by: Victor Popa, Igor Munteanu*. - Budapesta: Ed. LGI/OSI, 2001. - 265 p.

134. Ghidul primarului / Victor Popa, Igor Munteanu, Liubomir Chiriac [et.al]; *coord. și resp ed.: Victor Popa*. - Ch.: ARC, 2001. - 252 p. - ISBN 9975-61-169-9.

2002

135. “Prioritățile și mecanismele descentralizării în Moldova” (2002; Chișinău). Prioritățile și mecanismele descentralizării în Moldova: conf. șt.-practică, 25-26 iun. 2002 / Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) “Viitorul”; *resp. ed.: V. Popa*. – Ch., 2002. – 71 p. – Bibliogr. la sfârșitul art. – ISBN 9975-947-21-2.

2003

136. Agenda descentralizării în Moldova: conf. naț., 26-27 febr. 2003, Chișinău / *resp. ed. Victor Popa*. – Ch.: TISH. – 83 p.

2004

137. Analele Universității Libere Internaționale din Moldova. Drept: 2003. Vol. 4 / Univ. Liberă Intern. din Moldova; dir. publ.: A. Galben; coord. șt.: Gh. Postică; *col. red.: ... Victor Popa*; red. resp. Andrei Smochină. – Ch., 2004. – 126 p. – ISBN 975-934-16-1.

138. Symposia Professorum: Seria Drept: materialele ses. șt. din 10-11 oct. 2003 / Univ. Liberă Intern. din Moldova; dir. publ.: A. Galben; coord. șt.: Gh. Postică; *resp. ed.: Victor Popa*. – Ch.: Complexul ed.-poligr. ULIM, 2004. – 121 p. – ISBN 9975-934-31-5.

2005

139. Analele Universității Libere Internaționale din Moldova. Drept: 2004. Vol. 5 / Univ. Liberă Intern. din Moldova; dir. publ.: A. Galben; coord. șt.: V. Moraru; *col. red.: ... Victor Popa*; red. resp. Andrei Smochină. – Ch., ULIM, 2005. – 192 p. – ISBN 9975-934-55-2.

140. Ghidul primarului / Liga Naț. a Asoc. de Primari din Moldova; *coord. ed.: Victor Popa, Liubomir Chiriac, Victor Mocanu*. – Ch.: Universul, 2005. – 320 p. – ISBN 9975-944-98-1.

141. Reintegrarea Moldovei. Soluții și Modele / *resp. ed.*: Ion Creangă, Victor Popa. – Ch.: TISH, 2005 (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”). – 359 p.: tab. – Texte: lb. rom., engl., rusă. – ISBN 9975-974-52-2.

142. Symposia Professorum: Seria Drept: materialele ses. șt. din 8-9 oct. 2004 / Univ. Liberă Intern. din Moldova; dir. publ.: A. Galben; coord. șt.: V. Moraru; *resp. ed.*: Victor Popa. – Ch.: ULIM, 2005. – 228 p. – ISBN 9975-934-63-3.

2006

143. Analele Universității Libere Internaționale din Moldova. Drept: 2005. Vol. 6 / Univ. Liberă Intern. din Moldova; dir. publ.: A. Galben; coord. șt. P. Parasca; *col. red.*: ... Victor Popa; red. *resp.* Andrei Smochină. – Ch., 2006. – 177 p. – ISBN 978-9975-934-06-0.

144. Descentralizarea: elementele unui model / Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale IDIS “Viitorul”; *resp. ed.*: Victor Popa. – Ch.: TISH, 2006. – 120 p. – ISBN 978-9975-9533-6-2.

2007

145. Analele Universității Libere Internaționale din Moldova Seria Drept: 2007. Vol. 7 / Univ. Liberă Intern. din Moldova; *consiliul red.*: Vitalie Gamurari, ..., Victor Popa. – Ch.: ULIM, 2007. – 177 p. – ISBN 978-9975-920-44-5.

146. Ghidul funcționarului public / *red.*: Victor Popa. – Ch.: Tehnologii intelectuale, 2007. – 446 p.

Victor Popa – conducător și consultant științific

2003

147. Postu, Ion. Rolul și importanța tehnicii legislative în ascensiunea calității reglementării relațiilor sociale: tz. de doct. în drept.: specialitatea 12.00.01 – teoria statului și dreptului, istoria statului și dreptului, istoria doctrinelor politice și de drept / Ion Postu; cond. șt.: Victor Popa; Univ. Liberă Intern. din Moldova. – Ch., 2003. – 145 p.

148. Postu, Ion. Rolul și importanța tehnicii legislative în ascensiunea calității reglementării relațiilor sociale: autoref. al tz. doct. în drept.: specialitatea 12.00.01 – teoria statului și dreptului, istoria statului și dreptului, istoria doctrinelor politice și de drept / Ion Postu; cond. șt.: Victor Popa; Univ. Liberă Intern. din Moldova. – Ch., 2003. – 24 p.

2005

149. Tutunaru, Mircea. Probleme teoretice și practice în edificarea statului de drept: cifrul și denumirea specialității: 12.00.02 – Drept public (constituțional, administrative, polițienesc, militar, financiar, vamal, inf., ecologic); organizarea și funcționarea instituțiilor de drept: tz. doct. în drept / Mircea Tutunaru; cond. șt.: Victor Popa; Univ. Liberă Intern. din Moldova. – Ch., 2005. – 145 p.

150. Udrescu, Gheorghe. Instituții și mecanisme politico-juridice privind garantarea supremației constituției: Cifrul și denumirea specialității: 12.00.02 – Drept public (constituțional, administrative, polițienesc, militar, financiar, vamal, informațional, ecologic); organizarea și funcționarea instituțiilor de drept: tz. doct. în drept / Gheorghe Udrescu; cond. șt.: Victor Popa; Univ. Liberă Intern. din Moldova. – Ch., 2005. – 120 p.

2008

151. Baltag, Dumitru. Teoria răspunderii juridice: aspecte doctrinare, metodologice și practice: Specialitatea 12.00.01 – Teoria Generală a Dreptului; Istoria doctrinelor politice și de drept: tz. dr. habilitat în drept / Dmitrii Baltaga; consultant șt.: Victor Popa; Min. Educației și Tineretului a Rep. Moldova, Univ. Liberă Intern. din Moldova. Fac. Drept. Catedra drept public. – Ch.: S.n., 2008. – 292 p.

Victor Popa - recenzent

2004

152. Țurcan, Serghei. Reglementarea constituțională a participării autorităților executive la etape parlamentare ale procesului legislativ / *rec. V. Popa* // Analele Universității Libere Internaționale din Moldova. Drept: 2004. Vol. 5 / Univ. Liberă Intern. din Moldova; dir.: A. Galben; red. resp.: A. Smochină. – Ch.: ULIM, 2004. – P. 53-60.

153. Postu, Ion. Strategii de perfecționare a procesului de elaborare a legislației / *rec. V. Popa* // Analele Universității Libere Internaționale din Moldova. Drept: 2004. Vol. 5 / Univ. Liberă Intern. din Moldova; dir.: A. Galben; red. resp.: A. Smochină. – Ch.: ULIM, 2004. – P. 61-69.

2005

154. Smochină, Carolina. Baza juridică de funcționare a Parlamentului European conform Tratatului instituind o Constituție pentru Europa / *rec. V. Popa* // Revista Națională de Drept. – 2005. – Nr 3. – P. 23-27.

155. Țurcan, S. Considerații teoretice cu privire la publicarea legii ca etapă a procesului legislativ / S. Țurcan, I. Postu; *rec. V. Popa // Legea și Viața*. – 2005. – Nr 6. – P. 30-32.

2006

156. Popa, Victor. [Recenzie] // *Revista Națională de Drept*. – 2006. – Nr 10. – [Cop. a 3-a]. – Rec. la cartea: Smochină, Carolina. *Parlamentul European: de la Primele construcții la instituirea Constituției pentru Europa*. – Ch.: Bons Offices, 2006. – 160 p.

2007

157. Nemerenco, Valeriu. Evoluția administrației publice în municipiul Chișinău / *rec. V. Popa // Revista Națională de Drept*. – 2007. – Nr 11. – P. 55-59.

158. Nemerenco, Valeriu. Organizarea administrativ-teritorială: studiu comparat / *rec. V. Popa // Revista Națională de Drept*. – 2007. – Nr 10. – P. 56-60.

159. Nemerenco, Valeriu. Autoritățile deliberative ale municipiului Chișinău / *rec. V. Popa // Revista Națională de Drept*. – 2007. – Nr 9. – P. 57-60.

160. Bratu, D. Principiul autonomiei locale / *rec. V. Popa // Revista Națională de Drept*. – 2007. – Nr 3. – P. 68-69.

2008

161. Bantuș, Natalia. Unele considerațiuni privind legătura indisolubilă între elementele constitutive ale statului / *rec. V. Popa // Revista Națională de Drept*. – 2008. – Nr 4. – P. 62-67.

Referințe privind activitatea lui Victor Popa

2001

162. [Victor Popa: date biogr.] // Dron, Ion. Profesorii Universității Libere Internaționale din Moldova = Les professeurs de l' ULIM = Преподаватели УЛИМ / I. Dron, D. Vicol; trad. în lb. fr.: A. Guțu, în lb. rusă: L. Slobodeniuc; coord.: Gh. Postică. – Ch.: ULIM, 2001. – P. 54-56.- ISBN 9975-920-47-0.

2002

163. [Popa, Victor doct. habilitat, conferențiar universitar, Expert IDIS „Viitorul”] / Constituția R.M. – sursa fundamentală de legitimitate democratică în procesul de reglementare a conflictului transnistrean // Programul Conferinței “Perspectiva soluționării conflictului transnistrean prin federalizarea Republicii Moldova” din 6, 7 decembrie 2002, Chișinău / Institutul de Politici Publice. www.ipp.md/files/Calendar/2002/Programa_Federalizarea20_06_12_2002_Rom.doc

2003

164. [Victor Popa, jurist, expert, IDIS-Viitorul] // Conflicte de interes în administrația publică locală: între mecanismele de reglare și control: proiect (16-18 mai 2003, Sinaia). http://www.soros.md/docs/report2003/ro/12_program_est_est_text_2.htm.

165. [Victor Popa, prof. univ.] // Galben, Andrei. ULIM: 1992-2002. Pagini de istorie = Страницы истории. – Ch.: ULIM (Combinatul poligrafic), 2003. – P. 214. – ISBN 9975-920-98-5.

2006

166. [Victor Popa: pe marginea activității profesionale] // Noutățile reformei administrației publice centrale din 21 martie 2006. <http://www.rapc.gov.md/file/Noutatile%20Reformei%2004.pdf>.

2007

167. [Victor Popa – prof. univ., doct. habilitat în drept] / Toma, Marcel. Drept constituțional și administrație publică // ULIM – 15 ani de ascensiune: Supliment ed. de “VIP magazin”. – Ch., 2007. – P. 26.

2008

168. Roșca, Virginia. Taușanji și-a retras semnătura de pe Declarația de Independență : [pe marginea declarației juristului V. Popa, privind retragerea semnăturii deputatului Taușanji de pe Declarația de Independență] // Flux continuu: ed. de vineri. – 2008. – 15 febr. – P. 5. - <http://www.flux.md/editii/200826/articole/1963/>.

2009

169. [Popa Victor: inf. profesionale] // Echipa de experți a Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale IDIS “Viitorul”. <http://www.viitorul.org/expert.php?l=ro&idc=113>.

170. [Popa, Victor: activitate profesională] // Experții IDIS “Viitorul” consideră nejustificată revenirea la sistemul de raioane. - <http://it.moldova.org/news/reforma-administrativteritoriala-din-2003-755-rom.html>.

171. Tatarov, Sergiu. [Reforma administrației publice locale]: [pe marginea contribuțiilor lui Victor Popa, expert, IDIS “Viitorul”: interviu cu S. Tatarov, consilier principal de stat, șeful Unității de coordonare a reformei administrației publice]. - <http://old.azi.md/iv?iv=120&lang=Ro>.

172. [Victor Popa: inf. profesionale] // Comitetul profesoral de supraveghere a reformei Administrației Publice Centrale. - <http://rapc.gov.md/md/coord/1274/>.

173. [Victor Popa: membru al Consiliului profesoral IDIS “Viitorul” // Consiliul profesoral – IDIS “Viitorul” <http://www.civic.md/details/institutul-pentru-dezvoltare-si-initiative-sociale-idisviitorul.html>.

174. Structura organizațională a IDIS “Viitorul”: [doct. habilitat V. Popa – contribuții pentru dezvoltarea IDIS “Viitorul”] <http://economie.moldova.org/news/structura-organizationala-24-rom.html>.

175. Țurcanu, Alina. Cetățenia dublă: contraindicată funcționarilor publici?: [pe marginea opiniei lui V. Popa, prof. univ. ULIM, doct. habilitat în drept, asupra problemei dublei cetățenii]. - <http://www.basarabeni.ro/stiri.php?action=read&pagina=118>.

Cercetările Profesorului Victor Popa – suport informațional-metodologic

(referințe la lucrările lui Victor Popa)

1998

176. Manole, Tatiana. Finanțe publice: Teorie și aplicații. – Ch.: AAP, 1998. – 348 p.

1999

177. Chiriac, Liubomir. ABC-ul dezvoltării locale. – Ch.: TISH, 1999. – 64 p. – ISBN 9975-947-06-6

2000

178. Costachi, Gheorghe. Statul de drept: între teorie și realitate. – Ch., 2000. – 243 p.

179. Munteanu, Igor. Dezvoltarea regională în Republica Moldova. – Ch.: Cartier, 2000. – 186 p.

180. Zubco, Valeriu. Curtea Constituțională – unica autoritate publică politico-jurisdicțională: 12.00.02 – Dreptul constituțional; administrația de stat; dreptul administrativ; dreptul municipal: tz. doct. în drept. – Ch., 2000. – 218 p.

2001

181. Creangă, Ion. Organizarea administrativă a teritoriului: cu comentarii la Legea nr. 191-XIV din 12 noiembr. 1998, privind organizarea administrativ-teritorială a Rep. Moldova / Ion Creangă, Oleg Uțică; Univ. de Studii Umanistice din Moldova. – Ch.: FEP “Tip. Centrală”, 2001. – 160 p. – ISBN 9975-78-128-4.

182. Mocanu, Victor. Descentralizarea serviciilor publice: concepte și practici. – Ch.: TISH, 2001. – 216 p. – ISBN 9975-947-11-5.

183. Orlov, Maria. Drept administrativ. – Ch.: Epigraf, 2001. – 216 p. – ISBN 9975-903-35-5.

2002

184. Bantuș, Igor. Protecția mandatului parlamentar - mecanism inerent în realizarea suveranității naționale. – Ch., 2002. – 247 p.

185. Zubco, Valeriu. Reprezentantul statului în teritoriu în dreptul comparat. – Ch.: Prut Internațional, 2002. – 104 p. – ISBN 9975-69-281-8.

2003

186. Costachi, Gheorghe. Fenomenul constituționalismului în evoluția Republicii Moldova spre statul de drept / Gh. Costachi, I. Guceac. - Ch.: FEP “Tip. Centrală”, 2003. – 344 p. – ISBN 9975-78-229-9.

187. Creangă, Ion. Curs de Drept administrative. Vol.1. – Ch.: Epigraf, 2003. – 334 p. – ISBN 9975-903-67-3.

188. Furdui, Viorel. Autonomia patrimonială a unităților administrativ-teritoriale în Republica Moldova: (aspecte teoretice și practice) / Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale IDIS “Viitorul”. – Ch.: TISH, 2003. – 56 p. – ISBN 9975-947-27-1.

189. Manole, Tatiana. Finanțele publice locale. Rolul lor în consolidarea autonomiei financiare la nivelul unităților administrativ-teritoriale. - Ch.: Epigraf, 2003. – 240 p.

190. Prohnițchi, Valeriu. Contextul economic și instituțional al corupției / Centrul Politici Economice al Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale “Viitorul”. – Ch.: TISH, 2003 (Tipogr. Centrală). – 64 p. - (Col. “Evaluarea mediului instituțional al economiei”). - ISBN 9975-947-34-4.

2004

191. Bantuș, Igor. Drept constituțional. – Ch., 2004. – 89 p.

192. Furdui, Viorel. Ghidul juridic al alesului local / Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale IDIS “Viitorul”. – Ch.: TISH, 2004. – 240 p. – ISBN 9975-947-36-0.

193. Guceac, Ion. Curs elementar de Drept constituțional / Min. Afacerilor Interne al Rep. Moldova; Acad. de Poliție “Ștefan cel Mare”. - Ch., 2004. – 280 p. – ISBN 9975-930-26-3.

2006

194. Smochină, Carolina. Parlamentul european: de la primele construcții la instituirea Constituției pentru Europa / Univ. Liberă Intern. din Moldova. - Ch.: CEP “Bons Offices”, 2006. – 159 p. – ISBN 978-9975-928-98-4.

2008

195. Cușmir, Marcel. Sisteme constituționale europene. - Ch., 2008. – 76 p.

2009

196. Lista literaturii de specialitate a bibliotecii Procuraturii Generale: [inclusiv lucrările lui Victor Popa]. <http://www.procuratura.md/md/proc/>.

197. Resurse bibliografice disponibile la Biblioteca Academiei de Administrare Publică pe lângă Președintele RM (AAP): [inclusiv lucrările lui Victor Popa]. - [www.europa.md/upload/File/Studiieuropene/biblioteca AAP.doc](http://www.europa.md/upload/File/Studiieuropene/bibliotecaAAP.doc).

Discipolii Profesorului Victor Popa

2001

Igor Munteanu. 2001. Doctor în drept.

Tema studiului: Fundamentarea teoretică și juridică a regionalismului în Republica Moldova.

Director executiv al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale - IDIS "Viitorul".

Victor Mocanu. 2001. Doctor în drept.

Tema studiului: Raportul dintre interesul național și interesul local în procesul descentralizării serviciilor publice.

Doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Europene din Moldova.

2002

Ion Moroșanu. 2002. Doctor în drept.

Tema studiului: Garanții juridice privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului în Republica Moldova.

Doctor, conferențiar universitar, Universitatea Slavonă din Moldova.

2003

Ion Postu. 2003. Doctor în drept.

Tema studiului: Rolul și importanța tehnicii legislative în ascensiunea calității reglementării relațiilor sociale.

Doctor, conferențiar universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, facultatea Drept, catedra Drept public.

2005

Gheorghe Udrescu. 2005. Doctor în drept.

Tema studiului: Instituții și mecanisme politico-juridice privind garantarea supremației Constituției.

Director al Companiei de Asigurări ARDAF, orașul Slatina, România.

Mircea Tutunaru. 2005. Doctor în drept.

Tema studiului: Probleme teoretice și practice în edificarea statului de drept.

Doctor, conferențiar universitar, Universitatea “Titu Maiorescu”, București, România.

2007

Furdui Viorel. 2007. Doctor în drept.

Tema studiului: Raporturile autorităților publice locale în administrarea patrimoniului unităților administrativ-teritoriale.

Doctor, conferențiar universitar, Universitatea Slavonă din Moldova, expert juridic IDIS “Viitorul”.

2008

Nemirencu Valeriu. 2008. Doctor în drept.

Tema studiului: Modele și sisteme de administrație a municipiilor capitală.

Pretor, sectorul Buiucani, mun. Chișinău.

2009

Buzescu Gheorghe. 2009. Doctor în drept.

Tema studiului: Locul și rolul funcționarului public în aparatul de stat.

Șef catedră Ordine publică al Inspectoratului General al Poliției de Frontieră, Școala de formare inițială și continuă, Constanța, România.

Bantuș, Natalia. 2009. Doctor în drept.

Tema studiului: Natura juridică al teritoriului statului.

Specialist principal, Secția Cooperare Internațională a Academiei de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova.

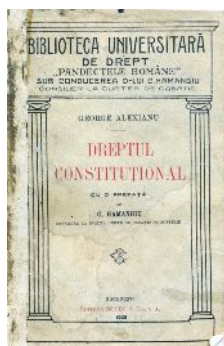
Valori bibliofile din colecția personal

*Cea mai mare universitate este o colecție de cărți.
Thomas Carlyle*

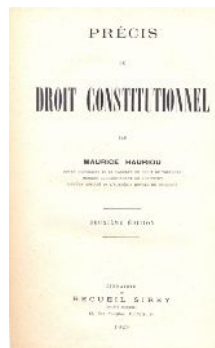
198. Соловьевъ, М. А. Учебникъ законовѣдѣнія. Курсъ среднихъ учебныхъ заведеніи. – К: Типография газеты „Бессарабская жизнь”, 1911. – 181 р.

199. Esmein, A. Elements de droit constitutionnel: francais et compare / rev. par: J. Barthelemy. – Paris: Recueil Sirey, 1914. – 1246 p.

200. Alexianu, George. Dreptul constituțional / pref. de C. Hamangiu. – București: Socec & Co. S.A., 1926. – 526 p.

201. Hauriou, Maurice. Precis de Droit constitutionnel. – Paris: Recueil Sirey, 1929. – 759 p.

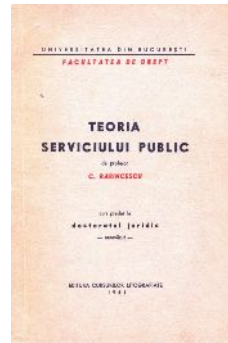

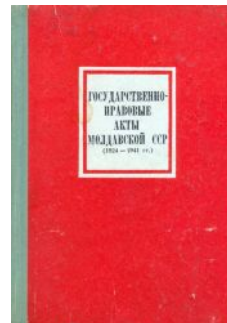
202. Negulescu, Paul. Tratat de drept administrativ. Vol. I: Principii generale. Ed. a 4-a. – București: Inst. de Arte Grafice „E. Marvan”, 1936. - 671 p.

203. Rarincescu, C. Teoria serviciului public: curs predat la doctoratul juridic / Univ. din București. Fac. de Drept. – București: Cursurilor litografiate, 1941. - 308 p.

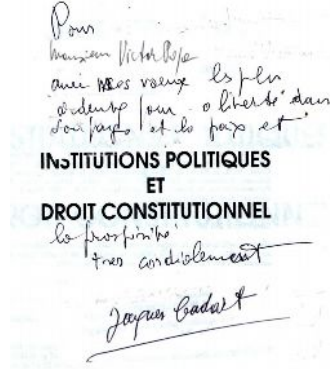
204. Прело, Марсель. Конституционное право Франции / под ред.: А. З. Манфреда; перев. с фр.: Ф.А. Кублицкого. – М.: Изд. Иностранной Литературы, 1957.

205. Сурилов А. В. Государственно-правовые акты молдавской ССР (1924-1941 г.г.). - К., Картеа Молдовеняскэ , 1963. - 176 p.

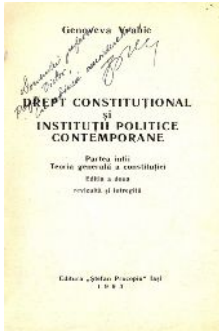
Autografe pentru Victor Popa

206. Cadart, J. Institutions politiques et droit constitutionnel. – Paris: Ed. Economica, 1990. – 1698 p. – ISBN 2707604216.

207. Muraru, Ioan. Drept constituțional și instituții politice. Ed. VII-a rev. și adăugită / Ioan Muraru; Univ. București, Fac. Drept. – București: ACTAMI, 1997. – 468 p. – ISBN 9739300014.

208. Turpin, Dominique. Droit constitutionnel. – Paris: PUF, 1994, 777 p. – ISBN 2130464459 – (Collection Premier Cycle).

209. Vrabie, Genoveva. Drept constituțional și instituții politice contemporane. Partea întâi. Teoria generală a constituției. Ed. a II-a rev. și întregită. – Iași: Ed. „Ștefan Procopiu”, 1993. – 401 p. – ISBN 9739585213.

210. Vrabie, Genoveva. Organizarea politico-etatică a României. – Iași: Ed. Cugetarea, 1999. - 555 p. - ISBN 973-98199-3-1.

211. Андроник, Н. С. Государственный суверенитет Республики Молдова / Н. С. Андроник, В. М. Иванов, Г. В. Татар; под ред. акад.: А. И. Галбена; Межд. Незав. Унив. Молдовы (ULIM). – К., 2000. - 448 p. - ISBN 9975920314.

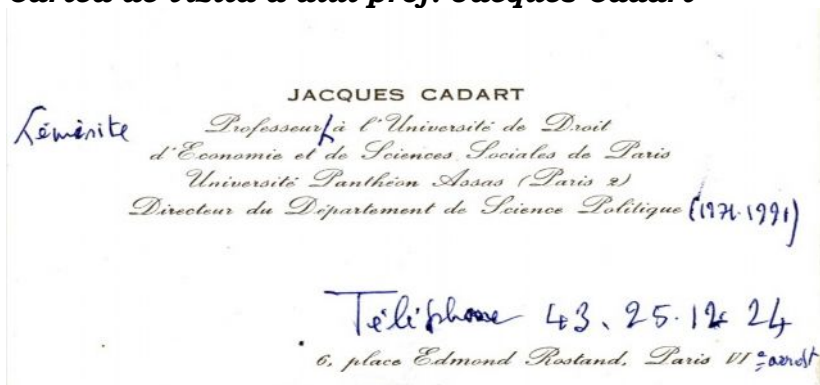
212. Витрук, Н. В. Конституционное правосудие в России (1991 – 2001 гг.): очерки теории и практики. – М.: Городец-издат, 2001. - 504 p. - ISBN 5925800400.

213. Тодыка, Ю. Н. Основы конституционного строя Украины / Ю. Н. Тодыка; Нац. Юридическая Акад. Украины им. Ярослава Мудрого; Акад. Правовых Наук Украины. – Харьков: Факт, 2000. - 78 p.

Corespondența cu “patriarhul” dreptului constituțional francez prof. Jacques Cadart

Cartea de vizită a dlui prof. Jacques Cadart

Scrisoarea dlui prof. Jacques Cadart adresată dlui Victor Pușcaș, vice-președinte al Parlamentului Republicii Moldova (1990-1993) în care scrie despre dl. Victor Popa

.....“Mă rugați în legătură cu sejurul de o lună la Paris a domnului Victor Popa, a cărui calități deosebite și competență excepțională, precum și cunoștințe fine a limbii franceze, gentilență și curtoazie le-am putut aprecia în timpul aflării mele la Chișinău. Îmi este ușor să vă răspund la rugămintele dumneavoastră, și doresc să vă exprim că ușile Parlamentului francez și a Universității mele, precum și a Fundației Naționale a Științelor Politice și Asociației Franceze pentru Științe Politice îi sunt deschise pentru ca dumnealui să poată lucra util la teza sa, precum și pentru Parlamentul dumneavoastră”

Scrisoarea dlui prof. Jacques Cadart adresată dlui Victor Popa

Stimate dle Popa

Vă anexează scrisoarea adresată dlui Președinte Pușcaș, iar dlui îi voi trimite alăturat o copie a prezentei scrisori. Ea va fi transmisă prin dnul Bernard Owen, având în vedere problema curierului.

Sper că o duceți bine, D-voastră și familia d-voastră. Am fost foarte fericit să fac cunoștință cu d-voastră și să vă cunosc mai bine țara d-voastră.

Vă rog să credeți în sentimentele mele cele mai cordiale.

Pe curând
Jacques Cadart

Indice de titluri

“ ... legislația care reglementează activitatea administrației publice nu este respectată”	114
“ ... în majoritatea cazurilor este vorba de răfuieți politice”	113
“Moldova 21” - Strategia națională pentru Dezvoltare Durabilă	64
„ ... законодательство, регламентирующее деятельность публичной администрации, не соблюдается”	115
ABC-ul dezvoltării locale	177
Administrația Publică în Republica Moldova	13
Administrația publică locală a Republicii Moldova: coment. legislative	21, 132
Adunări sătești ale cetățenilor	88
Agenda descentralizării în Moldova	136
Alegerile locale: tz. doct. în drept	1
Analele Universității Libere Internaționale din Moldova. Drept	137, 139, 143, 145
Analiza retrospectivă a evoluțiilor și involuțiilor din sistemul administrației publice locale în Moldova	43
Argumentul economic și instituțional a fost în mod constant neglijat de către cei care și-au asumat meritul de a “reforma” administrația în ultimii ani	120
Aspecte ale societății civile în Republica Moldova	59
Aspecte juridice și politice privind consolidarea statalității Republicii Moldova: tz. doct. hab. în drept 2	
Aspecte juridice și politice privind consolidarea statalității Republicii Moldova: autoref. al tz. doct. hab. în drept	3
Autonomia Găgăuză în Republica Moldova	p. 18
Autonomia patrimonială a unităților administrativ- teritoriale în Republica Moldova: (aspecte teoretice și practice)	188
Autoritățile deliberative ale municipiului Chișinău	159
Autoritățile Publice în Republica Moldova: compendiu asupra structurii, organizării și funcționării lor	10
Avantajele și dezavantajele teoriei separației puterilor în stat	35

Baza juridică de funcționare a Parlamentului	
European conform Tratatului instituind	
o Constituție pentru Europa	154
Bugetul, inițiativa privată și interesele colectivităților	108
Building the Fundamentals of a Democratic State	68
Cadrul juridic al activității CSS-realiități și perspective	46
Cadrul legislativ al administrației publice în	
Republica Moldova	48
Când am auzit de acest decret, am pufnit în răs.	
E o practică veche, sovietică de a decreta ziua	127
Cartea Albă a Dezvoltării Locale în Moldova	15, 17
Cartea albă. Situația autonomiei locale în Republica	
Moldova	20
Celui ce ne-a învățat să fim demni și să luptăm pentru	
dreptate	p. 88
Cetățenia dublă: contraindicată funcționarilor publici?	175
Comentariu privind unele probleme ale statutului juridic	
special al regiunii transnistrene	p. 39
Considerații teoretice cu privire la conceptul	
tehnicii legislative și tehnicii juridice	39
Considerații teoretice cu privire la publicarea legii ca	
etapă a procesului legislativ	155
Considerațiuni teoretice privind clasificarea și funcțiile	
autorităților publice în Republica Moldova	55
Considerațiuni teoretice privind clasificarea și funcțiile	
autorităților publice în Republica Moldova	112
Consiliile locale s-au transformat în organisme nominale	
și neviabile	109
Consiliul este “micul parlament” al comunității locale	119
Consiliul local în acțiune	5, 110
Consiliul Securității Naționale în procesul de luare a	
deciziilor. Analiza comparată: Republica Moldova,	
România și Ucraina	33
Consolidarea statalității prin ameliorarea raporturilor între	
autoritățile publice	38
Constituționalism în condiții de neprofesionalism și	
analfabetism juridic	106
Contextul economic și instituțional al corupției	190
Corupția politică: context și semnificații	24
Corupția	130

Crearea acestui minister ar fi logică numai în contextul refacerii județelor	123
Curs de Drept administrativ	187
Curs elementar de drept constituțional	193
Curtea Constituțională – unica autoritate publică politico- jurisdicțională	180
Cuvânt introductiv	84
Da autonomia local e da descentralização administrativa na República da Moldávia	51
De la centralism spre descentralizare	18
De la descentralizare spre centralism	61, 116
Degrevarea obligatorie contravine legii electorale	103
Descentralizarea finanțelor locale	26
Descentralizarea serviciilor publice	182
Descentralizarea teritorială și administrativă	60
Descentralizarea: elementele unui model	144
Developing New Rules in the Old Environment Local Governements in the Eastern Europe, in the Caucasus and Central Asia	25, 133
Dezvoltarea regională în Republica Moldova	179
Drept administrativ	183
Drept constituțional	191
Drept constituțional și instituții politice	207
Drept constituțional și instituții politice contemporane	209
Drept parlamentar al Republicii Moldova	6
Drept parlamentar	72
Dreptul ca vocație universitară și exemplu de viață	p. 94
Dreptul constituțional	200
Dreptul la autodeterminare vis-à-vis de separatism	56
Dreptul public	4
Droit constitutionnel	208
Efectele descentralizării	12
Elements de droit constitutionnel: francais et compare	199
E-Portofoliu educațional [resursă electronică]. 2006	73, 74
E-Portofoliu educațional [resursă electronică]. 2007	79
E-Portofoliu educațional [resursă electronică]. 2008	81
Este ceva anormal când guvernul repară acoperișurile și „relansează” băile publice	124
Este un mare păcat să trădezi interesele locuitorilor municipiului de dragul jocurilor politice	121
Evoluția administrației publice în municipiul Chișinău	157

Expunere de motive la proiectul legii privind alegerea Parlamentului, publicat în paginile anterioare ale ziarului nostru	98
Fenomenul constituționalismului în evoluția Republicii Moldova spre statul de drept	186
Fiecare scrisoare reprezintă omul	94
Finanțe publice: Teorie și aplicații	176
Finanțele publice locale. Rolul lor în consolidarea autonomiei financiare la nivelul unităților administrativ-teritoriale	189
Funcția publică în contextul reformei serviciului public	11
Ghidul Funcționarului Public din administrația locală	14
Ghidul funcționarului public	34, 146
Ghidul funcționarului public din administrația locală	16
Ghidul juridic al alesului local	192
Ghidul primarului	23, 31, 134, 140
Gradul general al descentralizării în Republica Moldova	47
Guvernanții demontează mecanismul democrației: reforma administrativ teritorială	118
IDIS 'Viitorul' recomandă restabilirea verigii de legătură dintre administrația centrală și cea locală	128
Îndeplinind poruncile alegătorilor	92
Inovație științifică aplicată în sistemul electoral al Republicii Moldova	p. 64
Instituția contenciosului electoral – garanția unor alegeri oneste	52
Instituții și mecanisme politico-juridice privind garantarea supremației constituției	150
Institutions politiques et droit constitutionnel	206
Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale: anunț privind Dezbaterile Publice pe marginea proiectului Legii cu privire la proprietatea unităților administrativ-teritoriale ale Republicii Moldova	125
Interpelări ale deputaților	91
La ordinea zilei – problemele organizatorice	104
La răscruce	111
Lecțiile descentralizării	8
Legal and practical developments in the sphere of Local and regional democracy in Moldova	67
Lista literaturii de specialitate a bibliotecii Procuraturii Generale	196

Metehne ale descentralizării și autonomiei locale	57
Modalități în perfecționare a cadrului juridic al descentralizării și autonomiei	40
Moment aniversar	p. 85
National Human Development Report, Republic of Moldova	63
Necesități, modalități și forme de organizare a teritoriului Republicii Moldova	41
Noutăți științifice. Opinii	p. 66
Nu vom avea alegeri locale anticipate la 7 aprilie	117
O “gaură neagră” în universul drepturilor omului	99
Organizarea administrativă a teritoriului	181
Organizarea administrativ-teritorială: studiu comparat	158
Organizarea politico- etatică a României	210
Organizarea politico-juridică a statului	45
Parlamentul european: de la primele construcții la instituirea Constituției pentru Europa	194
Pedagog de vocație	85
Pentru ca agitația să-și atingă scopul	96
Popa Victor: inf. profesionale	169
Popa Victor doct. habilitat, conferențiar universitar, Expert IDIS „Viitorul”	163
Popa Victor: activitate profesională	170
Practici de audit democratic în prevenirea corupției	29
Precis de Droit constitutionnel	201
Prefață	82, 83, 86, 87
Prelegere pentru deputații Parlamentului și Șeful statului	p. 48
Prevenirea corupției în administrația publică	44
Principiul autonomiei locale	160
Prioritățile și mecanismele descentralizării în Moldova	135
Privire generală asupra ultimelor tendințe în sistemul administrației publice locale	129
Probleme ale edificării statului de drept în Republica Moldova	30
Probleme teoretice și practice în edificarea statului de drept	149
Profesionalismul – cheia succesului în administrația publică locală	58
Profesor prin vocație. Om de știință	p. 90
Program complex de lungă durată	95

Programa analitică a disciplinei “Drept constituțional și instituții politice”: pentru studenții anului 1 BAC	71, 75, 77, 80
Programa analitică a disciplinei “Drept parlamentar”: pentru studenții anului 4 de studii	76, 78
Protecția mandatului parlamentar - mecanism inerent în realizarea suveranității naționale	184
Protecția și promovarea Drepturilor Omului. Probleme sociale în Republica Moldova	p. 9
Puterea locală în structura puterii politice	49, 105, 107
Raport asupra autonomiei locale în Moldova	65
Raport general privind situația autonomiei locale în Republica Moldova	66, 69
Raportul Național asupra dezvoltării umane. Republica Moldova – 1998	62
Raportul național privind exercitarea justiției constituționale în Republica Moldova	70
Recenzie	156
Reforma administrației publice locale	171
Reforme fără sfârșit	p. 52
Regândirea procesului de reformă al administrației publice locale în R.M. prin politici publice și acțiuni participative	9
Regim reprezentativ – Regim democratic	50
Reglementarea constituțională a participării autorităților executive la etape parlamentare ale procesului legislativ	152
Reintegrarea Moldovei. Soluții și Modele	32, 141
Reprezentantul statului în teritoriu în dreptul comparat	185
Resurse bibliografice disponibile la Biblioteca Academiei de Administrare Publică pe lângă Președintele RM (AAP)	197
Rolul autorităților publice reprezentative locale	53
Rolul și importanța tehnicii legislative în ascensiunea calității reglementării relațiilor sociale: tz. de doct. în drept	147
Rolul și importanța tehnicii legislative în ascensiunea calității reglementării relațiilor sociale: autoref. al tz. de doct. în drept	148
Să păzim pământul	89

Schimbarea formei de guvernământ – imperativ al timpului sau necesități politice?	36
Școală a educației	93
Sector important	90
Sectorul neguvernamental din Republica Moldova	27
Sisteme constituționale europene	195
Sistemul administrației publice locale în Republica Moldova	7
Sistemul administrației publice locale trebuie constituit astfel ca primarii să nu facă promisiuni	122
Soluții posibile și probleme de reflectat în administrația publică locală	p. 58
Stabilization of Local Governements	22, 37
Stat suveran, democrat, de drept sau Joc fără reguli?	100
Statul de drept: între teorie și realitate	178
Strategia de dezvoltare regională în județul Ungheni: (2001-2006)	28
Strategii de perfecționare a procesului de elaborare a legislației	153
Structura organizațională a IDIS “Viitorul”	174
Structura puterii politice	54
Studiu asupra Dezvoltării locale în Republica Moldova	19
Symposia Professorum: Ser. Drept	131, 138, 142
Taușanji și-a retras semnătura de pe Declarația de Independență	168
Tendențe, realități și perspective ale dezvoltării administrației publice locale în Moldova	42
Teoria răspunderii juridice: aspecte doctrinare, metodologice și practice	151
Teoria serviciului public	203
Tratat de drept administrative	202
Unele considerațiuni privind legătura indisolubilă între elementele constitutive ale statului	161
Victor Popa – prof. univ., doct. habilitat în drept	167
Victor Popa, jurist, expert, IDIS-Viitorul	164
Victor Popa, prof. univ.	165
Victor Popa: date biogr.	162
Victor Popa: inf. profesionale	172
Victor Popa: membru al Consiliului profesoral IDIS “Viitorul”	173
Victor Popa: pe marginea activității profesionale	166

В аппарате парламента уже обсуждают процедуру досрочных выборов	101
Государственно-правовые акты молдавской ССР (1924-1941 г.г.)	205
Государственный суверенитет Республики Молдова	211
Конституционное право Франции	204
Конституционное правосудие в России (1991 – 2001 г.г.)	212
Основы конституционного строя Украины	213
Разве наши крестьяне недоумки?	97
Служить государству или обслуживать общество?	126
Учебникъ законовднїя. Курсъ среднихъ учебныхъ заведенїи	198
Я верю в мудрость нашего избирателя...	102

Index de nume

Afanasiev Veaceslav	64	Creangă, Ion	32, 45, 141,
Aladjicova, Bela	64		181, 187
Alexianu, George	200	Cuhal, Ion	29, 44
Baltag, Dumitru	151	Cușmir, Marcel	87, 195
Bantuș, Igor	184, 191	Cuzmenco, Valeriu	98
Bantuș, Natalia	161,	Dastic, Angela	14, 16
	p. 170	Dron, Ion	162
Barthelemy, J.	199	Esmein, A.	199
Băieșu, Valeriu	p. 88	Furdui, Viorel	69, 188,
Beschieru, Ion	p. 88		192, p. 169
Beșelea, Lorina	p. 38	Galben, Andrei	35, 36, 38,
Botezatu, Raisa	62		93, 72, 131, 137-
Bratu, D.	160		139, 142, 143,
Budeci, Vitalie	p. 88		152, 153, 165
Buzescu, Gheorghe	p. 170	Gamurari, Vitalie	145
Cace, Sorin	27	Grozavu, Vasile	120-122
Cadart, J.	206,	Guceac, I.	186, 193
	p. 175-176	Guțu, Ana	72, 162
Carasciuc, Lilia	62	Hamangiu, C.	200
Cauia, Alexandru	p. 88	Hauriou, Maurice	201
Catlabuga, Vlad	26, 27	Horner, Martina	p. 4
Carlyle Thomas	p. 169	Ivanov, Vladimir	71
Chiriac, Liubomi	22, 23,	Izdebschi, Natalia	24
	26, 31, 134, 140, 177	Lașcu, Mihai	27
Chitoroagă, Valentina	p. 3	Lisnic, Eleonora	117
Ciocan, Olga	p. 38		
Corai, Tatiana	118		
Corghenci, Ludmila	p. 3		
Costachi, Gheorghe	178,		
	186		

Manole, Tatiana	21, 132, 176, 189	Prohnițchi, Valeriu	190
Melnic, Lilia	28	Pușcaș, Victor	98, p.89
Mihăițuță, Ion	21, 132	Radu, Alina	44
Mocanu, Victor	15, 17-20, 22, 31, 140, 182, p. 168	Rarincescu, C.	203
Mocreac, Vladimir	71	Roibu, Nicolae	119
Moraru, Victor	139, 142,	Roșca, Virginia	168
Moroșanu, Ion	p. 168	Rotaru, Oxana	p. 88
Munteanu, Igor	14-20, 23- 25, 29, 44, 65, 67, 82, 133, 134, 179 p. 93, 168	Sali, Nicolae	27
Muraru, Ioan	207	Slobodeniuc, L.	162
Negru, Boris	13	Smochină, Andrei	32, 72, 80, 85, 137, 139, 143, 152, 153, p. 85
Negulescu, Paul	202	Smochină, Carolina	154, 156, 194
Nemerenco, Valeriu	157- 159, p. 169	Sochircă, Zinaida	p. 3
O'Regan, Trevor	28	Susarenco, Gheorghe	70
Orlov, Maria	183	Tatarov, Sergiu	171
Osoianu, Natalia	p. 88	Toma, Marcel	167
Panaghiu, Tatiana	p. 38	Trofăilă, Vasile	108, 110
Parasca, Pavel	143	Turpin, Dominique	208
Popa, Victor	1-175, 196-197, p. 9, 18, 39,48,52,58,64, 66, 75, 78, 81, 98	Tutunaru, Mircea	149, p. 169
Postică, Gheorghe	35, 36, 38, 39, 131, 137, 138, 162	Țurcan, Serghe	75, 77, 80, 152, 155, p. 88
Postu, Ion	39, 147, 148, 153, 155, p. 88, 168	Țurcanu, Alina	124, 175
		Udrescu, Gheorghe	150, p. 169
		Uțică, Oleg	181
		Vicol, Dragoș	162
		Vrabie, Genoveva	209, 210
		Yoram, Dadia	59
		Zubco, Valeriu	180, 185

Андроник, Н.С.	211
Вислогузов, В.	102
Витрук, Н.В.	212
Галбен, А.И.	211
Златая, Ольга	126
Иванов, В.М.	211
Кублицкий, Ф.А.	204
Манфред, А.З.	204
Прело,Марсель	204
Соловьев, М. А.	198
Сурилов, А.В.	205
Татар, Г. В.	211
Тодька, Ю.Н.	213
Хавронин, А.	101